

ПАЛІТВЯЗЫНІ

Крымінальныя прысуды,
вынесеныя ў 2008 годзе
па палітычных матывах

Менск
2009

У зборніку зъмешчаны фотаздымкі з адкрытых інтэрнэт-крыніцаў
nn.by, photo.bymedia.net, svaboda.org, charter97.org,
а таксама ўласныя фотаздымкі spring96.org

У афармленыні вокладкі
выкарыстаны фотаздымак Юліі Дарапкевіч
“Абвал вежы Пішчалаўскага замку”,
дзе знаходзіцца СІЗА № 1 ГУУС Менгарвыханкаму,
на вул. Валадарскага, 22.04.2008 г.

Кніга выдадзеная з удзелам Праваабарончага цэнтру «Вясна»

Палітвязні: Крымінальныя прысуды, вынесеныя ў 2008 годзе па палітычных матывах / Укладальнік Алена Лапцёнак. – Менск, 2009. – 196 с.

Асноўныя грамадзка-палітычныя падзеі ў Беларусі на працягу 2008 году былі непасрэдна звязаныя з той новай палітычнай сітуацыяй, якая склалася ў краіне ў гэты перыяд. З аднаго боку пагаршэнне стасункаў з Расеяй, газавая проблема, з другога – імкненне да паляпшэння стасункаў з Захадам. Між тым адной з асноўных ўмоваў краінаў Еўрасаюзу і ЗША было правядзенне ўрадам Беларусі зъменаў, ськіраваных на дэмакратызацыю грамадзтва, выпраўленне сітуацыі з правамі чалавека, спыненне палітычнага перасьледу апанентаў улады і неадкладнае вызваленне з турмаў ўсіх палітычных зняволеных.

Паколькі палітвязні адыгрывалі значную ролю ў гандлі беларускага кіраўніцтва з Захадам, то зъмянілася тактыка прыцягнення дэмакратычных актыўістаў да крымінальнай адказнасці: выкарыстоўваліся непалітычныя артыкулы Крымінальнага кодэкса. Найболыш гучным стаў так званы «працэс 14-ці» ці «справа 14-ці» – пакаранье моладзі за ўдзел у мірнай акцыі пратэсту прадпрымальнікаў за свае эканамічныя права.

У зборніку зъмешчаны інтэрв'ю і публіцыстычныя нарысы розных аўтараў, героям якіх у 2008 годзе былі вынесеныя крымінальныя прысуды.

ISBN 85-26794 -3-9

Прадмова

У 2008 годзе ў галіне правоў чалавека ў Беларусі адбываліся разнавектарныя працэсы. З аднаго боку, працягвалася традыцыйная практыка беларускіх уладаў, накіраваная на моцнае абмежаванье грамадзянскіх ды палітычных свабодаў у краіне, з другога боку, адбыліся істотныя зруші, якія фактычна стварылі новую сітуацыю і заклалі падмурак для асьцярожнага аптымізму. У сваіх дзеяньнях улады кіраваліся двумя асноўнымі пасыламі: захаванье кан тролю над беларускім грамадствам, дзеля чаго ўжываўся разнастайны арсенал рэпрэсійных метадаў, і паляпшэнне стасункаў з Еўрасаюзам праз пэўныя саступкі ў галіне правоў чалавека.

Адной з галоўных перашкодаў на шляху ўнармаванья стасункаў беларускіх уладаў з Еўрасаюзам ды ЗША былі палітычныя зняволенныя ў краіне. На пачатку 2008 году ў турме знаходзіліся моладзевыя лідэры Зыміцер Дашкевіч і Артур Фінькевіч, палітыкі Аляксандар Казулін і Андрэй Клімаў, прадпрымальнікі Мікалай Аўтуховіч і Юры Лявонаў. 18 студзеня, пасля трохмесячнага знаходжання ў СІЗА, журналіст Аляксандар Зьдзівіжкоў быў асуджаны да трох гадоў зняволення. У псіхіяtryчнай бальніцы знаходзіўся грамадзкі актывіст Валеры Місьнікаў, у СІЗА чакаў суду Аляксандар Круты.

Нягледзячы на адмаўленыне беларускімі ўладамі існаваныя палітычных зняволеных, высокія прадстаўнікі еўрапейскай супольнасці настойліва заяўлялі, што паляпшэнне стасункаў паміж Еўрасаюзам і Беларусью можа адбыцца толькі ў выпадку іх вызвалення. Гэтае ж патрабаваныне ўтрымлівалася сярод 12 умоваў Еўрасаюзу да Беларусі, сформуляваных у 2006 годзе. У гэтай сітуацыі

беларускім уладам нічога не заставалася рабіць, як пайсыці на датэрміновае вызваленне палітвязьняў. На пачатку году былі вызваленыя 4 асобы: 18 студзеня выйшаў на волю Мікалай Аўтуховіч, 21 студзеня – Юры Лявонаў, 23 студзеня – Зыміцер Дашкевіч, 5 лютага – Артур Фінькевіч. І ўжо 12 лютага А. Лукашэнка паведаміў пра адсутнасць палітычных зняволеных у краіне: «Мы загарнулі гэтую балючую старонку ў адносінах з Захадам і першымі прапаноўваем рух наперад. Цяпер чарга Еўрасаюзу правдэмансстрацаць свае добрыя намеры ў адносінах да беларускага народу».

Аднак еўрапейскія структуры і ЗША працягвалі настойваць на вызваленіі астатніх палітычных вязняў. Старшыня ПАСЕ Луіс Марыя дэ Пуйг заявіў, што «вызваленне ўсіх палітычных зняволеных зьяўляецца цвёрдым патрабаваннем ПАСЕ». Тоё ж агучыла і амбасада ЗША: «Злучаныя Штаты Амерыкі ўсячасна настойваюць на вызваленіі ўсіх палітычных зняволеных у Беларусі». Пад міжнародным ціскам 16 лютага на свабоду выйшаў Андрэй Клімаў, 22 лютага – Аляксандр Зьдзівіжкоў. З Жодзінскага СІЗА 19 лютага быў выпушчаны Аляксандр Круты. А. Лукашэнка зноў заявіў, што «апазіцыя вызваленая», і «мы можам зрабіць гэты крок для таго, каб нармалізаваць стасункі з Еўропай».

Вітаючы датэрміновае вызваленне актыўістаў дэмакратычнай апазіцыі, Еўрапарламент 22 лютага прыняў рэзалюцыю, у якой заклікаў беларускія ўлады «тэрмінова і безумоўна вызваліць апошняга палітычнага зняволенага» – былога кандыдата ў презідэнты на выбарах 2006 году Аляксандра Казуліна. Аднак ягонае вызваленне зацягвалася, і толькі 15 лютага, адказваючы на пытаныні журналістаў у Віцебску, Аляксандр Лукашэнка раскрыў прычыны гэтага: «Мною было прынятае рашэнне вызваліць тых людзей, за якіх так выступаў Захад і ЗША. Наколькі я сённяня інфармаваны, па-моему, не задаволіла аднаго Казуліна гэтая сітуацыя. Пытанне было ў тым, што ў яго хворая жонка... И сённяня паўстае пытанне пра яе лячэнне ў Германіі,

і мужу трэба яе суправаджаць». Такім чынам, улады хацелі вызваліць А. Казуліна як быццам бы з прычыны хваробы ягонай жонкі. Як паведаміла дачка Аляксандра Казуліна Вольга, палітвязьня былі гатовыя выпусьціць за мяжу з умоваю, што «ён ня будзе мець права зъяўляцца ў Беларусі на працягу пэўнага часу». Але А. Казулін і ягоныя родныя адмовіліся ад такога гандлю. Як заявіла ў адкрытым лісьце жонка Казуліна Ірына, «тыя рэчы, якія былі агучаныя ягным (A. Лукашэнкі. – Aўт.) пасыльным, нам былі ней-прыймальныя. Гэта было б ганебнымі ўцёкамі з краіны». Аляксандра Казулін застаўся ў зыняволеніні.

Сітуацыя набыла зусім драматычны характар, калі 23 лютага памерла Ірына Казуліна. У сувязі з яе съмерцю Еўрасаюз выступіў са спадзяваннем «на неадкладнае і безумоўнае вызваленіне Аляксандра Казуліна, што стала б гуманным крокам і дазволіла б яму прысутнічаць на пахаваньні супругі». Камісар Еўрасаюзу па зынешніх сувязях і палітыцы добрасуседства Беніта Ферэра-Вальднэр заявіла: «Я ў чарговы раз заклікаю беларускія ўлады вызваліць А. Казуліна». Дэлегацыя Еўрапарламенту па Беларусі таксама заклікала беларускія ўлады дазволіць А. Казуліну быць на пахаваньні супругі, а таксама выступіла з заклікам канчаткова вызваліць яго. Дакладчык па Беларусі Праламенцкай асамблеі Савету Еўропы Андрэа Рыгоні зъяўрнуўся да беларускіх уладаў з заклікам «неадкладна вызваліць Аляксандра Казуліна, каб ён змог узяць удзел у пахаваньні сваёй жонкі ... Улады ня могуць вярнуць Ірыну Казуліну да жыцця, але яны абавязаныя даць яе мужу свабоду». Пра гэта ж заяўіў кіраунік менскага офісу АБСЕ Ханс-Ёхан Шміт. Але беларускія ўлады не съпяшаліся з прыняццем рашэння.

25-га лютага дочкі А. Казуліна Юлія і Вольга абвясьцілі галадоўку з патрабаваннем выпусьціць бацьку з турмы на пахаваньне маці, заявіўшы, што пахаваньне не адбудзецца, пакуль на ім ня будзе прысутнічаць Аляксандра Казулін. Сам зыняволены на знак пратэсту таксама абвясьціў пра свой намер распачаць сухую галадоўку. Заявілі аб правядзеніні

штодзённых акцыяў з патрабаваньнем адпусьціць на пахаванье жонкі, а затым і вызваліць А. Казуліна грамадзкія актыўісты ды праваабаронцы. Улады ня вытрымалі такога націску, і 26 лютага Аляксандр Казулін атрымаў трохдзённы адпачынак на пахаванье жонкі.

На працягу наступных месяцаў ад міжнароднай супольнасці ішлі няспынныя патрабаванні да беларускага кіраўніцтва вызваліць Аляксандра Казуліна. Глава Еўрапарламенту Ханс-Герт Петэринг заявіў, што перамовы з афіцыйным Менскам без вызваленя А. Казуліна немагчымыя. З заклікам «неадкладна вызваліць Аляксандра Казуліна» выступіў Вярхоўны прадстаўнік ЕС па зынешняй палітыцы і бясьпецы Хаўер Салана. 7 сакавіка ў сувязі з падпісаньнем пагаднення пра адкрыцьцё прадстаўніцтва Еўракамісіі ў Менску Камісар Еўрасаюзу Беніта Ферэра-Вальднэр выказала спадзяванье: «Адкрыцьцё прадстаўніцтва Еўрапейскай камісіі і вызваленне шэрагу палітычных зняволеных за апошнія дні можа дазволіць атрымаць пазітыўны імпульс. Я з нецярпеньнем чакаю, што Беларусь пацьвердзіць гэтыя сігналы вызваленем Аляксандра Казуліна».

Канкрэтныя намаганні па вызваленіі А. Казуліна прадпрымала і амерыканская адміністрацыя. Намеснік дзяржсакратара ЗША па пытаннях дэмакратыі, правоў чалавека і працы Дэвід Крамер заявіў, што «нашыя спадзяванні на тое, што Казуліна вызваліць у лютым, як нам было абяцана спачатку, ці пасля пахаванья жонкі, як казалася пазней, ня спраўдзіліся». Пры гэтым намеснік дзяржсакратара ЗША Дэвід Меркель распавёў, што з беларускімі ўладамі была падпісаная дамова, згода на з якой «усіх шасьцёх палітвязняў вызваліць адначасова. Беларускія ўлады апынуліся або няздольнымі, або не захацелі – я думаю, зразумела, што не захацелі – вызваліць Аляксандра Казуліна». Пасля вяртаньня А. Казуліна ў турму адміністрацыя ЗША «працягвала аказваць ціск на беларускія ўлады, каб дабіцца ягонага канчатковага вызвалення».

Трэба адзначыць, што актыўную працу сярод беларускіх грамадзянаў па распаўсюдзе інфармацыі пра палітычных зняволеных, пікеты, акцыі ў іх падтрымку праводзілі моладзевыя, праваабарончыя арганізацыі ды незалежныя СМІ. Масавыя акцыі падтрымкі палітычных зняволеных у Беларусі і за межамі краіны праводзілі міжнародныя праваабарончыя арганізацыі.

Нягледзячы на тое, што Аляксандр Казулін заставаўся за кратамі, тым ня менш, можна казаць, што на пачатку 2008 году ў Беларусі адбываўся працэс адноснага «пацяплення» ў дачыненьні да палітычных зняволеных.

Пачатак году адзначыўся абвастрэннем сацыяльных супярэчнасцяў у грамадстве. Незадаволеныя абмежаваньнем сваіх эканамічных правоў, некалькі тысячаў дробных прадпрымальнікаў 10 студзеня выйшлі на масавую акцыю пратэсту ў цэнтр сталіцы; да іх далучыліся некаторыя моладзевыя і палітычныя актыўісты. Масавасць і актыўнасць дэманстрантаў (прадпрымальнікі на некалькі гадзінаў фактычна блакавалі цэнтр Менску) былі поўнай нечаканасцю для беларускіх уладаў. Каб зьбіць нарастаючу хвалю сацыяльных пратэстаў, улады распачалі супраць удзельнікаў акцыі жорсткія і масавыя рэпрэсіі. Больш за сорак чалавек (і ў першую чаргу – моладзь, а таксама палітычныя лідэры і лідэры прадпрымальніцкага руху) былі затрыманыя і асуджаны да адміністрацыйных пакараньняў, некаторыя з іх – жорстка зьбітыя. Міністр унутраных спраў Уладзімір Навумаў заявіў, што «я ня буду расцэньваць гэта як мітынг, я буду настойваць на tym, што гэта быў асобны акт хуліганства». Адразу ж была ўзбуджаная крымінальная справа ў сувязі з «арганізацыяй групавых дзеянняў, якія груба парушаюць грамадзкі парадак». 21 студзеня, нягледзячы на рэпрэсіі і прэвентыўныя меры па недапушчэнню наступнай акцыі пратэсту, прадпрымальнікі зноў выйшлі на вуліцы; у выніку чарговых затрыманьняў яшчэ 21 чалавек быў асуджаны.

Каментуючы пратэсты прадпрымальнікаў, А. Лукашэнка заявіў: «Ім (удзельнікам акцыі. – Аўт.), ма-быць, патрэбная гэтая дэстабілізацыя. Мы не дапусьцім, каб ціхі, спакойны Менск пераўтварыўся ў віруючы». Вынікам такіх недвухсэнсоўных указаньняў стала абвінавачанье 14 удзельнікаў акцыі, якія раней былі асуджаныя ў адміністрацыйным парадку, у «арганізацыі і падрыхтоўцы дзеяньняў», што груба парушаюць грамадзкі парадак». Адзін з іх, моладзеў актывіст Андрэй Кім, быў дадаткова абвінавачаны ў нанясеньні 21 студзеня цялесных пашкоджаньняў міліцыянту і зняволены. Таксама крымінальная справа была ўзбуджаная супраць аднаго з лідэраў прадпрымальніцкага руху Сяргея Парсюковіча, абвінавачанага ў бойцы з міліцыянтам-ахоўнікам падчас адбыцца адміністрацыйнага зняволеня.

Непасълядоўнасьць беларускіх уладаў у пытаньні выкананьня правоў чалавека ў краіне: утрыманьне ў зняволеніі Аляксандра Казуліна, а таксама жорсткі ціск на ўдзельнікаў мірных акцыяў пратэсту, прывёў да пашырэння эканамічных санкцыяў з боку Злучаных Штатаў Амерыкі ў адносінах да некаторых беларускіх прадпрыемстваў нафтахімічнага комплексу. Санкцыі былі ўведзеныя 6 сакавіка, пры гэтым, па словах Д. Крамера, яшчэ 5 сакавіка з прадстаўнікамі беларускага ўраду праводзіліся кансультациі на прадмет вызваленя палітычных зняволеных. Беларускі бок быў праінфармаваны, што ў выпадку захаваньня інстытуту палітвязняў будзе разгледжанае «пытаньне пашырэння санкцыяў». Нягледзячы на папераджальныя заходы, беларускія ўлады не чакалі такога развіцьця падзеяў. А. Лукашэнка раскрытыкаваў пазіцыю ЗША, сказаўшы, што «тым самым ЗША паказалі ў чарговы раз свае цынічныя адносіны да міжнароднага права». Ён адмовіўся прызнаць прямую сувязь паміж сітуацыяй з правамі чалавека ў краіне з увядзеннем эканамічных санкцыяў, заявіўшы: «Пры чым тут «Белнафтахім»,

пры чым тут дэмагратызацыя?» У выніку з Вашынгтона быў адазваны беларускі амбасадар Мікалай Хвастоў, а беларускія ўлады змусілі пакінуць Менск амерыканскую амбасадарку Карэн Сцюарт: такім чынам была выкананая пагроза А. Лукашэнкі, які заяўляў, што ў выпадку ўвядзення санкцыяў «яна будзе вышвырнутая першай». На працягу вясны Менск вымушаныя былі пакінуць яшчэ 27 амерыканскіх дыпламатаў.

Адначасова пачалася кампанія па кампраментацыі дзейнасці амерыканскай амбасады ў Беларусі і закрыцці ўсялякіх культурных і адукацыйных праграмаў, якія мелі дачыненьне да ЗША.

Пры гэтым беларускія ўлады спрабавалі развесыці ўзгодненую палітыку Еўрасаюзу і ЗША ў адносінах да Беларусі. Як адзначыў А. Лукашэнка, «абсалютна непрымальна, калі сёньня Еўрасаюз пачынае плясаць пад дудку ЗША... Нам не падабаецца, калі яны пазіцыянуюць сябе як самастойныя незалежныя палітыкі, а калі справа даходзіць да сур'ёзных пытаньняў, дык адразу прыладкоўваюцца ў кільватар амерыканскай палітыкі».

Беларускія ўлады ў адказ на дадатковыя эканамічныя санкцыі з боку ЗША пайшлі на ўзмацненіе ціску на грамадзянскую супольнасць у краіне. Нечаканую вастрынню набылі крымінальныя справы, узбуджаныя супраць удзельнікаў акцыі пратэсту прадпрымальнікаў – так званы «працэс 14-ці» (*па колькасьці абвінавачваемых. – Аўт.*). Съледчыя дзеяньні рэзка актывізаваліся, і абвінавачаныя аказаліся ў ролі закладнікаў беларускага ўраду ў зынешнепалітычных перамовах з Еўрасаюзам і ЗША, прадметам палітычнага гандлю для беларускага кіраўніцтва.

У красавіку распачаўся крымінальны працэс над дзесяццю абвінавачваемымі па «працэсе 14-ці». Андрэй Кім быў асуджаны на паўтара года зняволенія, сем асобаў – на 2 гады амежаваньня волі без накіраваньня ў съпецустановы і двое – да пакараньня штрафам. 27 траўня яш-

чэ троє абвінавачваемых былі асуджаныя да абмежаваньня волі. 23 красавіка на два з паловаю гады зъняволенъня быў асуджаны Сяргей Парсюкевіч.

Такім чынам, увесну ў Беларусі колькасць палітычных зъняволеных павялічылася. З гэтай нагоды ізноў загучалі заклікі прадстаўнікоў міжнароднай супольнасці пра неабходнасць іх вызваленъня. «Мы заклікаем да неадкладнага і безумоўнага вызваленъня Адрэя Кіма, а таксама ўсіх палітычных зъняволеных у Беларусі», – заявіў афіцыйны прадстаўнік Дзярждэпартаменту ЗША Том Кейсі. Да-кладчык ПАСЕ па Беларусі Андрэа Рыгоні назваў прысуды неапраўдана жорсткімі, зазначыўшы, што адбылося злоўжыванье заканадаўствам у палітычных мэтах. Камісар Еўрасаюзу Беніта Ферэра-Вальднэр заявіла, што гэтыя прысуды «ўдзельнікам мірнай дэмманстрацыі парушаюць фундаментальныя права і свабоды».

28 сакавіка Еўрапейскі Саюз «заклікаў Беларусь неадкладна вызваліць усіх зъняволеных і ўстрымца ад іхняга далейшага судовага перасъледу». Сыпецыяльная заява, прынятая Пастаянным Саветам АБСЕ ў Вене, заклікала беларускія ўлады «выканаць свае абязязкі перад АБСЕ, якія тычацца правоў чалавека і асноўных свабодаў, і неадкладна вызваліць Аляксандра Казуліна, а таксама мірных дэмманстрантаў і журналістаў, якія былі затрыманыя і арыштаваныя» падчас разгону Дня Волі – мірнай дэмманстрацыі, прысьвечанай 90-й гадавіне ўтварэння Беларускай Народнай Рэспублікі.

Сітуацыя на міжнароднай арэне пачала набываць для ўраду Беларусі пагрозылівы харектар. 7 красавіка Савет міністраў Еўрасаюзу працягнуў яшчэ на год санкцыі ў адносінах да шэрагу высокапастаўленых беларускіх чыноўнікаў. 16 красавіка Парламенцкая асамблεя Савету Еўропы ўхваліла гэтыя крокі Еўрасаюзу і ЗША, і заклікала ўвесыці новыя санкцыі адносна беларускіх чыноўнікаў, вінаватых у сур'ёзных парушэннях правоў чалавека. Камісар Еўрасаюзу Б. Ферэра-Вальднэр выка-

зала занепакоенасьць у сувязі з працягам палітычна матаўаваных арыштаў і перасьледам прадстаўнікоў грамадзянскай супольнасці ў Беларусі. Часовы павераны ў справах ЗША ў Беларусі Дж. Мур паведаміў, што ў выпадку, калі палітычныя санкцыі ЗША супраць Беларусі: «Я ня ведаю, калі санкцыі могуць быць пашыраныя і ня ведаю, на якія беларускія прадпрыемствы яны падзейнічаюць. Але я думаю, гэта хутка адбудзеца». Тое ж пацвердзіў і намеснік дзяржсакратара па пытаннях Еўропы і Еўразіі Дэвід Меркэль: «Гвалтоўны разгон дэмманстрантаў у сакавіку, запалохваныне, а таксама скарачэнне штату нашай амбасады – я б сказаў, гэта чарговыя дзеяньні ўладаў, якія могуць патрабаваць адказу». Справа ледзь не дайшла да разрыва дыпламатычных стасункаў: у пачатку траўня Дзярждэпартамент ЗША разглядаў пытаныне аб прыпынені дзеяньні беларускай амбасады і консульстваў ў ЗША і спыненіні працы амерыканскай амбасады ў Беларусі. Урэшце 15 траўня адбылося дадатковае ўдакладненіе эканамічных санкцыяў ЗША супраць Беларусі, і яшчэ трох прадпрыемств з канцэрну «Белнафтахім» патрапілі ў «чорны» сьпіс. Тым менш, контакты паміж амерыканскімі дыпламатамі і адміністрацыяй Лукашэнкі захоўваліся на працягу наступных месяцаў.

Канкрэтныя заходы адміністрацыі ЗША выклікалі нервовую рэакцыю высокапастаўленых беларускіх чыноўнікаў. У красавіку старшыня Нацыянальнага банку Беларусі Пётр Пракаповіч выказаў занепакоенасьць: «Галоўнае, каб Еўрасаюз не прыяднаўся да санкцыяў ЗША». У траўні А. Лукашэнка канстатаваў: «ЗША дабіваецца, каб ЕС увёў санкцыі супраць Беларусі. Гэта будзе шкодзіць Еўропе. Да агульнага шчасця, ЕС пакуль не заняў амерыканскую пазіцыю».

Адначасова А. Лукашэнка вымушаны быў апраўдвацца. У канцы красавіка, выступаючы перад нацыянальным сходам, ён сказаў: «Мы прынялі рашэніне, што тэму (з

палітычнымі зъняволенымі. – Аўт.) закрываю. Пяцёра на волі – шосты адмовіўся. Якія да нас прэтэнзіі?» Наконт магчымых дзеяньняў беларускіх уладаў у дачыненьні да патрабаваньняў Еўрасаюзу А. Лукашэнка заявіў: «Мы гатовыя ісьці на саступкі і кампрамісы, але там, дзе гэта не датычыцца фундаментальных пазіцыяў».

У інтэрвію СМИ А. Лукашэнкі ў красавіку гучалі ўжо прымірэнчыя ноткі: «Мы ні з кім не жадаем сварыцца – ні з Усходам, ні з Захадам. Думаю, нармалізуюцца стасункі і з амерыканцамі, ёсьць перспектывы нармалізацыі адносінаў з Еўрасаюзам». А. Лукашэнка выказаў спадзяваныне, што «ў бліжэйшы час мы з усімі выбудуем нармальныя стасункі, нягледзячы на пэўныя «шерохаватости». У сярэдзіне траўня ў інтэрвію агенцтву «Рэйттар» А. Лукашэнка прапаноўвае: «Давайце будаваць нармальныя стасункі. Калі вы гатовыя, давайце пачынаць з заўтрашняга дня», але ў той самы час настойліва працягвае паўтараць ўжо агучаную ім раней інтрэпрэтацыю сітуацыі з палітычнымі вязнямі: «Па-першае, я лічу, што гэта сапраўды ня іхняя справа (Еўразвязу і ЗША. – Аўт.)... З другога боку, нам не хацелася, каб з-за шасьці асонаў цярпела ўся краіна. Мною асабіста было прынята рашэнне – вызваліць. Пяцёра пагадзіліся, шосты адмовіўся... Я ж яго за вушы ня буду цягнуць адтуль. У нас на сёньня няма палітычных зъняволеных».

Адносна патрабаваньняў Еўрапейскага саюзу і ЗША, датычных дэмакратызацыі і правоў чалавека ў краіне, А. Лукашэнка ўпартая займаў абраную ім пазіцыю. На пачатку ліпеня ён працягваў съцвярджаць, што Беларусь – «гэта апрышча стабільнасці і прыязнасці», абарона заходняга съвету ад нелегальнай міграцыі, гандлю людзьмі, незаконнага перамяшчэння наркотыкаў, зброі і радыяактыўных матэрыялаў, адзначаючы, што за гэта Беларусь атрымлівае «непрыхаваны эканамічны і палітычны ціск». У сярэдзіне ліпеня А. Лукашэнка выказаў свае перасыярогі: «З вуснаў некаторых заходніх палітыкаў увес час гучаць адкрытыя заклікі да антыканстытуцыйнай зьмены ўлады, да наса-

джэныня заходній мадэлі так званай дэмакратыі», і гэта робіцца, па ягоным перакананьні, дзеля «дэстабілізацыі сітуацыі, зынішчэнія палітычнай сістэмы, падпаратданьня суверэннай дзяржавы тым сілам, якія імкнуцца да ўсталяваньня аднапаллярнага съвету».

Разам з тым напружаныя эканамічныя стасункі з Расіяй, з якой беларускі ўрад вёў цяжкія перамовы наконт коштага на газ, песімістычныя ацэнкі будучага супрацоўніцтва з Расіяй у рамках «саюзнай дзяржавы» (у ліпені А. Лукашэнка адзначаў: «Рана ці позна нераўнапраўе прывядзе да яе (*саюзнай дамовы. – Аўт.*) развалу. Мы гэта разумеем ды і ў Расіі гэта разумеюць»), цяжкасці ў эканоміцы Беларусі прымушалі ўлады няспынна шукаць шляхі паліпшэння стасункаў з Еўрасаюзам і ЗША.

У гэтай сітуацыі, жадаючы зъмяніць крытычна негатыўны імідж Беларусі ў краінах Европе, беларускія ўлады прапанавалі вядомаму брытанскаму піяршчыку, былому дарадчыку па PR прэм'ер-міністра Вялікабрытаніі Маргарэт Тэтчэр Цімаці Бэлу распрацаваць праграму дзеянняў па паліпшэнні іміджу беларускага рэжыму ў вачах еўрапейскай супольнасці. На першай сустрэчы ў сакавіку, па словах Цімаці Бэла, А. Лукашэнка «сказаў мне, што ўжо шмат гадоў ігнараваў праблему зьнешніх сувязяў, а цяпер настаў час выправіць становішча. Яму трэба прыцягнуць замежныя інвестыцыі, а яшчэ яму патрэбна палепшыць стасункі з Захадам».

Пералом у стасунках Еўрасаюзу і ЗША з Беларусью наступіў у жніўні, калі 16 чысла з калоніі згодна са сьпецыяльным указам А. Лукашэнкі быў выпушчаны на волю экс-кандыдат у прэзідэнты, палітзняволены Аляксандар Казулін, а 20 жніўня былі вызваленыя Андрэй Кім і Сяргей Парсюковіч. Упершыню за шмат гадоў у Беларусі за кратамі не ўтрымлівалася ніводнага палітычнага зняволенага.

Міжнародная супольнасць неадкладна адреагавала на новую сітуацыю. Станоўча выказаліся як асобныя

дзяржавы – Францыя, Германія, ЗША, – так і чыноўнікі Еўрасаюзу і Савету Еўропы. Савет ЕС па агульнай зынешній палітыцы і бяспеке зазначыў: «Такое развязцьцё падзеяў стварае магчымасць для ўзнаўлення дыялогу з беларускімі ўладамі і магчымасць перагляду абмеражавальных мераў ў адносінах да Беларусі». Неўзабаве ў Менск прыбылі намеснік памочніка Дзяржсакратара ЗША па Еўропе і Азіі Дэвід Меркэль і намеснік генеральнага дырэктара Генеральнага дырэктарату па зынешніх сувязях Еўракамісіі Х'юга Мінгарэлі.

Тым ня менш гэтыя крокі не прывялі да неадкладных зъменаў. Беларускія ўлады чакалі ня толькі хуткай станоўчай рэакцыі на выпуск палітычных зъняволеных, але і адмены санкцыяў супраць беларускіх чыноўнікаў. Прэс-сакратар МЗС заявіў, што «беларускі бок крок насустроч заклапочанасьцям Еўразвязу зрабіў. Ён добра вядомы. А вось з адэкватным адказам на гэты крок у нашых еўрапейскіх калегаў, можна меркаваць, ёсьць пэўныя праўлемы». Тоэ ж выказаў і А. Лукашэнка, заявіўшы пра «адсутнасць з боку ЗША і ЕС кроکаў насустроч жаданню Беларусі нармалізаваць стасункі з Захадам».

Да таго ж, як паказала далейшае развязцьцё падзеяў, перамовы з Еўрасаюзам успрымаліся А.Лукашэнкам як працэс гандлю, а не ўсъядомленых насыпелых структурных зъменаў. Так, у інтэрвю 24 лістапада ён заявіў: «Калі Еўрасаюзу і амерыканцам так гэтага хочацца, і яны гатовыя штосьці прапанаваць нам наўзамен... мы прыбярэм з Крымінальнага кодэксу артыкул пра паклён». Гэту пазіцыю А. Лукашэнка пацвердзіў і ў сьнежні: «Калі хтосьці думае, што я заглынуў нажыўку і буду скачкападобна, як заяц, бегчы, ён памыляецца, мы будзем трывмацца годна».

Такі падыход беларускіх уладаў, на жаль, не надае аптымізму на будучае.

З восені 2008 году было адзначанае зъмяненьне рэпрэсіўнай тактыкі беларускіх уладаў у дачыненьні да

грамадзкіх актывістаў, удзельнікаў акцыяў пратэсту, пікетаў, распаўсюднікаў друкаванай прадукцыі. Амаль спыніліся адміністрацыйныя арышты, зъменішылася колькасць аштрафаваных асобаў.

Нестабільнасць сітуацыі з адсутнасцю палітэканічных у краіне засьведчыў арышт студэнта Ўроцлаўскага ўніверсітэту Аляксандра Баразенкі, які праходзіў у якасці абвінавачваемага па «справе 14-ці» яшчэ на пачатку году. Падчас судовага працэсу над астатнімі абвінавачваемымі А. Баразенка знаходзіўся ў Польшчы, у сувязі з чым за «ухіленыне ад яўкі да съледчага» 12 траўня адносна яго была прынятая пастанова аб узыцьці пад варту, і ён быў аб'яўлены ў вышук. 27 кастрычніка А. Баразенка разам з адвакатам добраахвотна зъявіўся да съледчага, дзе быў затрыманы і накіраваны ў съледчы ізалятар. Такім чынам у Беларусі зноў зъявіўся палітэканічны. З пункту погляду паляпшэння стасункаў з Еўрасаюзам і ЗША гэта быў крок назад, які паказваў непасълядоўнасць дзеянняў беларускіх уладаў. Еўракамісар Б. Ферэра-Вальднэр заклікала беларускія ўлады вызваліць А. Баразенку, зазначыўшы, што «важна, каб Беларусь заставалася краінай без палітычных зъявленаў і паважала свабоду выказванняў, аб'яднанняў і сходаў». Нягледзячы на міжнародную рэакцыю, А. Баразенка паўтара месяца да суда знаходзіўся пад вартаю.

Падчас зъявленаў А. Баразенкі ў розных гарадах Беларусі праходзілі шматлікія акцыі падтрымкі. У Менску такія акцыі ў цэнтры гораду і каля будынку съледчага ізалятару праходзілі практычна штодзень – яны разганяліся міліцыяй, удзельнікі затрымліваліся, а затым адпускаліся. 28 кастрычніка былі затрыманыя 4 асобы, 21 лістапада – 9 чалавек, 22 лістапада – 15, 24 лістапада – 13 удзельнікаў, 16 лістапада каля 20 пікетоўшчыкаў былі выштурханыя з Кастрычніцкай плошчы.

Суд над А. Баразенкам пачаўся 8 снежня. Моладзевы актывіст быў асуджаны да аднаго году абмежавання свабоды без накіравання ў папраўчую ўстанову.

Такім чынам, адчайная, упартая і жорсткая барацьба беларускай дэмакратычнай супольнасьці за каштоўнасьці правоў чалавека, а таксама пасълядоўная пазіцыя па гэтым пытаныні Еўрасаюзу і ЗША прывялі ў 2008 годзе да пэўных станоўчых трансфармацыяў. Тым ня менш, зъмены, што адбыліся, характарызavalіся непасълядоўнасьцю і супярэчлівасцю, адсутнасьцю сістэмнага падыходу, што захавала нестабільнасьць агульнай сітуацыі з правамі чалавека ў краіне.

Алесь Бяляцкі

Пратэсты прадпрымальнікаў і «працэс 14-Ці»

На працягу доўгага часу беларускія ўлады праводзілі антыпрадпрымальніцкую палітыку, якая фактычна вяла да вынішчэння дробнага бізнесу, што не спрыяла развіццю сацыяльна-эканамічнага жыцьця грамадзянаў краіны. Незадавальненне і масавыя пратэсты індывідуальных прадпрымальнікаў пачаліся яшчэ напрыканцы 2007 году, бо з 1 студзеня набываў сілу Указ презідэнта № 760, які ў значнай ступені звужаў магчымасці іх працы. Студзенская падзея зьявілася заканамерным і запланаванным працягам мітынгу прадпрымальнікаў, які адбыўся яшчэ ў сінегні, улады аказаліся не готовымі да такога рашучага напору ў адстойванні сваіх працоўных правоў пэўнай сацыяльнай групы грамадзтва.

Указ презідэнта № 760 ад 29 сінегня 2006 году, паводле якога з 1 студзеня 2008 году індывідуальная прадпрымальніцкая (ІП) пазбаўленыя права наймаць працаўнікоў, за выключэннем блізкіх сваякоў (ня больш за трох чалавекі), пакінуў бяз сродкаў да існавання вялікую колькасць людзей, якія займаліся ў сферы дробнага бізнесу. Акрамя таго, ён закрануў і простых грамадзянаў, паколькі апусцелі рынкі, зачыніліся шматлікія гандлёвыя кропкі, рэдкімі сталі маршрутныя таксі і г. д. Усе спробы прадпрымальніцкіх лідэраў наладзіць з уладамі перамовы ні да чаго не прывялі, дыялогу не атрымалася. Гэта было сьведчаньнем таго, што «ў вярхах» было вырашана ліквідаваць ІП як непатрэбны грамадзкі клас. Разгубленым індывідуальным прадпрымальнікам не заставалася нічога іншага, як выйсьці на вуліцы. Аднак рост сацыяльных пратэстаў выклікаў узмацненне рэпрэсіяў.

Несанкцыянаваная акцыя ІПэшнікаў пачалася апоўдні 10 студзеня з мітынгу на Кастрычніцкай плошчы Менску, у якім прыняло ўдзел некалькі тысяччылічны чалавек. Удзельнікі мітынгу агучылі свае патрабаваньні да ўладаў, галоўнае з якіх – адмена Ўказу № 760. Дэлегацыя на чале з лідэрам руху «Перспектыва» Анатолем Шумчанкам адправілася ў Адміністрацыю презідэнта, каб дамагчыся перамоваў, але сустрэча з прадстаўніком галоўнага эканамічнага ўпраўлення презідэнцкай адміністрацыі скончылася безвынікова. Затым калона дэмантрантаў рушыла да Дому ўраду, патрабуючы сустрэчы з прэм'ер-міністрам Сяргеем Сідорскім. Па дарозе ўдзельнікі акцыі выйшлі на праспект і перакрылі рух транспорту. Каля паўтары гадзіны праспект быў блакаваны. На плошчы Незалежнасці прадстаўнікі ўраду не выйшлі да мітынгоўцаў, а выступілі палітыкі Анатоль Лябедзька і Аляксандр Мілінкевіч. Неўзабаве адны ўдзельнікі акцыі сталі разыходзіцца, а іншыя вярнуліся на Кастрычніцкую плошчу.

Спачатку акцыя праходзіла без затрыманьняў і сілавога разгону, здавалася, улады не адважваліся ўжываць жорсткія меры ў дачыненьні да абураных прадпрымальнікаў. Праўда, яшчэ да пачатку мітынгу па дарозе ў Менск былі затрыманыя іншагароднія актыўісты прадпрымальніцкага руху Аляксандр Цацур і Віктар Крываль, не атрымалася выехаць з Барысава лідэру кампаніі «За вольнае разывіцьцё прадпрымальніцтва» Віктару Гарбачову. Па абвінавачаньні ў дробным хуліганстве ў Рэчыцы быў затрыманы і асуджаны на 5 сутак арышту і штраф прадпрымальнік Алег Шабетнік, а ў Менску на 10 сутак арыштаваны апазіцыйны актыўіст Вячаслаў Сіўчык. Тым ня менш, пасля заканчэння акцыі пратэсту найбольш актыўным яе ўдзельнікам не ўдалося пазыбегнуць арышту. Былі затрыманыя Анатоль Шумчанка і Анатоль Лябедзька, у міліцэйскія ўчасткі дастаўленыя моладзеўская дэмакратычныя актыўісты. Як пазней паведаміў журналістам міністр унутраных спраў Уладзімір Навумаў, было за-

трымана 27 чалавек. Многія пры затрыманыні былі моцна зьбітая супрацоўнікамі міліцыі. На наступны дзень, 11 студзеня, у судах Маскоўскага і Цэнтральнага раёнаў сталіцы адбыліся суды над затрыманымі ўдзельнікамі мітынгу: 22 чалавекі былі падвергнутыя арышту на 15 сутак, а студэнтка Тацяна Цішкевіч, якой выклікалі «хуткую дапамогу» і якая прадэманстравала судзьдзі сваю скрываўленую куртку, была арыштаваная на 20 сутак.

Пасля намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення ўнутраных справаў Менску Аляксандра Найдзенка паведаміў, што па факце масавых беспарадкаў у сталіцы ўзбуджаная крымінальная справа. Таксама Міністэрства юстыцыі падало пазоў аб ліквідацыі РГА «Перспектыва».

21 студзеня ў Менску адбылася другая запланаваная несанкцыянованая акцыя пратэсту прадпрымальнікаў. Пасля збору ў 12 гадзінаў на Кастрычніцкай плошчы праз некаторы час калона ўдзельнікаў акцыі пратэсту рушыла да Дому ўраду. У раёне ГУМу маніфестанты выйшли на праезную частку, але былі выціснутыя супрацоўнікамі ДАІ на ходнікі. На падыходзе да Дому ўраду, калі колъкасьць дэмантрантаў значна вырасла, пачаўся сілавы разгон ўдзельнікаў акцыі. Да мітынгоўцаў звярнуўся міністр унутраных справаў Уладзімір Навумаў. Ён папярэдзіў аб крымінальнай адказнасці і даў 10 хвілінаў, каб усе разышліся, у адваротным выпадку пагражай ужыць сілу ў дачыненіні да ўдзельнікаў акцыі. Прэз некаторы час была абвешчана «поўная зачыстка», з боку Дому ўраду рушылі шэрагі съпецатраду хуткага реагавання (САХР). Многія дэмантранты пачалі вяртацца назад, частку людзей з плошчы загналі ў падземны пераход, некаторых вымусілі ісьці ў бок гарадзкой Ратушы. Адбыліся затрыманыні ўдзельнікаў акцыі. 22 студзеня ў Цэнтральным і Маскоўскім судах Менску прайшлі суды над 23 затрыманымі. Адрозненіне ад судоў над ўдзельнікамі аналагічнай акцыі 10 студзеня было ўтым, што выносіліся ў асноўным штрафы. 15 чалавек асуджаныя да выплаты штрафаў у памеры ад 15 да 50

базавых велічыняў (525 тыс. – 1 млн 750 тыс. руб.), шасьцёра асуджаныя да арышту ад 5 да 15 сутак. Яшчэ адзін аштрафаваны на 35 б. в. і асуджаны да арышту на 10 сутак. Усе асуджаныя прызнаныя вінаватымі ў правапарушэнні артыкулу 23.34 КаAP («Парушэнне вызначанага парадку арганізацыі альбо правядзенія масавага мерапрыемства»).

У лютым Съледчае ўпраўленыне папярэдніх рассьследаваньняў ГУУС Менгарвыканкаму стварыла съледчую группу па рассьследваньні крымінальнай справы па факце правядзенія 10 студзеня ў Менску несанкцыянаванага масавага мерапрыемства. Крымінальная справа была ўзбуджана адразу па двух артыкулах Крымінальнага кодэкса: па ч.1 арт. 342 КК РБ – «Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак» і ч.2 арт. 339 «Хуліганства, учыненае групай асобаў альбо звязанае з супрацівам». Статус падазраванага, а пасля і абвінавачанага па дадзенай крымінальнай справе атрымалі 14 моладзевых актывістаў: Пашкевіч Міхась, Цішкевіч Тацяна, Субач Міхась, Чарнышоў Алеся, Стральцоў Алеся, Вінаградаў Павал, Бондар Аляксей, Баразенка Аляксандар, Дашук Максім, Дубскі Арцём, Сяргеев Уладзімір, Крываў Міхась, Антон Койпіш і арыштаваны Кім Андрэй. Большасць гэтых актывістаў былі прыцягнутыя да адміністрацыйнага арышту тэрмінам да 15 сутак за ўдзел у мітынгу прадпрымальнікаў, а дзяўчына Тацяна Цішкевіч правяла за кратамі ажно 20 сутак.

Па колькасці абвінавачаных крымінальная справа атрымала назvu «працэс 14-ці» (альбо «справа 14-ці») і расцягнулася амаль на год.

На пачатку сакавіка папярэдніе съледztва па ёй было завершана, а справа накіраваная ў суд. Разгляд адбываўся ў трох этапах. Акрамя таго Андрэю Кіму напачатку прад'явілі абвінавачанье па артыкулу 364 Крымінальнага кодэкса нібыта за зьбіцьцё міліцыянта Юрэя Сычова на мітынгу 21 студзеня. Да суду моладзевага актывіста ўтрымлівалі

пад вартай, нягледзячы на неаднаразовыя хадайніцтвы аб зъмяненъні меры стрыманьня. Першапачаткова разгляд крымінальнай справы пачаўся 1 красавіка, судзьдзя Алена Ілына забараніла фота і відэаздымку, з залы выдалілі з журналістаў, якія не паслухаліся. Пасля перапынку было прынятае рашэнье аб злучэньні дзвюх крымінальных справаў, узбуджаных у дачыненьні да Андрэя Кіма, а судовае паседжаньне адкладзенае. Тым часам пад вокнамі будынку моладзь расьцягнула расьцяжку «Свабоду Андрэю Кіму», трymала ягоныя партрэты і ў голас патрабавала адпусціць зъняволенага. Да пратэстуючых выйшлі амапаўцы, якія адцясьнілі іх у раён вуліцы Леніна.

Першы судовы разгляд над 10 ўдзельнікамі акцыі пачаўся 16 красавіка ў Цэнтральным райсудзе Менску і разглядаўся трох дні. Падтрымаць падсудных прыйшлі каля сотні чалавек. Сярод іх былі моладзь, журналісты, прадстаўнікі дыпламатычных місіяў, акрэдытованых у Беларусі, праваабаронцы і палітыкі. Абвінавачаныя апранулі кашулі з надпісам «Люблю Беларусь», аднак супрацоўнікі праваахоўных органаў у такім выглядзе не пускалі іх у будынак суда. 22 красавіка судзьдзя Алена Ілына вынесла прысуд моладзевым актывістам: амаль усіх пакаралі так званай «хатнай хіміяй». Трох іншых абвінавачаных — Паўла Вінаградава, Міхаіла Субача і непаўнагадовага Максіма Дащука — асудзілі на месяц пазней, 27 траўня, бо не пасьпелі своечасова азнаёміцца з матэрыяламі крымінальнай справы. 9 сінегня быў пакараны апошні фігурант «працэсу 14-ці» студэнт-каліновец Аляксандр Баразенка, які, нягледзячы на тое, што сам зъявіўся да съледчага, ад 27 кастрычніка да суда ўтрымліваўся ў СІЗА.

«Працэс 14-ці» не застаўся без увагі і падтрымкі ня толькі беларускай, але і міжнароднай грамадзкасці. Беларускія ўлады выпусьцілі на патрабаваньне Захаду палітвязняў з турмаў, аднак не зъянілася сама сутнасць рэжыму — палітычна матываваны крымінальны перасълед працягваўся. Міжнародная праваабарончая

арганізацыя «Міжнародная амністыя» прызнала 11 моладзевых актыўістаў – тых, каго пакралі абмежаваньнем волі – Вязьнямі сумленьня.

Вось так скончыліся масавыя зімовыя пратэсты прадпрымальнікаў. На працягу 2008 году адбываліся лакальныя мітынгі дробных бізнэсоўцаў у розных рэгіёнах краіны і ў сталіцы, але яны былі нязначнымі. На канец году сітуацыя ў сацыяльна-эканамічнай сферы выглядала не на шмат лепей, чым на пачатку.

10 сінегня 2008 году Міністэрства эканомікі прапанавала на год працягнуць для ІП ільготны рэжым увозу тавараў з Расейскай федэрацыі. На думку незалежнага эксперта Сяргея Балыкіна, «пастаяннае працягненне на нейкі тэрмін для індывідуальных прадпрымальнікаў ільготнага рэжыму ўвозу тавару з Расіі – гэта найгоршы сцэнар і для ІП, і для ўлады. У такой сітуацыі прадпрымальнікі знаходзяцца ў стане пастаяннай няпэўнасці, а ўлада дэмантруе адсутнасць цвёрдай і дакладнай пазіцыі. І гэта не лібералізм, бо ён прадугледжвае мяккія, але дакладныя правілы гульні. Здаецца, паўтараецца сцэнар двухгадовай даўніны. У канцы 2006 году ўжо сканчаўся тэрмін дзеянасці ільготнага падакту ўводу тавараў з РФ, і тады Мінэканомікі ўнесла пропанову аб ягоным працягненні. Аднак вынік пераўзышоў усе чаканыні. Ільготны рэжым працягнулі на два гады, але разам з tym фактычна забаранілі ІП выкарыстоўваць наймальнікаў і істотна скарацілі пералік тавараў, прадаючы якія ІП могуць упложваць адзіны падатак. Сам факт заявы Тура, зъяўленыне нейкага праекту сьведчыць толькі аб адным – у Мінэканомікі ня ведаюць, што рабіць з майскай індывідуальных прадпрымальнікаў. На сёньняшні дзень няма ніякіх тлумачэнняў і нарматыўных актаў, якія рэгламентуюць дзеянасць рынковых гандляроў з 1 студзеня».

А што тычыцца пратэстаў, то ў красавіку 2008 году Сяргей Балыкін выказаў парталу «Заднтра тваёй краіны» меркаваньне, што зімовыя акцыі пратэсту прадпрымальнікаў,

на жаль, спазнъніліся: «Яны пачаліся тады, калі цягнік ўжо зъехаў, калі ўсе рашэньні былі ўжо прынятыя». А спадзяваньні на іх адмену ня мелі пад сабой падставаў: «Гэта чыста беларускі спосаб вырашэнняя праблемаў – спадзявацца, што ўсё «рассасецца». Рэальных перадумоваў таго, што ўказ адменяць, не было. Тады трэба было б прызнаць памылку, а памылкі ў нас прызнаваць ня любяць. Тым ня менш, трэба адзначыць, што ўдалося мабілізаваць людзей. Першыя акцыі былі дастаткова масавымі. Але яны досьць хутка пайшлі на спад. Прадпрымальнікі ўбачылі, што праблема не вырашаецца, і як людзі прагматычныя перасталі гэтым займацца».

Кракадзілавыя сълёзы міністра Навумава

Беларускі праваабаронца, віцэ-прэзідэнт Міжнароднай федэрацыі правоў чалавека Алесь Бяляцкі ў сувязі з прайшоўшай акцыяй прадпрымальнікаў і перасьледам яе ўдзельнікаў, серый затрыманьняў і арыштаў адзначае:

Першае, што мне хацелася б адзначыць, – улады былі зусім не гатовыя да такой актыўнасці прадпрымальнікаў. Былі некаторыя моманты, якія зрабілі гэтую акцыю выключнай у параўнаньні з тымі, якія традыцыйна праходзілі на працягу мінулага году. Пратэставаць выйшла інакшая ад заўсёднай група людзей, аб'яднаных такімі патрабаваньнямі, якія выцякаюць з абароны сваіх сацыяльных, працоўных правоў.

2007 год характэрны тым, што ўлады пачалі наступ на сацыяльныя правы – былі скасаваныя льготы, што ў прынцыпе прайшло адносна спакойна. Было некалькі выступаў студэнтаў у выглядзе пікетаў ці перформансаў, адбылася нябачаная дагэтуль дэманстрацыя школьнікаў у Мазыры, дзе яны выйшлі на цэнтральную плошчу, а фактычна больш і назваць няма чаго. Пенсіянеры, афганцы, чарнобыльцы ціха пракаўтнулі адмену льготаў. Гэта, можа быць, яшчэ адаб'ецца на рэйтынгу нашых уладаў, але фак-

тычна вонкавых праяваў незадавальненія касаваньнем сацыяльных правоў гэтых шматлікіх групаў насельніцтва амаль не было.

І вось новы крок – наступ на працоўныя права дробных прадпрымальнікаў, які, дарэчы, трэба ацэньваць як сур'ёзны наступ на свободу прадпрымальніцкай дзейнасці, на эканамічныя права, на разьвіцьцё бізнэсу ў краіне. Відавочна жаданьне ўладаў максімальна зарэгуляваць съферу эканамічнага разьвіцьця ў нашай краіне. Трэба сказаць, што гэтая съфера зьяўляецца дастаткова важнай, бо прадпрымальнікі працуюць са спажывецкімі таварамі і паслугамі, якія датычацца значнай групой людзей, бо ўсе мы ў той ці іншай ступені закупаемся на рынках, ездзім на маршрутках і г. д., і такім чынам маем дачыненіе з працай ІП, нават не задумваючыся пра гэта. Зараз, калі апусьцелі некаторыя лакальныя рынкі ў Менску ці зыніклі пэўныя маршруткі ў рэгіёнах, стала бачна, што ўсё гэта адбіваецца на значна большай колькасці людзей, чым толькі на пэўнай сацыяльнай групе грамадзянаў.

І вось яны нечакана для ўладаў праявілі сябе вельмі актыўна, перакрылі праспект, спрабавалі весьці перамовы і з адміністрацыяй прэзідэнта, і з урадам, трymаючы фактычна паўдня на сабе грамадзка-палітычную ўвагу ў краіне. Менавіта гэтым, як мне падаецца, і тлумачыцца пэўная нерашучасць уладаў ва ўжываньні гвалту да іх, што было на іншых дэманстрацыях падобнага тыпу за апошнія гады. Бачна было, што адсутнічаў канкрэтны загад, існавала пэўная разгубленасць, і некалькі гадзінаў дэманстранты рабілі калі не ўсё што хацелі, то шмат таго, чаго ад іх не чакалі.

Гэта мне нагадала прыход калонаў працоўных на плошчу Незалежнасці ў 1991 годзе, што тады карэнным чынам зъмяніла палітычную сітуацыю, толькі колькасць удзельнікаў, на жаль, зараз была не такой масавай.

Другое. Сённяня стала відавочна, што ўлады вельмі моцна занепакоеныя аб'яўленым на 21 студзеня паўторным прадпрымальніцкім мітынгам, таму рэпрэсіі пасля акцыі

накіраваныя менавіта на тое, каб прыдущыць актыўны ўсплёск сацыяльна незадаволенай групы людзей. Нездарма ўсім затрыманым былі вынесеныя максімальна жорсткія прысуды – па 15 сутак арышту, Тацяна Цішкевіч арыштаваная нават на 20 сутак, а Уладзімір Шыла дадаткова атрымаў яшчэ і буйны штраф. Нездарма арыштаваныя фактычна ўсе кіраунікі прадпрымальніцкага руху.

Я хачу каторы раз адзначыць поўную бясьсільнасць і залежнасць беларускіх судоў. Відавочна, што ўсе прысуды былі напісаныя пад капірку і яўна ўзгодненыя з некім зверху, таму што больш за 10 судзьдзяў Маскоўскага і Цэнтральнага раённых судоў гораду Менску, якія вялі гэтыя працэсы, не маглі так вось дружна выносіць максімальнае пакаранье затрыманым без канкрэтных указанняў. Дарэчы, трэба адзначыць, што ў Маскоўскім судзе працэсы адбываліся ў паўзакрытым рэжыме, бо абвінавачанага заводзілі ў судовую залу з чорнага ўваходу, і калі працэс пачынаўся, то нікога з жадаючых на яго патрапіць ужо не пускалі. Усё гэта яшчэ раз съведчыць пра марыянетачнасць судовай сістэмы, якая знаходзіцца пад контролем беларускай выкананаўчай улады.

Таксама не дарэмна было заяўлена, што па факце правядзеньня акцыі пратэсту ўзбуджана крымінальная справа і разглядаецца магчымае прыঢ়agnenye да крымінальнай адказнасці аднаго з лідэраў прадпрымальніцкага руху Анатоля Шумчанкі і старшыні АГП Анатоля Лябедзькі, якія знаходзяцца на сутках. І такая небяспека ёсьць.

Акрамя таго, пачварны факт жорсткага зьбіцця шасьці затрыманых удзельнікаў акцыі ў аўтазаку з амапаўцамі, калі затрыманых лежучы везы і пастарунак, і ўвесь час білі рукамі і нагамі, і яны вымушаныя былі закрываць галовы ад удараў. Гэта праява сапраўднага сучаснага садызму і катаванья з боку супрацоўнікаў міліцыі. Праваабаронцаў вельмі моцна трывожаць падобныя праявы гвалту. Спадзяюся, што зьбітыя напішуць заявы ў праکуратуру на расьследаванье зьбіцця. Я досыць скептычна стаўлюся да праکурорскага расьследаванья,

аднак лічу, што тыя факты, якія ёсьць у пацярпелых, мусяць быць зафіксаваны, бо ўпэўнены, вінаватыя – а гэта амапаўцы і іхня непасрэдныя камандзіры – мусяць адка-заць за злачынства колькі б там часу ні прайшло.

Дарэчы, заява міністра ўнутраных справаў Навумава, што сярод затрыманых было толькі 2 прадпрымальнікі, зьяўляеца, мягка кажучы, няпраўдаю. На самой справе колькасць затрыманых прадпрымальнікаў большая: да прыкладу, я быў на працэсе аднаго затрыманага ІПЭшніка ў Цэнтральным судзе, дзе ён называў нумар свайго пасьведчаньня. Так, сярод удзельнікаў прадпрымальніцкай акцыі былі і партыйныя лідэры, і моладзевыя актыўісты, але пра што гэта съведчыць – пра тое, што дадзеная проблема сапраўды турбуе грамадзкасць краіны.

А вось выказванье Навумава, што ён са съязьмі на вачох глядзеў, як дэмантранты плююць і б’юць супрацоўнікаў міліцыі, нагадвае мне кракадзілавыя съёзы. Няхай бы ён паплакаў, выслушаўшы тых людзей, якім паламалі рэбры і паразбівалі галовы, везучы ў кунгу, ягонія падначаленія.

Як мне падаецца, увогуле разьвіцьцё калізіі, якая ўтварылася, будзе вельмі моцна залежаць ад актыўнасці прадпрымальнікаў на наступнай акцыі 21-га студзеня. Чаканьне рознае, бо, відавочна, што такімі рэпрэсіямі ўлады спрабуюць задушыць усплёск актыўнасці дробных прадпрымальнікаў, з другога боку, вядома, грамадзкія дэмакратычныя сілы спадзяюцца на тое, што ў прадпрымальнікаў хопіць згуртаванасці і разуменія сітуацыі, што, калі яны зараз ня будуць актыўнымі, то ў перспектыве ў іх праста ня будзе ніякіх шанцаў выжыць як пэўнай сацыяльнай групе.

Безумоўна, усе гэтыя падзеі, якія ўжо атрымалі ацэнку міжнародных структураў, кіраўніцтва Рады Еўропы, крайне негатыўна ўплываюць на імідж Беларусі, і тыя нясьмелыя жаданьні беларускіх уладаў наладзіць стасункі з Еўрасаюзам для паляпшэння эканамічнай сітуацыі ў краіне разъбіваюцца праз такія дзеяньні. Ня трэба мець

ніякіх ілюзіяў, калі такая палітыка адносінаў да захаваньня правоў чалавека ў Беларусі будзе працягвацца і надалей, то ніякіх перспектываў для эканамічнага разьвіцця паміж Беларусью і краінамі Еўрасаюзу проста ня можа быць.

Мы, праваабаронцы, рэзка асуджаем парушэнні з боку беларускіх уладаў міжнародных абязядацельстваў і беларускай Канстытуцыі, і асабліва ўжываньне катаваньняў ў дачыненіі да сваіх грамадзянаў, удзельнікаў прадпрымальніцкай акцыі.

17.01.2008.

<http://spring96.org>

1. Аляксандр Зьдзівіжкоу

18 студзеня 2008 году Аляксандр Зьдзівіжкоў быў асуджаны на 3 гады пазбаўлення волі ў калоніі ўзмоцненага рэжыму па ч. 2 арт. 130 КК РБ (наўмысныя дзеяньні, скіраваныя на ўзбуджэнне расавай, нацыянальнай, рэлігійнай варожасці ці розні, на прыніжэнне нацыянальнага гонару і годнасьці, зьдзейсненыя службовай асобай з выкарыстаннем сваіх паўнамоцтваў).

Такое рашэнне прыняў судзьдзя Менскага гарадзкога суда Руслан Аніськевіч, скончыўшы разгляд за зачыненымі дзьвярыма крымінальнай справы, якая цягнулася амаль два гады ў дачыненні да выпускаючага рэдактара газеты «Згода».

Тры гады – за перадрук

Як усё пачыналася

А пачалося ўсё з таго, што ў пятніцу 17 лютага выйшаў чарговы нумар газеты «Згода» з артыкулам «Палітычны крэатыв». У ім распавядалася пра тое, які рэзананс у сьвешце выклікала публікацыя ў СМІ карыкатураў на прарока Мухамеда. А для ілюстрацыі – прыводзіліся некаторыя з гэтых карыкатураў. Нічога абразылівага і распальваючага рэлігійную варожасць у артыкуле не было. Ніхто з чытачоў не абураўся. Тым больш што наклад яшчэ нават не пачалі распаўсюджваць. І раптам...

21 лютага 2006 году МЗС Беларусі выступіў з заявой з нагоды публікацыі: «Міністэрства замежных спраў рапшучы асуджае любыя наўмысныя дзеяньні, якія могуць

пацягнуць распальванье міжрэлігійнай варожасці, распаўсюд... недаверу паміж нацыянальнымі і рэлігійнымі супольнасцямі, якія жывуць у Беларусі».

Ужо раніцай 22 лютага з санкцыі намесніка генеральнага прокурора супрацоўнікі КДБ правялі ператрус у памяшканыні рэдакцыі «Згоды», канфіскавалі сістэмныя блокі кампутараў і іншыя носьбіты інфармацыі, некаторыя нумары газеты і фінансавыя дакументы выдання. Заснавальнік «Згоды» Аляксей Кароль і Аляксандар Зыдзьвіжкоў былі дапытаныя КДБ. У кватэры Карава таксама быў праведзены ператрус.

У той жа дзень была ўзбуджана крымінальная справа па ч.1 арт. 130 КК РБ (распальванье расавай, нацыянальной альбо рэлігійнай варожасці). «Крымінальная справа ўзбуджана па выніках праверкі, праведзенай рэспубліканскай прокуратурай і КДБ. Праверка была праведзена на падставе звароту ў праваахоўныя органы Камітэту па справах рэлігіяў і нацыянальнасцяў і мусульманскіх абшчын Беларусі», – паведамілі агенцтву «Інтэрфакс» у Прокуратуры.

23 лютага Прокуратура РБ накіравала ў Міністэрства інфармацыі «прадстаўленне» з просьбай зрабіць заходы па прыпыненіі альбо спыненіі дзеянасці недзяржаўнай газеты «Згода». У той жа дзень Міністэрства інфармацыі вынесла папярэджанье «Згодзе» па арт. 5 Закону «Аб друку і іншых СМІ» за публікацыю карыкатураў на прарока Мухамеда. Гэта было другое цягам году папярэджанье за парушэнне арт. 5 (першае пісьмовае папярэджанье было вынесена 9 лістапада). І ўжо 6 сакавіка Міністэрства інфармацыі падало ў Вышэйшы гаспадарчы суд (ВГС) зыск аб спыненіі дзеянасці газеты «Згода». Праз дзесяць дзён, 17 сакавіка, судзьдзя Аксана Міхнюк задаволіла зыск Міністэрства інфармацыі, хаця да гэтага часу яшчэ ня скончыўся тэрмін, адведзены законам на абскарджањне другога па ліку папярэджанья.

Хутка Прокуратура прад'явіла абвінавачанье выпускаючаму рэдактару газеты «Згода» Аляксандру Зыдзьвіжкову па крымінальнай справе аб перадруку карыкатураў. Аднак

справа была прыпынена амаль на паўтара года ў сувязі з тым, што съледчым органам не ўдалося высьветліць месца знаходжаньне абвінавачанага.

Замест магілы бацькі – «Амерыканка»

Напрыканцы красавіка 2006 году Саша перастаў зьяўляцца на допыты. Хутка высьветлілася, што журналіст з'ехаў з краіны.

Съледчыя органы пачалі яго пошук. На допыты ў КДБ і пракуратуру вызывалі сяброў і калег Зьдзівіжкова. На кватэры да супрацоўнікаў (і нават да іх бацькоў) прыходзілі съледчыя мясцовых пракуратур. «Іщут пожарники, ішчэт міліция», – менавіта з гэтymі словамі ўспамінаюцца тыя паўтара года, пакуль Саша хаваўся ад съледзтва.

Сёньня можна разважаць наконт таго, ці меў ён рацыю, хаваючыся ад съледзтва, і тым больш, ці трэба было прыязджаць у Беларусь так хутка. Можа, меў, а можа, не? Каб адказаць на гэта пытанье, трэба быць на ягоным месцы. Тады, калі трэба было вытрымліваць пастаянны ціск съледчых пракуратуры і КДБ. І тады, калі трэба было рабіць выбар: прыехаць на гадавіну съмерці бацькі і падтрымаць хворую матулю ці заставацца ў Рәсей, дзе, дарэчы, была праца, і чакаць пакуль сітуацыя ў Беларусі зьменіцца да лепшага.

Так ці інакш, 18 лістапада 2007 году Аляксандра Зьдзівіжкова затрымалі на вакзале ў Барысаве, куды ён прыехаў да маці на гадавіну съмерці бацькі. Затрымалі і зьмясьцілі ва ўнутраную турму КДБ, так званую «амерыканку». Ніхто з грамадзкасці ня ведаў пра ягоны арышт. Для нас, ягоных калег, абвесткі зъявіцца на суд у якасці съведкаў, дасланыя 30 сінегня – як чорнае віншаванье з Новым годам.

За некалькі месяцаў утрыманьня пад вартай Саша на 30 адсоткаў страціў зрок. Тэмпература ў камеры не падымалася вышэй за 15–16 градусаў, і ўвесь час стаяла вада... Можна доўга пералічваць умовы ўтрыманьня зъняволеных ў нашых турмах. «Я заяўляю, што ў беларускіх турмах ажыццяўляецца пасълядоўная практыка маральных і фізічных зъдзекаў, а ўся сістэма – пенітэнцыярная, судовая, съледчая – у гэтай дзяр-

жаве пабудаваная на ператварэнні чалавека ў жывёлу», – заявіў журналістам Зыдзьвіжкоў на прэс-канферэнцыі пасля вызваленяня. Але пра гэта пазней.

З прокуратуры ў суд справа прыйшла з перакваліфікацыяй: з адносна мяккай ч.1 артыкулу 130 (ад штрафу да 5 гадоў аблежаваньня волі, ці зняволеняня) на частку 2 – ад 3 да 10 гадоў зняволеняня, без варыянтаў. І як ужо ўзгадвалася вышэй – Менскі гародзкі суд пакараў журналіста трyma гадамі калоніі ўзмоцненага рэжыму. Дарэчы, гэта быў самы жорсткі прысуд, які быў вынесены за гэтыя карыкатуры.

Для даведкі:

*Карыкатуры на прарока Мухамеда былі ўпершыню надрукаваныя ў дацкай газэце *Jyllands-Posten* 30 верасня 2005 г. Агулам перадрукованы ў 22 краінах.*

Мусульманскія суполкі ў Еўропе падавалі на выданыні судовыя зыскі ў сувязі з тым, што карыкатуры «абразілі іх рэлігійныя пачуцьці». Аднак суды выносілі апраўдалыя прысуды, бо «малюнкі абараняюцца законам аб свабодзе самавыяўлення і не наносяць шкоду ісламу». Прэцэдэнтам стала толькі звольненне рэдактара газеты «Франс Суар» з ініцыятывы наймальніка.

Дацкі суд не прыняў да разгляду зыск «абраспаўланыні нацыянальной, расавай і рэлігійнай варожасці» па факце публікацыі карыкатураў.

У Малайзіі ў лютым 2006 году быў толькі часова прыпынены выхад трох газетаў, якія надрукавалі карыкатуры, але праз некаторы час газеты аднавілі сваю працу.

У Расіі ў 2006 годзе у Валгаградзе зачынілі газету «Городские вести». Крымінальная справа не ўзбуджалася. У Валагодзкай вобласці суд цалкам апраўдаў Ганну Сымірнову, галоўнага рэдактара газеты «Наш регіён», якая надрукавала карыкатуры.

Мусульманскія абышчыны ва Украіне на пачатку 2006-га запатрабавалі прабачэнняня (і ня больш) ад рэдакцыі газеты «Сёгодня» за публікацыю некалькіх карыкатураў

у якасці ілюстрацыяў да артыкулу «Трэцюю сусветную вайну выклікаюць карыкатуры».

Самымі жорсткімі былі прысуды ў мусульманскіх краінах Іарданіі і Йемене. Да двух месяцаў турмы былі асуджаныя журналісты ў Іарданіі, аднак іх адпусцілі пад заклад. Галоўны рэдактар ѹеменскай газеты *Al-Rai Al-Aam* («Грамадзкая думка») Камаль аль-Альфі быў асуджаны на год турэмнага зняволеня, але генеральны пракурор адмяніў гэтае рашэнне як занадта жорсткае.

Міжнародная салідарнасць

Адразу пасля вынясеньня прысуду міжнародная дэмакратычная і журналісцкая супольнасць выказала абүрэньне жосткасцю і неабгрунтаванасцю пакараньня.

Камітэт абароны журналістаў (CPJ, Нью-Ёрк) заклікаў беларускія ўлады тэрмінова вызваліць Аляксандра Зьдзівіжкова. «Абсалютна зразумела, што гэта толькі наўгада, каб пакараць незалежнага журналіста – нават пасля закрыцця яго выданьня», – так пракаментаваў выканаўчы дырэктар Камітэту абароны журналістаў Джоэл Сайман.

«Рэпрэсіўная машына Аляксандра Лукашэнкі эксплуатуе рэлігійныя пачуцьці, каб прымусіць замаўчаць аднаго са жменькі незалежных журналістаў, якія яшчэ засталіся ў Беларусі,» – паведаміла каардынатарка праграмаў Камітэту абароны журналістаў па Еўропе і Цэнтральнай Азіі Ніна Агнянава.

«Перасьлед журналістаў за імкненіне інфармаваць грамадзкасць па важных пытаньнях зьяўляецца злouжываньнем законам аб распальваньні нянявісьці», – так пракаментаваў вынікі суда прадстаўнік АБСЕ па пытаньнях свабоды СМИ Міклаш Харашці. «У Еўропе XXI стагодзідзя жахліва назіраць, як рэдактара арыштоўваюць, замыкаюць і абсалютна несувимерна караюць толькі за перадрук карыкатураў, зробленых у іншым месцы і апублікованых паўсюль», – сказаў ён.

Міжнародная арганізацыя «Рэпарцёры бяз межаў» таксама выступіла з пратэстам супраць прысуду. «Рэ-

парцёры» назвалі прысуд надзвычай суворым. «Хутчэй за ўсё, гэта была проста падстава для таго, каб пакараць апазіцыйнага журналіста. Абставіны ягонага арышту пацьвярджаюць гэта», – гаварылася ў заяве «Рэпарцёраў».

Дацкі Саюз журналістаў выказаў глыбокую занепакованасць з нагоды вынікаў суда.

На думку кіраўніка Дацкага Саюзу журналістаў, гэты судовы працэс уяўляе сабой сур'ённую атаку на свабоду прэсы.

Рэдактар аддзелу культуры дацкай газеты *Jyllands-Posten* Флемінг Роўз, адказны за першую публікацыю скандалых карыкатураў, палічыў, што «судзіць за гэта проста ганьба і глупства», і што «працэс над «Згодай» ня варты еўрапейскай краіны XXI стагодзьдзя».

У абарону журналіста выказаліся шматлікія ўплывовыя міжнародныя арганізацыі і палітыкі высокага рангу. Усе яны патрабавалі спынення перасъеду і неадкладнага вызвалення Аляксандра Зьдзівіжкова.

Магчыма, менавіта пад цікам міжнароднай супольнасці беларускія ўлады зъмянілі прысуд. 22 лютага 2008 году, роўна праз два гады пасля пачатку справы «Згоды» і яе выпускаючага рэдактара, Вярхоўны суд пры разглядзе ка-сацыйнай скаргі, скарыстаўшы 70-ы артыкул КК РБ (зъмякчэньне прысуду з-за выключных абставінаў), прыняў ра-шэнне вызваліць Аляксандра Зьдзівіжкова «па стане здароўя і з-за неабходнасці даглядаць састарэлую маці».

Сапраўдны матыў – палітычны

Суды над газетамі, рэдактарамі і аўтарамі (згадаем «хімію» Маркевіча, Мажэйкі, Івашкевіча, лёс Андрэя Клімава, чараду зьнішчальных зыскаў высокіх чыноўнікаў аб абароне гонару і годнасці) ўсталёўваюць у журналісцкім асяродзьдзі атмасферу страху.

Ніводзін рэдактар ня хоча разарыцца з-за выплаты астранамічных кампенсацыяў, ніводзін журналіст не гарыць жаданьнем трапіць на нары. У выніку – эўфемізмы, недагаворкі, алюзіі, эзопава мова. Гэтаксама як дзяржаўная

прэса скалечаная прапагандай, недзяржаўная скалечаная самацэнзурай. У рэшце ж рэшт – дэфармуецца грамадзкая съядомасыць, усталёўваецца атмасфера Залюстроўя ці Оруэлавай антыўтопіі.

Вось у гэтым асьпекце найперш і варта разглядаць «справу Зьдзівіжкова».

Ня трэба забывацца, што справа была заведзеная ў 2006 годзе напярэдадні прэзідэнцкіх выбараў, а заснавальнік газеты Аляксей Кароль быў даверанай асобай кандыдата ў прэзідэнты Аляксандра Казуліна. Тады гэта была відавочная акцыя запалохвання ў шэрагу іншых...

Эксперыты і аналітыкі, па сутнасці, ужо вызначылі ўвесь пералік верагодных матываў і прычынаў, якія выявіліся ў гэтай справе. Яны зўляюцца тыповымі складнікамі ўсіх аўтарытарных палітычных сістэмаў, для якіх чалавек – толькі рэурс. Запалохванье апазіцыі, найперш журналістаў незалежных СМІ, абмежаванье свабоды слова і інфармацыі. Пераключэнне той ці іншай сацыяльна-эканамічнай трывогі, што паступова ўзмацняецца ў грамадстве, на другія праблемы. Аслабленыне ўплыву і правалы ў фармаванні дастаткова важкай ідэалогіі, як сьвецкай, так і тэалагічнай. Эфект заведзенай машыны, калі распачатае съледзтва патрабуе завяршэння. Пэўная барацьба ўплываў – асоб і груповак ў нетрах сістэмы. Слабасыць грамадзкага рэзанансу па прычыне блакіроўкі інфармацыйных каналаў і адсутнасці традыцыяў свабоды.

«Не жадаю быць грамадзянінам гэтай Рэспублікі Беларусь»

Сашазьехаў з Беларусі, зъмяніў грамадзянства і перастаў займацца журналістыкай. Такі вось вынік. «Я не жадаю быць грамадзянінам ГЭТАЙ Рэспублікі Беларусь, у якой ёсьць менавіта ГЭТЫЯ суды, менавіта ГЭТАЯ прокуратура і менавіта ГЭТЫЯ турмы. ... Я цудоўна ўсьведамляю, што дагэтуль не знаходжуся ў бясьпецы, і спакойна ўздыхну, толькі калі пакіну межы Рэспублікі Беларусь, – пра гэта ён паведаміў калегам 25 лютага 2008 году на першай пась-

ля вызваленяня прэс-канферэнцыі ў офісе ГА «БАЖ». – Цьвёрдае перакананье, якое я вынес з турмы, – што паловы вязняў, якія сядзяць у беларускіх лагерах, не было б, калі б у краіне дзейнічаў суд прысяжных. Добрую палову сёньняшніх зняволеных ён апраўдаў бы».

Сваё трохмесячнае знаходжанье ў месцах пазбаўленяня волі журналіст жартам назваў «творчай камандзіроўкай», бо набыты там досьвед ён ніколі не атрымаў бы ў звычайных умовах.

У гэтых словах увесь Саша – катэгарычны і жартаўлівы. Усё яшчэ крыху максімаліст, нягледзячы на 50-гадовы ўзрост. Ужо амаль год мы, ягоныя калегі па «Згодзе», амаль нічога пра яго ня ведаем. Толькі кароткія звесткі ад родзічаў: «У яго ўсё добра. Жыве, працуе, пакуль вяртацца не зьбіраецца».

Хто ведае, можа калісьці, калі ў Беларусі за вольнае слова ня будуць судзіць, калі больш ня будзе палітзняволеных, калі нарэшце краіна стане сапраўды дэмакратычнай, журналіст Аляксандр Зьдзівіжкоў вернецца на радзіму. Магчыма нават стане заснавальнікам якой-небудзь недзяржаўнай газеты.

Аксана Колб

Біяграфічная даведка

Аляксандр Зьдзівіжкоў: Нарадзіўся ў 1959 годзе ў ГДР, у сям'і ваеннаслужачых. У 1981 годзе скончыў Менскі інстытут замежных моваў па съпецыяльнасці «гішпанская мова». Да службы ў войску працаваў настаўнікам гішпанскай мовы ў барысаўскай сярэдняй школе. У 1985-88 гг. служыў у памежных войсках. З 1990 году супрацоўнічаў з выданнямі «Советская Белоруссия», «Народная газета», быў аглядальнікам газеты «Феміда». З 1995 па 2006 гады – аглядальнік, выпускаючы рэдактар газеты «Згода».

2. Кацярына Салаўёва

8 красавіка судзьдзя Марозава прызнала рэгіянальную актывістку «Маладога Фронту» Касю Салаўёву вінаватай ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па арт. 193.1 КК РБ (Пазазаконная арганізацыя дзейнасці альбо дзейнасць ад імя незарэгістраванага грамадзкага аб'яднання) і пакарала штрафам у памеры 50 базавых велічыняў (1 млн 750 тыс. руб.).

«Складана запалохаць чалавека, які верыць у Бога»

Я сустрэўся з актывісткай незарэгістраванай у Беларусі арганізацыі «Малады Фронт» Касяй Салаўёвой у даволі незвычайнай сітуацыі. Якраз у гэты дзень яна абвясціла пра пачатак галадоўкі на знак салідарнасці з прадпрымальнікамі, якія доўгі час знаходзяцца пад съледзтвам і чакаюць абвінавачаньня. Адразу кінулася ў вочы непрыхаваныя рагучасць і мужнасць гэтай дзяўчыны, якой споўніўся ўсяго толькі 21 год, якую некалькі разоў затрымлівалі, зьбівалі байцы съпецназу, супраць якой распачыналі крымінальныя справы па трох артыкулах Крымінальнага кодэкса...

— Кася, пачнем гутарку, як кажуць, з вытокаў. Вядома, што ты жыла ў Лепелі, але нарадзілася па-за межамі Беларусі. Якім чынам такое стала-ся?

— Сапраўды, нарадзілася я, як гэта ні дзіўна гучыць, не ў Беларусі, а на Вугоршчыне, у Вэспрэме, на ўзьбярэжжы возера Балатон. З тae прычыны, што тата быў вайскоўцам,

сям'я была вымушаная пераяжджаць час ад часу. Урэшце рэшт бацькі патрапілі ў Лепель, дзе ў 1995 годзе я пайшла ў сярэднюю школу №1. Неўзабаве пасля майго нараджэння мой бацька прыняў рашэнне стаць святарам і атрымаў духоўную адукацыю. Нейкім чынам ягоныя хрысьціянскія прынцыпы перадаліся і мне.

– Раскажы пра самае вялікае ўражаныне, якое засталося ў цябе з дзяцінства?

– Цяжка вось так, адразу, прыгадаць, бо заўсёды з дзіцячых гадоў застаецца шмат добрых успамінаў. Але вось узгадалася, як аднойчы брала ўдзел у школьнай алімпіядзе па матэматыцы, хаця веды па гэтым прадмеце ў мяне самыя звычайнныя. Раней я з ахвотай удзельнічала ў алімпіядах па мове, а на гэты раз чамусьці палічылі, што трэба вылучаць на матэматычную алімпіяду і мяне. Як жа была ўражаная я і мае сябры, калі у гэтай матэматычнай алімпіядзе мяне абвясzcілі пераможцаю. Гэта сапраўды было нечакана і прыемна. А ўвогуле ў мяне было звычайнае дзяцінства, любіла гуляць у валейбол, катацца на роліках.

– Кася, падчас судовага працэсу ў 2008 годзе ў сваім слове ты патлумачыла судзьdzі свой удзел у незарэгістраваным «Маладым Фронце» жаданьнем спрычыніцца да адраджэння беларускай мовы і культуры. Памятаеца, ты яшчэ казала, што пры гэтай уладзе беларуская мова можа ператварыцца ў латынь. А калі да цябе прыйшло ўсьведамленыне, што важна размаўляць на роднай мове?

– Паколькі я вучылася ў расейскамоўнай школе, у нас толькі двойчы на тыдзень выкладалася беларуская мова. Зразумела, каб добра ведаць мову, а мне вельмі падабалася вучыць мовы, гэтага было недастаткова. Аднак шмат у чым дапамагала настаўніца беларускай мовы, якая праводзіда з намі розныя заняткі, вяла гурток, дзе мы чаталі свае вершы альбо цікавыя сачыненны. Нават і зараз я падтрымліваю з ёю добрыя адносіны. Уво-

гуле, здольнасці да вывучэння моваў, асабліва замежных, выявіліся яшчэ ў школе. Тады і зьявілася ў мяне ма-ра стаць настаўніцай ангельскай мовы.

– Пасьля твайго адлічэння з Полацкага ўніверсітэту, неўзабаве зъявілася інфармацыя аб аднаўленыні. Чым скончылася гэтая гісторыя?

– Так, 23 студзеня 2008 году мяне выключылі з Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэту, дзе я навучалася на 2-м курсе гісторыка-філалагічнага факультэту. На той падставе, што нібыта я зрабіла ў Полацку графіці, мяне выклікалі да выкладчыкаў, якія сабраліся разам, каб вырашыць мой далейшы лёс.

Як паведаміў пазней дэкан факультэту, гэта было ўпершыню у практыцы, калі сабраліся вырашаць, ці мэтазгодна мне навучацца на гісторыка-філалагічным факультэце ўніверсітэту. Выкладчыкі перад галасаваннем задалі мне некалькі пытаньняў, гаварылі аб tym, што ім не падабаюцца мае дзеяньні, напрыклад, стварэнне графіці, распаўсяд сярод студэнтаў літаратуры, якая распавядзе пра «Малады Фронт». Урэшце яны намагаліся ўзяць з мяне нейкае слова, каб я зъмяніла свае паводзіны на больш лаяльныя, то бок, пакаялася. Але, прабачце, калі ласка, пры гэтым ставілася ўмова, каб я сышла з арганізацыі і больш не займалася грамадzkай дзейнасцю. У мяне на гэты конт была прынцыповая пазіцыя, што я ніколі не адмоўлюся ад сваіх перакананьняў і дзеяньняў, якія рабіла раней. Калі я прыйшла ў гэтую арганізацыю, калі мне даспадобы яе прынцыпы і мэты, то чаму я павінна ад іх адмаўляцца? Дзеля чаго тады я прыйшла ў арганізацыю? У мяне ёсьць свае думкі, якія знайшлі адпаведнік з маймі асабістымі жыцьцёвымі поглядамі і перакананьнямі. Менавіта таму я адказала ім, што абіраю грамадzkую дзейнасць, але і вучыцца далей таксама хачу. Вучылася ж я добра, старалася, хадзіла ў прынцыпе лічу сябе гультайкай. Але іспыты здавала з першага разу.

– Відаць, ты была разумнай гультайкай?

– Мяне любілі выкладчыкі, хаця здаралася, што я магла прыйсьці на заняткі не падрыхтаваўшыся, але пры гэтым я старалася ўсё ведаць і ўвесь час працавала над сабой. Менавіта таму, да самага апошняга моманту, я не верыла, што мяне могуць проста выключыць з універсітэту. Я не ўсьведамляла, што менавіта так можа здарыцца. Але зусім не шкадую, што так павярнулася жыцьцё. Значыцца, так было трэба, можа, нехта будзе вучыцца на маіх прыкладах. Можа, мой вопыт некаму спатрэбіцца.

– А як з далейшай вучобай? Ці былі ў цябе нейкія варыянты далейшага навучанья?

– Так, варыянты і прапановы былі: і на завочнай форме, і на дзённай, па праграме Каліноўскага. Але я хацела працягнуць адкуацыю па той съпецыяльнасці, на якой дагэтуль навучалася. То бок, мовы, у тым ліку замежныя. Мне ж прапаноўвалі крыху іншае. Але ў гэтым я сябе ня бачыла.

Зразумела, я хачу вучыцца далей, мне калі й шкада, дык шкада страchanага часу. Мне часам здаецца, калі я ня буду вучыцца – я проста звар’яцею, таму што самастойна вучыць мовы, якія з часам забываюцца, цяжка. Цяжка ўсьведамляць, што многае забываецца. Што не можаш узгадаць 10-15-20 слоў.

Я хачу вучыцца далей. І таму нават на гэты год я стаўлю себе задачу яшчэ некуды паступіць, бо нават, калі некуды прыходзіш уладкоўвацца на працу, табе задаюць пытаныне: «А вы што, нідзе не вучытесь? А вы зьбіраецеся вучыцца?» Нават пачуцьцё сорamu ўзынікае, што мне 21 год, а я нідзе не вучуся. Як чалавек, які шмат патрабуе ад сябе, я вырашыла, што мне патрэбна пасыпець многае... Прыкладна з 10 год у мяне была мара стаць перакладчыкам. Мне падабаецца гэтая праца і нават быў невялікі вопыт перакладанья.

– Кася, цябе ведаюць як актыўную ўдзельніцу незарэгістраванага ў Беларусі «Маладога Фронту». Чаму менавіта гэтая арганізацыя табе бліжэй да душы?

— Я пачала цікавіцца нацыянальным рухам недзе з 13 гадоў. Вялікі ўплыў на мяне аказалі сакавіцкія падзеі 2006 году. А паколькі я сама хрысьціянка, пратэстантка па канфесійной прыналежнасці, мне найбольш падабаліся хрысьціянскія прынцыпы гэтай арганізацыі. У той жа час «Малады Фронт» быў даволі «раскрученай», папулярнай арганізацыяй, больш вядомай — можна так сказаць — чым іншыя моладзевыя рухі. Калі я пажадала далучыцца да моладзевай арганізацыі, я азнаёмілася з іх праграмай і зразумела, што ў «Маладым Фронце» хрысьціянскія прынцыпы. Таму мы разам з сябрамі і стварылі мясцовую суполку «Маладога Фронту».

Тады я зразумела, што побач са мной цікавыя, проста суперскія людзі, адданыя Беларусі і гатовыя заўсёды змагацца за тое, каб у краіне было ўсё добра. Яны будуць годна несыці праз сваё пакаленіе нацыянальную ідэю і Божае слова. Будуць служыць свайму народу.

— У красавіку цябе прызналі вінаватай ва ўдзеле ў незарэгістраванай у Беларусі арганізацыі «Малады Фронт» і пакаралі вялікім штрафам. Прычым напярэдадні разгляду крымінальнай справы супрацоўнікі АМАПу выкарысталі ў дачыненіні да цябе фізічную сілу. Ці паўплывалі гэтыя падзеі на твой съветапогляд? Як ты перажыла гэты працэс?

— Той крымінальны суд мяне не запалохаў, прысуду я не баялася. Адінае, што мне не хацелася губляць, — вучобу. Аднак я не шкадую, што атрымалася менавіта так. Знаныць, так было наканавана. Падзеі развязваліся так, як і мусілі, відаць, развязвацца. Магчыма, я пасьля буду задавленая тым, што недавучылася ў ПДУ. Дык што тут шкадаваць! Падчас працэсу, я ўсё-ткі больш думала пра тое, што я буду рабіць пасьля суда, як працягну вучобу. Ды й увогуле я лічу, што складана запалохаць чалавека, які верыць у Бога. Таму што ў любові няма страху. А я люблю Беларусь, я люблю гэты народ, гэтую мову і культуру, гэтую гісторыю, яна вельмі багатая на слáўныя падзеі, за

якія можна расцалаваць людзей, якія яе ствараюць. Калі любіш, то чаго баяцца?

Пытанье хутчэй у тым, што я больш баюся зрабіць нешта ня так. Можа, я недзе памылілася, і праз мяне нехта пацярпеў. Гэтага я баюся больш за ўсё. А тое, што можа здарыцца непасрэдна са мной, прысуды там, скажам, ці тое ж выключэньне з Полацкага ўніверсітэту, гэта ня так істотна. Гэта паўплывала ўрэшце рэшт на станаўленыне маёй асобы і, на маю думку, гэта дапамагло мне стаць асобай, быць рашучай, моцнай духам. Мне раней гэтага не хапала, бо да таго часу як сутыкнулася з гэтымі выпрабаваньнямі, лічыла сябе чалавекам, які вагаецца. Мне гэта сталася карысным урокам.

– Так, сапраўды, цябе лічаць дзяўчынай з характарам. Гэтая якасць у цябе ад каго: ад маці ці ад бацькі?

– Характарам, відаць, я падобная на тату. Мама больш мяккая па характары, яна чалавек спакойны, больш рамантычны. Узынёслы. А на самой справе я розны чалавек. Некалі я пісала вершы, а з іншага боку, я не люблю сэнтыментальнасці, часам, здараецца, я выказываюся вельмі рэзка, магу нават быць і крыху цынічнай. Таму мне цяжка прасачыць, якая я насамрэч характарам і калі я якая.

– 11 траўня 2009 году ты распачала галадоўку на знак салідарнасці з ваўкавыскімі прадпрымальнікамі. Галадоўка – гэта вельмі цяжкае выпрабаванье нават для моцнага мужчыны, ня кажучы пра дваццацігадовую дзяўчыну. Ці лічыш ты гэта правільным рашэннем?

– Калі казаць пра здароўе, я не задумваюся, ня ведаю, ці патрэбна гэта, ці не. Тут справа ў іншым. Зараз вельмі складаны час. Палітычна, эканамічна і духоўна беларусам вельмі цяжка. Ды і нават сярод апазіцыі ня ўсё проста. Нехта разумее сітуацыю па-іншаму. З боку Захаду таксама зараз стаўленыне да апазіцыі рознае. І менавіта ў гэтыя няпросты час нам трэба быць максімальная разам.

Трэба быць салідарнымі ўсім, асабліва тады, калі гала-дае чалавек, які, магчыма, ні ў чым не вінаваты, яшчэ і прысуду не было, а съледзтва вядзецца доўга і невядома, колькі яшчэ будзе весыціся. Гэта ж немагчыма столькі часу правесыці за кратамі, гэта проста дзікунства. Таму ўлады павінны ведаць, што заўсёды знайдуцца людзі, якія за-ступяцца адзін за аднаго. Да таго ж я памятаю, як людзі хваляваліся за мяне, калі ў мяне былі складанасыці, су-ды. Мне тэлефанавалі, падтрымлівалі. Няўжо я не магу нейкім чынам падтрымаць таго ж Мікалая Аўтуховіча, якому патрэбна падтрымка, калі ў ягоным жыцьці такі проблемны час.

– Кася, давай уявім на хвілінку, што ў Беларусі зъмянілася палітычная сітуацыя, і асноўныя свабоды і правы чалавека больш не парушаюцца, прынамсі ў той ступені, як зараз. Чым тады будзеш займацца, якой справе прысьвеціш сваё жыцьцё?

– Па-першае, я хачу атрымаць добрую адукацыю, а пасля працеваць з мовамі, асабліва з замежнымі. Мне па-дабаецца гішпанская мова, я нават накупляла падручнікаў і сама пачала яе вывучаць пакрыху. А таксама ангельскую, французскую. Іх таксама трэба ўзгадваць, бо тых чатырох месяцаў, калі я штудыяvala філалогію, вельмі мала і шмат якія веды ужо згубіліся. Калі карацей, хачу быць прафесіяналам у сваёй справе. Мне таксама падбаецца займацца рэкламай і PR –менеджментам. А яшчэ мне падбаецца псіхалогія. Зараз, напрыклад, я хачу паспрабаваць пайсьці вучыцца альбо на гістфак, альбо яшчэ куды. Дарэчы, падчас галадоўкі з'явіўся час крыху ўзнавіць веды, падрыхтавацца.

Я хачу праз свае веды і прафесіяналізм у будучым праслаўляць хрысьціянскія каштоўнасці, каб людзі, якія са мной будуць працеваць, казалі: «Нам бы паболей такіх!»

– А вось ці задумвалася ты пра тое, што наперадзе цябе чакае ганаровая роля жонкі і маці?

– Ну так, але я лічу, што спачатку неабходна атрымаць адукцыю, добрую працу, каб ні ад каго не залежаць. Меней за ўсё я хачу выйсьці замуж, каб потым сядзець на шыпі ў мужа. Я хачу ганарыцца тым, што і я нечага дасягнула ў гэтым жыцьці і ўношу свой унёсак у сям'ю. Я ва ўсім хачу быць самастойнай. Гэта, напэўна, у мяне ад бацькі Георгія, таму што ён у маладосьці быў таксама такім, і зараз я, у нечым, паўтараю ягоны шлях.

– Напрыканцы нашай гутаркі, што б ты хацела пажадаць сваім аднагодкам, моладзі, якая ўваходзіць у дарослае жыцьцё?

– Відаць, я найболей хацела б ім пажадаць, па-першае, знайсьці сябе, вызначыцца: кім ты хочаш быць у гэтым жыцьці, і ніколі не залежаць ад нечых меркаваньняў. Думаць сваёй галавой і спадзявацца на сябе і, натуральна, на Бога. Па-другое, заўсёды пытацца ў сябе пра свае памылкі і ніколі нікога не вінаваціць у сваіх промахах. Моладзь павінна браць адказнасць за сябе, за свае ўчынкі. Важна яшчэ ніколі не лічыць сябе ня толькі лепшым за астатніх, але таксама і горшым за іншых, бо калі ты лічыш, што ты горшы, як мне падаецца, гэтым ты недзе падсьвядома напрошваешся, каб цябе пахвалілі і сказалі, што ты ня самы горшы, і тады чалавек неяк супакойваецца: можа, мне і ня трэба быць лепшым, некуды імкнуцца – усё добра і так.

Сяржук Сыс

3. Сяргей Парсюкевіч

23 красавіка судзьдзя Маскоўскага райсуда Менску Уладзімір Аўдзеенка прызнаў лідэра віцебскіх прадпрымальнікаў Сяргея Парсюкевіча вінаватым ва ўчыненьні крымінальнага злачынства, прадугледжанага арт. 364 КК («Гвалт альбо пагроза ўжываньня гвалту ў адносінах да супрацоўніка міліцыі») і вызначыў меру пакараньня – два з паловай гады калоніі агульнага рэжыму. Таксама Сяргей Парсюкевіч абавязаны выплаціць міліцыянту Дулубу 1 млн 100 тыс. рублёў кампенсацыі за маральныя пакуты.

Сяргей Парсюкевіч: «Я хачу тут навесьці парадак»

Адзін з лідэраў віцебскіх прадпрымальнікаў Сяргей Парсюкевіч прыйшоў няпросты шлях да разуменія, што без барацьбы за свае права і сваю годнасць існаваць немагчыма. Пасля вядомых мітынгаў у Менску ён быў пакараны спачатку адміністрацыйным арыштам, а потым на два з паловай гады і па крымінальным артыкуле. Як палітвязень выйшаў на волю датэрмінова.

Цікавы і адкрыты субяседнік, ён шчыра распавёў пра сваё жыццё і змаганьне журналісту Вадзіму Баршчэўскаму.

**– Сяргей, як прыйшоў да пратэсту, бо гэта ж на-
самрэч адбылося не спантанна? Што падштурхну-
ла да барацьбы, якая ў выніку стала палітычнай?**

– Калі яшчэ працаваў ў міліцыі, было бачна, што нешта ў нашай краіне адбываецца ня тое. Безумоўна, я не чытаў нармальных газетаў, якія там нешта пісалі. Быў настолькі заняты, што да гэтага рукі не даходзілі. Але бачна было, што няправільна мы жывем, што краіна ідзе не туды. Людзям не дазваляюць рабіць тое, што трэба рабіць нармальному чалавеку дзеля жыцця. А калі пайшоў у 2004 годзе на пенсію, я а сразу стаў прадпрымальнікам. Таксама спакойна, нармальна працаваў, нікуды ня лез, у тыя часы неяк было прасьцей. Але ўжо тады пачаў заўважаць, што ідзе нейкі рух ў прадпрымальніцкім асяродзьдзі, хаця асабліва ў ім удзелу не прымаў, бо, па вялікаму рахунку, працаваць яшчэ было магчымым. Зьяўлялася нейкая інфармацыя, чытаючы якую, я пагаджаўся з высновамі. А 2005 год пачаўся з таго, што былі памяняныя прынцыпы аплаты падаткаў на дададзеную вартасць (ПДВ). Калі ты прывёз тавар у Беларусь, атрымлівалася, што акрамя звычайнага падатку ты павінен быў унесці яшчэ і ПДВ. А з гэтым узыніклі вялікія проблемы. Усё дайшло да таго, што мы насамрэч не маглі працаваць. Пасля ўзынікнення падобных проблемаў неяк атрымлівалася, што той вясной я апынуўся ў гэтак званай пратэстнай групе. У мяне такі харектар: што думаю, то часцей і кажу. Канешне, магу недзе і крышачку схітраўваць, але ў асноўным я заўсёды за тое, каб перамагала справядлівасць. Неяк так з дзяцінства: не люблю крывадушнічаць.

Дык вось пайшлі першыя прадпрымальніцкія акцыі супраць ПДВ. Прайшлі сходы каля аблыканкаму, ля розных гандлёвых цэнтраў. Я прымаў дастаткова актыўны ўдзел у гэтих акцыях. Напэўна, людзі заўважылі гэтую маю актыўнасць, таму і атрымлівалася, што сталі ўспрымаць як лідэра хай і невялікай групы прадпрымальнікаў. Потым здарылася паехаць у Менск пазнаёміцца з актывам прадпрымальнікаў. Так і пайшло. А недзе, напэўна, у красавіку 2005-га (Лукашэнка раней падпісаў гэтае Ра-шэнне) пачалі арганізоўваць Саветы прадпрымальнікаў пры рынках, гандлёвых цэнтрах і г. д. Але да таго моман-

ту, як Саўмін выпусьціў адпаведную Пастанову, на маймрынку па ініцыятыве саміх людзей ужо быў створаны Савет, і старшынёй абраў мянэ. Атрымалася, што актыўная жыцьцёвая пазіцыя выштурхнула ў нейкія лідэры руху.

Падчас прэзідэнцкай кампаніі я пазнаёміўся з віцебскай апазіцыяй – рознымі партыйнымі структурамі, грамадзкімі аб’яднаннямі, звычайнімі актыўістамі дэмакратычнага руху... Проста зразумеў, адкуль ногі растуць: праблемы нашага жыцьця рэальна звязаныя з тымі, хто пануе ва ўладзе краіны. Па вялікім рахунку, я гэта пачаў разумець, калі яшчэ працаваў у міліцыі. Атрымалася, што зерне трапіла ў спрыяльнную глебу. Вось тады я апынуўся ў камандзе адзінага кандыдата ад АДС Аляксандра Мілінкевіча. У мянэ была дастаткова працаздольная група прадпрымальнікаў, якія ўдзельнічалі ў выбарчай кампаніі. Мы вельмі сур'ёзна працавалі і па зборы подпісаў, і па агітацыі. Прычым нас вельмі добра заўважылі, бо мы ня гойсалі ад дзьвярэй да дзьвярэй, а рабілі пікеты на вуліцах. Як нас ні спрабавалі прыбраць мае былыя калегі, у іх атрымоўвалася ня лепшым чынам. Складалі пратаколы, забіралі, вывозілі «лячыць», але... Мы ішлі да канца. Пасля прэзідэнцкай кампаніі, думаю, маю актыўнасць добра заўважылі тыя, хто павінен сачыць.

Потым, напрыканцы 2006 году, я зьдзейсьніў задумку выдаваць у Віцебску прадпрымальніцкую газету. Я агучыў ідэю, знайшліся людзі, якія дапамаглі яе рэалізаваць. У чытачоў не ўзнікала пытанніяў, дзеля чаго гэтае выданье. Газета пісала пра праблемы прадпрымальнікаў, прычыны гэтых праблемаў, падказвала, як змагацца за свае права. Акрамя інфармацыі для кола прадпрымальнікаў, безумоўна, даволі шырока асьвятлялася агульнапалітычнае становішча ў краіне. Лічу: даволі аб’ектыўна, хаця часам і жорстка.

Дзесьці ўвесну наступнага году на мянэ ўзмацніўся ціск. Я і раней ня быў па-за ўвагай съпецслужбаў, якія нацкоўвалі на мянэ міліцыю. Арыштоўвалі, прысуджвалі

штрафы. Падчас презідэнцкіх выбараў пасадзілі на пяць сутак. Хаця было цікава: затрымалі ля самага пад'езду. Ажно дзьве машыны ДПС, каб я нікуды ня мог зъехаць. Прапанавалі праехаць у РАУС. Пытаюся: навошта, якія падставы? Калі прэтэнзіі да машыны, то гэта ня ёсьць падставай ехаць у РАУС. У выніку склалі ажно тры пратаколы. Што праўда, я з суда сышоў да заканчэння паседжання, бо тыя ж мянтывы мяне папярэдзілі, што буду арыштаваны. Людзі зрабілі справу, але прабачаліся: маўляў, Сяргей Дзмітравіч, вы ж разумееце. Па-іншаму яны і не маглі, бо загад. Нармалёвыя людзі, а іх прымушаюць да гэткіх паскудных учынкаў. Дарэчы, яны гэтага ня любяць, бо наступаць на сваё сумленьне вельмі балюча. Але – прымус. Я памятаю, калі сам працеваў у міліцыі – недзе, напэўна, у 98-м годзе, мяне таксама прымусілі «ўбіраць» людзей ад «сіняга дому». Яны там стаялі з плакатамі. Гэта было вусьцішна, па-за маім успрыманнем. Я быў катэгарычна супраць. Але ўхіліца не атрымалася. Мяне праз нейкі час знайшлі, і прыйшлося ехаць. Супраць загаду нічога ня зробіш.

– А што за акцыя была?

– Я ня памятаю – быў вельмі староныні да ўсяго гэтага. Памятаю, што прыехаў і сказаў: «Спадарства, калі вы разబяжыщеся, я вас дагнаць ня здолею». Не захацелі. Сказалі: маўляў, таварыш маёр, мы паедзем у РАУС. Ну, паедзеце, дык, калі ласка!

– Пашэнціла ў жыцьці пабываць у розных скурасах...

– Так, у дзівюх скурах. Але, усё ж такі тады я рабіў тое, супраць чаго быў мой съветапогляд. Варыянтаў не было. Адно, што мог прапанаваць, – ціха разысьціся. Аднак народ вырашыў застацца.

– А ты б зъбег?

– Халера ведае. Напэўна, не. Нават тады. Існуе ж гонар.

Я бачыў, што людзі адстойваюць свае погляды. Я працеваў экспертам і даволі часта выяжджаў на акцыі.

Напрыклад, калі БНФ праводзіў іх на плошчы Свабоды. Я павінен быў усё здымаць на відэастужку.

– Спагады да тых людзей не было?

– Тады, у сярэдзіне-другой палове 90-х я далёкі быў ад палітыкі. Тым больш прыехаў з Казахстану – я служыў на Байкануры. Там жыцьцё было намнога цяжэй, чым тут. Я калі сюды прыехаў, па вялікім рахунку да Лукашэнкі ставіўся вельмі станоўча. Бачыў, што ёсьць нейкі парадак, хай невялікі, але заробак, і гэта пры даволі ніzkіх коштах... У мяне, капитана міліцыі, заробак быў недзе 110 даляраў, а на 5 «зялёных» можна было і ў рэстаранчыку пасядзець, чаго зараз не атрымаецца. На сталоўку ня хопіць. Жонка тады не працавала, але дзесьці 50 даляраў у месец мы маглі адкладваць. Зараз і з паловы тысячы нічога адкладаць не атрымаецца. Шчыра кажучы, тады мне адно не спадабаўся рэферэндум 96-га году. Пачаў неяк задумвацца пра сітуацыю ў краіне. Адчувалася, што нейкая лухта творыцца. Удзельнічалі і міліцыя, і іншыя сілавыя структуры. Невядома дзеля чаго. Людзі выходзілі на плошчы пратэставаць. Вось тады я і задумаўся, што нешта ня тое адбываецца. Паступова з пашырэннем крыніцаў інфармацыі съветапогляд фармаваўся.

– З лідэра свайго калектыву ты паступова пераўтвараўся ў грамадзкага лідэра, ад эканамічных праблемаў крочыў да палітычных...

– У 2005-ым неяк праблемы вырашылі. Мінэканомікі мы прапанавалі адзіную стаўку з каэфіцыентам 0,2-0,3. У выніку атрымалі каэфіцыент у 10 разоў большы – 2,0. Але гэта ўсё ж ня быў сымяротны прысуд нашае працы. Падаткі вельмі павялічыліся, але дзейнасць заставалася, па вялікім рахунку, рэнтабельнай. Пастройкавалі ды супакоіліся. Але потым у нас забралі наёмных працаўнікоў. Мы год спрабавалі змагацца. Але як сълед не атрымалася. Колькі падавалі заяваў на акцыі і пікеты, нам адмаўлялі. Адзіны раз далі дазвол, але так, што адсутнічаў чыноўнік, каб узгадніць. У выніку проста не пасыпелі. Атрымалася: рабіце, калі ласка, але нічога ня здолееце. А звычайна на месцы пікету

і ў той жа час заўсёды зъяўляліся нейкія «планавыя» мерапрыемствы. Апошнім разам, напрыклад, адмовілі таму, што быццам бы ў парку адбудзецца спартовае свята. Я, дарэчы, так і не патрапіў туды, каб на яго паглядзець, бо затрымлівалі машыну троны разы. Першы раз праверылі габарыты, ці ўсе лямпачкі працуюць, аптэчку і г. д. Другі раз – праз кіламетр – выявілі, што машына скрадзеная. А яе ў краме купіў мой бацька яшчэ ў 1980 годзе. А трэці – ужо так... Гэтак кожны раз. Перад Еўрапейскім маршам у 2008-м, напрыклад, у мяне праблемы пачаліся дзесьці дні за чатыры. Быў на працы, на рынку, і зауважыў, што каля маёй машыны, не адыходзячы нікуды, гойсае дайшнік. Хаця ў гэтым месцы яму і рабіць няма чаго. Зрабілі так, што яму прыйшлося адышыціся метраў на 70, і я зъехаў. Дык яны мяне ганялі па горадзе, а каля дому перахапілі адразу трыва машиналі. Тады забралі пасьведчаньне за налепку на шкле. Потым адразу з ДАІ, калі я яго забіраў, мяне адвезылі ў Кастрычніцкі РАУС. Там таксама паразмаўлялі, што далей рабіць, бо прычынаў затрымання не было. Тым больш мяне ведаюць і ведаюць не адно маю палітычную пазіцыю, але і тое, што я супраць усялякіх правапарушэнняў. Як быў афіцэрам, так у душы ім і застаўся. Не люблю ані крадзяжоў, аніякіх гвалтоўных дзеяньняў – гэта супраць маёй натуры. Калі я ўбачу злачынства, я прыкладу пэўныя намаганьні, каб злачынца ня зьбег. Вось як атрымліваецца: пра гэта кажа чалавек, якога самога асудзілі (рагоча). Але, як кажуць, ад сумы ды турмы не заракайся.

– Як адчуваў сябе на мітынгах у Менску, чакаў затрымання?

– Пасьля мітынгу 10 сінегня 2007-га ў Менску на Кастрычніцкай плошчы мне пашанцавала. Мы тады перайшлі на плошчу Незалежнасці да Парламенту. Там нам паабязвалі, што нікога чапаць ня будуць, а пытаныні разгледзяць. Я спакойна паехаў, а многіх мясцовых удзельнікаў пазатрымлівалі і асудзілі на суткі.

Так атрымалася, што на наступным мітынгу 10 студзеня з лідэраў прадпрымальнікаў, так бы мовіць,

рэспубліканскага маштабу амаль нікога не было: хтосьці сядзеў пад венікам, кагосьці прэвентыўна затрымалі, хтосьці ня здолеў даехаць. Фактычна мітынг вымушаныя былі весьці мы з Таўстыкам. Я не збіраўся гэтага рабіць, бо звычайна гэта было справай менчукоў. Я і раней у баку не стаяў, аднак тут прыйшлося... Акцыя атрымалася даволі моцная, і прыйшлося браць на сябе дастаткова складаныя рашэнні. Вельмі актыўнай была моладзь, паводзіла сябе даволі крэатыўна. Тады я зразумеў, што гэта небяспечна. Казаць, што я нічога не баюся, ёсьць глупства. Я, безумоўна, як усялякі чалавек, баюся. Страх для таго і існуе, каб пераадольваць.

На гэты раз ніхто нічога не абяцаў, а проста разагналі. Я быў гатовы да сутак. Быў апрануты як належыць, меў цыгарэты, запалкі, але абышлося, і я даехаў дадому. А ўжо праз тры дні мяне затрымалі на Смаленскім рынку ў Віцебску і этапавалі ў Менск. Не шкада было гнаць машину, каб пасадзіць там на 15 сутак.

—Думаў пра магчымыя правакацыі ў Цэнтры выкананьня пакараньняў?

— На Акрэсьціна мяне адразу папярэдзілі (ці то начальнік, ці то намеснік), што адтуль я траплю ў іншае месца. Было неяк дзіўна гэткае чуць, але зразумела, бо неаднаразова сутыкаўся з беспакаранасцю судзьдзяў ды іншых.

—Як ўсё здарылася?

— Адбылося ўсё 21 студзеня падчас чарговай акцыі, у tym ліку і ў нашу падтрымку: мы на знак салідарнасці вывесілі па-за вакном камеры бел-чырвона-белы сцяг. Вісеў ён, вісеў, пакуль заўважылі. Я ляжаў і чытаў нейкую газету, калі ўварваліся ахойнікі. Загадалі ўстаць. Я падымаюся, а прапаршчык мяне вельмі моцна ўдарыў па нагах. Я спытаўся, што ён такое робіць. Не звяртаючы ўвагі, ён кінуўся здымаць наш папяровы рушнік з чырвонай паласой. А потым загадаў мне: «На выхад!» Ну, думаю, ці мала чаго, бо ўжо колькі разоў выклікалі на размовы. Накіравалі ў пакой для апытаńняў. Сеў на прымацаў-

нае да падлогі крэсла, чакаю. Заскоквае гэты прапаршчык і пачынае распускаць руکі. Я яго адштурхнуў, ён яшчэ больш зьдзічэў, тады я абхапіў яго, каб утрымаць. Тут наляцелі з усіх бакоў, павалілі, калоцяць... Прарашчык Дулуб – зусім зъвер, пачаў душыць. Ці можа, яго заклініла, але я рэальна спужаўся за сваё жыцьцё. Насамрэч я неяк вырваўся да дзьвярэй і залімантаваў: «Людзі, ратуйце! Забіваюць!» Народ пачаў ламіцца ў дзъверы камераў. Ад мяне гэтыя адчапіліся, кінулі на крэсла. А ў мяне ж астма, пачаў задыхацца. Адзін з міліцыянтаў зъбегаў па інгалятар. Тут цымяна памятаю, бо па галаве білі: побач нейкія міліцыянты, быццам бы фельчар... А я ж яшчэ ў кайданках быў. Рукі для кайданкаў я сам ім працягнуў, калі спіной на падлогу павалілі, каб ззаду рукі не счапілі – тады ж застаешся зусім адкрыты. Ды й у мяне і жаданьня не было аказваць супраціўлення, бо ў турме з ахонікамі гэта было б глупствам. Адно – неяк абараніцца ад гвалту...

Потым – «хуткая дапамога», нечым мазалі сінякі, ранкі ды драпіны. Пасыля закінулі ў халодны закут, дзе я зусім зъмерз. Вечарам перавялі ад «палітычных» у іншую камеру – да дробных хуліганаў, п'яніц... Там я тыдзень адседзеў. Спрабаваў неяк перадаць на волю, што са мной адбылося, але ўсіх, хто пакідаў тэрыторыю, вельмі шчыльна абшуквалі. Нават падэшвы разьбіралі. Думаю, што яны съядома рабілі ўсё, каб інфармацыя пра здарэньне за межы ізялятару ня выйшла. Потым – съледчы, які здаваўся адэкватным толькі напачатку.... Я сам былы супрацоўнік, таму ўбачыў, што яго не цікавяць рэчавыя доказы, не цікавіць, што насамрэч адбывалася. Хаця мая вопратка была парваная ды ў крыві, сам пабіты як сабака. А ў гэтага Дулуба... Мо я яго і зачапіў, але там, адразу, на ім нічога не было бачна. Потым, пасыля таго, як ён некуды хвілін на 10 сыходзіў, у яго зьявіўся сіняк пад вока. Дарэчы, каб я падчас працы гэтак аглядаў месца здарэньня, дзе ў крыві была съязна, і нічога б не заўважыў, мяне б звольнілі.

У выніку съледчы мне сказаў, што зоймецца маёй асабай, калі скончыцца тэрмін і я выйду. Ахоўнікі таксама мне канкрэтна казалі: «Хлопец, папаўся!»

Літаральна за некалькі хвілінаў да майго выходу з ізялятару на Акрэсьціна супрацоўнік мне ўручыў позву ў пракуратуру. Стала зразумелым, што будзе справа. І не за перавышэнне службовых паўнамоцтваў працаршчыкам Дулубам, а супраць мяне. За гвалт, зьбіцьцё, съпецсродкі ахоўніку пагражая артыкул ад 3 да 10 гадоў. Але было відавочным, што адказваць давядзецца мне.

Я толькі пачаў выходзіць з галадоўкі, якую трymаў, лічыце, 16 сутак, схуднеў недзе на 14 кілаграмаў. Таму кінуў усё і паехаў адпачываць ва Ўкраіну. Там і даведаўся, што справу супраць мяне ўсё ж такі распачалі. Патэлефанаваў съледчаму Разанку, той запрасіў прыехаць. Дарэчы, съледчы запэўніў адвакатку, што затрымліваць мяне ня будзе – адно высьветліць акалічнасці. Я ведаў, што затрымліваць мяне няма за што, але, улічваючы тое, у якой краіне мы живем, не выключаў гэтага. Так і атрымалася: 4 сакавіка я зайшоў у пракуратуру і ўжо ня выйшаў.

Самае непрыемнае – адчуваць, што людзі могуць падумаць пра цябе як пра хворага на галаву чалавека, які накінуўся на бедалагу ахоўніка. І растлумачыць немагчыма, бо нават у адваката падпіска маўчаць. Толькі на судзе неяк можна распавесці, што і як адбывалася. Адсутнасць двухбаковай інфармацыі і ёсьць самае цяжкае.

– Ці спадзяваўся на справядлівы разгляд справы?

– Безумоўна. Я ж ведаў, што злачынства не ўчыняў, у пратаколе допыту супадзеныні слова ў слова – да косак – паказаныя міліцыянта і бамжа з камеры, а на судзе яны паказалі зусім іншае. А съцвярджэнне, што напад на ахоўніка быў за тое, што ён хацеў азнаёміць з правіламі – ці ня глупства? Я іх што, ня ведаў? Ды й навошта знаёміць праз некалькі дзён пасля пачатку адбываныя тэрміну, бо ты расьпісаўся, што ведаеш, калі цябе сюды прывезылі?..

Проста гэты памочнік дзяжурнага Дулуб хацеў павучыць мяне, як і іншых, «як трэба жыць».

– **А хто судзіў?**

– Малады такі – Аўдзеенка. Мне казалі тады, што гэта адна з апошніх ягоных справаў, бо быццам бы пераходзіць у пракуратуру.

Усё роўна я тады разумеў, што будуць людзі, якія сабраліся ў зале – староніня, мае сябры, журналісты, палітыкі, якія ўбачаць абсурднасць гэтае справы, што яна сфальсіфіканая. І, па-другое, там ёсьць санкцыя да шасці месяцаў арышту... Але калі пракурор запатрабаваў трывадлівага пазбаўлення волі – максімум для першай судзімасці!.. Судзьдзя скінуў паўгода.

– **Якія былі адчуванні падчас аў'явы прысуду?**

– Гэта быў шок для мяне!

Калі ён чытаў, я разумеў, што, безумоўна, буду асуджаны. Я быў гатовы, бо бачыў, як судзьдзя накіроўвае працэс і вымушае пэўных съведчаньняў. Съедзда нешта катэгарычна съцвярджае, але судзьдзя падводзіць яго, каб той паказаў іншае. Судзьдзя адмаўляўся разгледзець тыя пытаныні, што на карысць падсуднаму. Я прапаноўваў і съедзда, і судзьдзі праверыць паказаныні на дэтэктары. Канешне, адмовілі, бо, маўляў, у гэтым няма неабходнасці. Няма неабходнасці даведацца праўды! Калі прысуд прагучыў, я быў вельмі зьдзіўлены і абураны: таго, хто пацярпеў, і пакаралі. Быў шок ад падобнага бязьмежжа! Думаў: будзе, каб перашкодзіць маёй апазіцыйнай дзейнасці, хатні арышт, хімія ці яшчэ што, але ж ня гэтак!

– **Сям'я...**

– З сям'ёй сур'ёзныя праблемы. Атрымліваецца як? Ты лідэр, цябе слухае народ, успрымае твае думкі. А цябе няма, і сям'я нікому не патрэбная. Не скажу, што менавіта гэтак і было. Дапамагалі. Жонка Наташа распавядала, што прыйшлі па пошце гроши ад невядомага прадпрымальніка, які вырашыў ня кінуць ў бядзе, сябры дапамагалі, знаёмыя. Але ўсе хатнія праблемы ёй

прыйшлося вырашаць самой. Звычайнае – зъездзіць на лецішча, на могілкі – праблема. А тую ж перадачку на зону... Назьбірай зо кілаграмаў неабходных прадуктаў ды рэчаў. А без падтрымкі там выжыць цяжка. Калі жонка Наташа мне прывезла перадачку ў Шклou, то ейны кошт быў за 1,5 мільёна. А дзе ўзяць гэткія грошы? Добра, што былі нейкія запасы ды дапамагалі людзі. А побач са мной былі зъняволеныя, многіх з якіх, дарэчы, таксама можна лічыць палітвязнямі, але ж ім ніхто не дапамагаў.

– У жонкі не было праблемаў на працы?

– У асноўным разумелі. Яны й мяне ведалі, і газету маю атрымлівалі, таму разумелі, за што.

– Як успрыняў сын? У ягоным узросце, думаю, гэта вельмі балюча.

– Шчыра кажучы, прыкладна апошнія паўгода я адчуваў, што мяне могуць пасадзіць. Калі і за што, безумоўна, ня ведаў. Але, калі бачыш, як за тобой ходзяць, адсочваюць, пужаюць. Тэлефануюць маці. Былыя калегі папярэджвалі, што можа дрэнна скончыцца. Таму я сына Дзяніса пачаў рыхтаваць да дарослага жыцця. Апошнія паўгода я яго ўсюды браў з сабой і прывучаў да розных гаспадарчых справаў. Трэба цвік убіць – яго прасіў, а то й прымушаў. Таму ён многаму пасъпей навучыцца і без мяне шмат што рабіў і ў кватэры, і на лецішчы.

– Вестка пра тое, што адпускаюць на волю была нечаканай?

– Калі адпускалі 20 жніўня, я ўжо ведаў, што буду вольны. Калі за тры дні да таго пачуў, што адпусьцілі Казуліна, адразу зразумеў – я таксама не затрымаюся. Бачна было, што Лукашэнка дае волю палітвязням. Я нават з загадчыкам гаспадаркі залажыўся, што на тыдні выйду. Якраз у аўторак я пасъля каранціну ў Менску выйшаў на працу.

– А чаму перавялі са Шклова ў Менск?

– Напэўна таму, што ў Шклове быў больш культурны кантынгент – кіраунікі, прадпрымальнікі, нават крымінальнікі былі нейкія талковыя. Калі я туды трапіў,

усе ўжо ведалі, што прыслалі палітычнага. Іх папярэдзіла адміністрацыя. Адносіны былі добрыя. Нават зъняволенныя мяне рэальна ахоўвалі, каб не было правакацыяў.

– Пераважная большасць беларусаў хоць многім і незадаволеная, але жыве ціха, не вылузваеца, пратэставаць здольная адно па кухнях. А ты съвядома пайшоў у бойку. Адкуль гэткі хакттар?

– Дзесьці года паўтара назад дзякуючы інтэрнэту даведаўся, што мой дзед Антон Іванавіч у 38-ым быў рэпрэсаваны савецкім рэжымам – 10 год бяз права лістування. І аніякіх больш сълядоў. А ў сям'і казалі, што загінуў на вайне. Пачаў высьвятляць. Аказаўся, што быў ён вельмі актыўны, за што і пацярпеў як вораг народу. Пасля рэвалюцыі ён быў чырвоным камандзірам у Туркестане. Сям'я засталася ў Заходній Беларусі пад Польшчай. Ён хацеў туды трапіць, быў затрыманы, асуджаны і сасланы ў вёску Вуна Лёзыненскага раёну. Там ён адкрыта выказваў свае погляды, і ад яго пазбавіліся. Бацька мой таксама заўжды змагаўся за справядлівасць. Быў камуністам па перакананьнях. Бачылі ягонае лецішча? Хіба гэткае павінна быць у дырэктара вялікага прадпрыемства? Ніколі ён ня краў, не выкарыстоўваў службовага становішча. У сярэдзіне 90-х перад пенсіяй балюча ўспрымаў, што перашкаджаюць працеваць, бо непрадуманыя і вялікія падаткі. З рубля прыбытку забіралі 96 капеек. За праўду неаднаразова атрымліваў яшчэ пры Саюзе. Так што гэта ўжо ў генах.

Я заўсёды быў патрыётам, таму і афіцэрам стаў. Нездарма ж быў лозунг: «Афіцэр – прафесія герайчнай». Вось і пайшоў абараняць Радзіму. Калі Саюз разваліўся, я мог застацца на касмадроме Байканур, але ён адыходзіў Расеі. А я ж беларус! Гэта было прынцыповае пытаныне. На той момант я быў афіцэрам РФ, але калі пачалі прымаць прысягу на адданасць Расейскай Федэрацыі, я сказаў: не, хлопцы, прымаць яе ня буду, бо беларус. І пачаў зьбірацца на радзіму. Амаль год зваліняўся – не хацелі адпускаць.

Звольніўся, пабыў менш за месяц з жонкай і малым, які нарадзіўся, у ейных бацькоў у Калузе, а ў траўні ўжо пачаў службу ў віцебскай міліцыі.

– А чаму менавіта ў міліцыю?

– Там працавалі сябры з Байканура. Запрашалі і ў КДБ – напэўна, праз ваенкамат даведаліся, што афіцэр звольніўся і прыехаў. Але я пайшоў у міліцыю. Там зьбіраў рэчавыя доказы ў эксперцна-крыміналістычным аддзеле. Адбіткі рук, ног, прылады ўзлуому, валюта і г. д. Вельмі вялікі аб'ём працы. Даволі хутка стаў кіраўніком аддзялення, потым начальнікам эксперцна-крыміналістычнага аддзелу. Служыў у міжраённым ды ва ўсіх трох РАУС гораду...

– Да супрацоўнікаў міліцыі, што казаць, у многіх грамадзянаў рэспублікі сёньня адносіны ня самыя лепшыя...

– Многія міліцыянты, на жаль, зараз страцілі пачуцьцё гонару. Тады ўсё ж дбалі пра афіцэрскую годнасць. Каб стаць ілжэсьведкам – цяжка было ўявіць. Многія мае былыя калегі пасыходзілі, бо скардзяцца на дэблізм, які пачаў панаваць у органах. І пры гэтым, што зараз многія міліцыянты твораць, у іх такая няnavісць да вышэйшага кіраўніцтва, такая няnavісць!.. Іх рэальна падстаўляюць. Адна справа – у Менску ты жывеш халера дзе, а ў Віцебску, ня кажучы пра маленькія гарады, адзін аднаго ведаюць. Жывеш побач, а потым суседа на плошчы хапай за каўнер? Ёсьць нармалёвыя мужыкі, якія ў міліцыю не правы ка-чаць пайшлі, а злачынствы выкараняць. Але зараз гэткіх ўсё меней. Ідзе моладзь без паняцьця ды з БРСМаўскай дурасцю ў галовах. А без галавы ў міліцыі няма чаго рабіць – якая ж гэта будзе праца. Не, калі хадзіць па горадзе, махаць дружком ды паказваць сябе гаспадаром уся краіна – гэта адно. А ў крымінальным вышуку, у съледзстве дурням рабіць няма чаго. Калі ня здольны працаваць там, дзе трэбна думаць, тады ідзі падтрымліваць грамадзкі парадак.

У «мянтоўцы» ў мяне выходны быў толькі пасъля сутачнага дзяжурства. Бо працы вельмі многа. І якая была

розыніца, якіх ты палітычных перакананьняў, – зрабі ўсё, што трэба. Зараз стала па-іншаму. Цяперашнія выхоўваліся ў іншых варунках. Стаць зараз афіцэрам міліцыі з іншымі поглядамі цяжка. Вылічаць і выкінуць. Альбо перавыхаваюць. Асяродзьдзе такое. Робяць «ворагаў».

На сёньняшні дзень, пры маім патрыятызме, я супраць, каб мой сын начапіў пагоны. Пры цяперашней уладзе гэта самае апошняе, да чаго можна дайсьці.

**– Улада быццам бы распачала нейкую адлігу.
Мо пачнуцца станоўчыя зьмены?**

– Рэжым трymaeцца ў асноўным за кошт датацыяў Расейскай Федэрацыі. Але і ў Расіі вялікія праблемы. Хутка апошнія сродкі змарнуюць на кіргізаў, нас ды іншых. Хаця даваць грошы Лукашэнку – ведаць, што ніколі іх ня вернеш. Бессэнсоўнае спонсарства. Адна справа – дапамагчы сябру. А расейцы ведаюць, што Лукашэнка іх кіне, ды й яшчэ брудам запэцкае. Ім самім усё цяжэй. Прадпрыемствы зачыняюцца. Калі ўжо на мытнях прымушаюць сыходзіць у адпачынак за свае грошы, то гэта пра нешта съведчыць. У мяне ў Расіі багата сяброў – распавядадуюць, як там.

А што ў нас? Колькі адсоткаў насельніцтва ствараюць матэрыяльныя каштоўнасці? А палова астатніх перакладаюць паперы, ствараюць дутую статыстыку ці гойсаюць па вуліцах з гумавымі дручкамі. Каму гэта патрэбна? І беспрацоўя няма не таму, што насамрэч яго няма. Пайсьці на біржу за 47 тысячаў, прымусова месці вуліцы ды палоць моркву – гэта сябе не паважаць. Напэўна, у нас па статыстычных дадзеных самая малая колькасць беспрацоўных у съвеце. Але ж калі сотні тысячаў працаюць па-за межамі краіны, багата тых, якія тут уладковаліся неафіцыйна, і дзясяткі тысячаў боўтаюцца бяз справы, агулам на чвэрць працоўнага насельніцтва пацягне. На біржу ідуць адно за паперкай на субсідью альбо каб атрымаць магчымасць зьніжак. Бамжоў для аграгарадкоў зьбіраюць. Тыя атрымаюць пад'ёмныя, прап'юць пліты ды ўнітазы, давядуць да стану хлява прыгожую хату і зноўку

накіроўваюцца на пошук лепшага жыцьця. Сапраўднаму селяніну гэтыя цаачныя хаткі непатрэбныя, бо нязручныя. Гаспадарку без гароду побач ды з хляўком у 6 кв. м. трymаць немагчыма. Нармальны чалавек ня кіне добрую хату з панадворкам і не паедзе ў «шпакоўню».

– **Што цяпер? Ці наладжваецца жыцьцё?**

– Цяжка зараз. На пенсію жыву – у мяне адабралі ліцэнзію прадпрымальніка. Я калі зъяжджаў з Ленінска, кватэру кінуў. Мы з Наташай шлюб узялі на Байкануры, але сына жонка нараджала тут і туды больш не вярталася. Там з дзіцём немагчыма, бо ў той час зімой з камунальных паслугаў была адно каналізацыя.

Усё тут пачыналі амаль з нуля. Зараз ізноўку трэба пачынаць. Утрох на крышачку больш за мільён – цяжкавата.

– **Гэтак многія жывуць. І ня толькі ў нас, але і ў расейскай глыбінцы?**

– Так. У маёй цешчы пенсія тысяч пяць расейскімі. Вельмі складана.

Зараз як ІП я працеваць ня маю права. На прадпрыемства ісьці за 300-400 тысячай у месяц ды пад вечнай пагрозай контракту? Тым больш гэта не дазволіць быць грамадзка актыўным. Заводіць справу ў суседняй дзяржаве – трэба там быць. А зъяжджаць са сваёй краіны я не хачу. Я хачу тут навесці парадак. Так, будзе цяжка, але, я мяркую, што хутка ўсё адбудзецца.

Занатаваў Вадзім Барычэўскі

ПРАЦЭС 14-ЦІ

KAMUNIKAT.ORG

4. Андрэй Кім

22 красавіка судзьдзя Цэнтральнага райсуга Менску Алена Ілына прызнала моладзевага актывіста Андрэя Кіма вінаватым у прад'яўленых адвінавачаньнях па ч. 1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак») і арт. 364 КК («Гвалт альбо пагроза ўчынення гвалту ў адносінах да супрацоўніка праваахоўных органаў») і вынесла прысуд у выглядзе пазбаўлення волі на тэрмін паўтара года з адбыцьцём пакарання ў калоніі агульнага рэжыму.

Андрэй Кім: Трэба разъмяжоўваць паняцьці «прабачыць» і «забыць»

Пасля вызвалення Андрэя Кіма прайшло паўгода. «Урокі пакоры» ў беларускім варыянце былы палітвязень не засвоіў і працягвае сваю даволі актыўную грамадzkую дзеянасьць. Андрэй зьяўляецца адным з сябраў і сузаснавальнікаў Беларускай хрысьціянскай дэмакратыі, удзельнічае ці не ва ўсіх вулічных акцыях апазіцыі. Сыцьвярджае, што на сто працэнтаў усьведамляе сябе беларусам і, хаця часцей карыстаецца ў зносінах рускай мовай, перакладае «для сябе» на беларускую мову дзіцячу книгу Клайва Льюіса «Леў, вядзьмарка і гардэроб». Падчас нашай сустрэчы пасля вызвалення Андрэй заўважыў: «Зараз мне цяжка разважаць пра сур'ёзныя рэчы па-беларуску. У зняволеніі я ня меў моўнай практикі. Калі яшчэ знаходзіўся на Валадарцы, мне сказалі «Яшчэ раз падпішаць дакументы па-

беларуску, пасадзім у карцэр». Але ня будзе памылкаю, калі скажу, што прыхільнасць да беларускасці выміраеца ня толькі моваю. Галоўнае, каб мы разумелі адзін аднаго.

Гэтае інтэрв'ю – мазаіка з размовы з юнаком адразу пасля ягонага вызвалення і праз некалькі месяцаў.

– Ты чакаў датэрміновага вызвалення?

– Заўсёды ёсьць нейкая надзея, і калі вызвалілі Аляксандра Казуліна, то пэўныя спадзяваныні былі. Але абстаноўка ў калоніі была досыць напруженая, перад вызваленнем ствараліся сітуацыі на мяжы правакацыяй, за мной пастаняна сачылі, дакладвалі пра ўсе мае дзеянні, у тым ліку і самі зъявленыя. Я настройваў сябе на тое, што выйду на волю 21 чэрвеня 2009 году. Я хацеў бы сказаць слова ўдзячнасці тым, хто мне пісаў. Аднойчы я атрымаў за адзін дзень 198 лістоў. Гэтыя лісты, паштоўкі многа для мяне значаць. Падтрымка была вельмі важнай, асабліва на пачатку зъявленыя, калі была атмасфера невядомасці. Да зъявленыя я арганізоўваў падобныя акцыі салідарнасці: на Раство мы напісалі палітвязням паўтары тысячы лістоў. Цяпер я зразумеў, наколькі гэта важна. І калі, ня дай Бог, у нас зноў зъявіцца палітвязні, лісты – гэта тое, чым рэальна можа дапамагчы кожны чалавек.

– Як да цябе ставіліся ў калоніі, якія адносіны былі з іншымі вязнямі, адміністрацыяй?

– Як правіла, адносіны былі роўныя, спакойныя. Вялікая колькасць паважаных мной асобаў гэтак жа ставіліся да мяне, разумелі за што я сяджу. Ці ня кожны тыдзень да мяне падыходзілі, ціснулі руку і казалі: «Андрэй, трymайся. Мы з табою, калі што трэба, падыходзь, зъвяртайся». Мяне гэта сапраўды вельмі грэла, радавала. І гэта ня тыя, хто сядзіць за крадзеж мабільніка. Гэта кіраунікі прадпрыемстваў, дырэктары калгасаў. Яны разумеюць і бачаць на свае вочы, што творыцца ў краіне, у пэнітэнцыярнай сістэме Людзі паўсюль розныя – і добрыя, і дрэнныя. Звычайна мы носім маскі, але месцы

зньяволенъня – гэта закрытае грамадзтва, і там усё хутка становіцца зразумелым. Мяне прыемна зьдзівіла, што добрых людзей ўсё ж больш. З іншага боку, непрыемна, што яны заходзяцца ў няволі. Сапраўды, там вельмі мно-га разумных, пасьпяховых людзей, якіх «закрываюць» не таму, што яны ўчынілі злачынства, а па прычынах прыватнага характару, з помсты, ці таму, што камусыці трэба было атрымаць чарговую «зорачку». Гэтыя сітуацыі падобныя да маёй. Часта зусім не істотна ўчыніў ты злачынства ці не, сапраўдныя прычыны зньяволенъня могуць быць у іншым. Проблема ў тым, што заканадаўства прымяняеца выбарачна.

**– Ты чакаў, што прысуд будзе менавіта такім?
Якое цяпер стаўленъне да судзьдзі, сведкаў?**

– Канешне, я да апошняга спадзяваўся на лепшае. Але я шмат маліўся і на судзе быў гатовы да падобнага прысуду. Мне здаецца, што зньяволенъне найбольш ударыла менавіта па маіх блізкіх. Вельмі цяжка было глядзець на маю маму, родных, якія вельмі перажывалі. Як да людзей ні да судзьдзі, ні да «пацярпелага» ў мяне няма асабістых прэтэнзіяў. Але трэба разъмяжоўваць паняцьці «прабачыць» і «забыць». Ня трэба патрабаваць для іх адплаты, але пакаранье галоснасцю мусіць быць. Пра злачынствы трэба памятаць хаця б таму, каб пасъля іх не паўтараць.

– Калі б магчыма было вярнуць час назад, то 21 студзеня 2008 году ты зрабіў бы нешта інакш?

– Калі гаварыць ад імя моладзі, маіх сяброў, то мы зрабілі тое, што павінныя былі зрабіць. Магчыма, арганізаторы мітынгу не апраўдалі спадзеваў людзей. Ды і даволі сур’ёзна падставілі моладзь. Ужо было зразумела, да чаго ідзе справа. Але цяпер я б не хацеў варушыць ці распачынаць нейкія канфлікты. Гэта непрыемна, але я ня думаю, што рабіў бы нешта інакш. Уласна кажучы, 21-га студзеня я дайшоў толькі да будынку КДБ, пабачыўшы бессэнсоўнасць гэтага, пайшоў да сябра піць гарбату. І мяне, і маіх сяброў гэтае затрыманье вельмі зьдзівіла.

– Салідарнасьць з боку прадпрымальнікаў адчувалася?

– Сэнс ня ў тым, падтрымлівалі яны мяне ці не. Гэта асабістая справа кожнага. Многія з тых, на каго я разылічваў, падтрымалі мяне ў меншай ступені, а тыя, пра каго я нават не ўспамінаў, дапамагалі шмат. Алесь Таўстыка, Аляксандр Макаеў, Ігар Леднік прыходзілі да мяне на суд, пісалі пасъля лісты. Пісалі і звычайныя прадпрымальнікі. Было прыемна атрымліваць лісты ад Аляксандра Мілінкевіча ці Аляксандра Казуліна, але куды больш радавалі лісты ад абсолютна незнаёмых людзей. Гэта знак: тое, што мы рабілі, не засталося незаўажным для простых людзей. І гэта – галоўнае.

– Твая маці фактычна ўвесь гэты час была правадніком паміж табою і грамадзкасцю. Яна ва ўсім цябе падтрымлівае?

– Канешне. Яна ж мая мама, мы сям'я і павінныя падтрымліваць адно аднаго. Самае важнае, што было ў мяне падчас зъняволення, – гэта падтрымка блізкіх і малітвы за мяне. За мяне маліліся веруючыя, і гэтыя малітвы я адчуваў ці не фізічна. Мама на сустрэчах са мной нават гаварыла мне «дзякую» за тое, што ў выніку змагла пазнаёміцца са многімі людзьмі, якія сапраўды любяць нашу краіну. Яна паверыла, што ў Беларусі ёсьць будучыня, бо пабачыла съветлья вочы, надзеі, спробы нешта зъмяніць у лепшы бок, – тое жыцьцё, якое раней ад яе было закрытае. Гэта вельмі паўплывала на яе. І цяпер, калі я размаўляю з мамай, то бачу, што яе адносіны да многага зъмяніліся.

– Ты веруючы чалавек. Гэта з сям'і ў ти сам прыйшоў да веры?

– У Бога я паверыў у сем гадоў. Нас запрасілі з мамай у пратэстанцкую царкву. Там я прыняў пакаянныне. Пасля гэтага я магу сказаць, што Бог ніколі мяне не пакідаў. Магу, сказаць, што калі б гэтага не адбылося, я б зараз быў куды горшы. І падчас зъняволення я адчуваў ягоную падтрымку, ёсьць сапраўды цудоўныя і амаль невытлумачальныя рэ-

чы, якія са мной адбываліся. У мяне ёсьць такая мара – я хачу, каб нашая краіна належала адной асобе – Іисусу Хрысту, каб у нас насамрэч адбыўся пералом у грамадзтве, і людзі зразумелі, што бяз веры тут нічога немагчыма зрабіць.

– Ці разглядаўся варыянт эміграцыі з Беларусі?

– Я не магу сказаць, што гатовы да ўсяго і мяне нішто ня спыніць. Калі сутыкаешся наўпрост з пагрозаю, пачынаеш цвяроза ацэнъваць свае сілы. Пакуль я не зьбіраюся зъяджаць, бо гэта мая краіна і я ня бачу падстаў, каб выехаць адсюль. Я не разумею, чаму нехта лічыць сябе гаспадаром і думае, што можа тварыць тут усё што заўгодна. Калі малады чалавек зъяджае па праграме Каліноўскага, каб атрымаць еўрапейскую адукацыю і вярнуцца зъмяніць краіну, то стаўлюся да гэтага толькі станоўча. Гэта дакладны і правільны крок. У мяне вучыцца шмат знаёмых па гэтай праграме, і некаторым з іх менавіта я гэта парай. Калі ж чалавек зъяджае, каб уладкаваць сваё жыцьцё – не магу асуджаць, але і пахваліць няма за што. Гэта прагматычны падыход. Любы чалавек у здаровым разуме павінен імкнуцца зъехаць з *такой* краіны. Акрамя тых, хто яе паспраўднаму любіць і гатовы пайсьці дзеля гэтай любові на ахвяры. Але гэтага нельга патрабаваць ад усіх.

– Ты разъмяжоўваеш для сябе паняцьці палітыкі і грамадзянскай дзейнасці ва ўмовах Беларусі?

– Я лічу, што палітыка – гэта барацьба за ўладу. Я ніколі не займаўся tym, што можна было бы вызначыць менавіта так. Мне здаецца, што цяпер найбольш эфектыўная барацьба за ўладу ўнутры самой улады. Як прыклад, разборкі паміж МУС і КДБ, перадзел съфераў уплыву. Магчымая барацьба за ўладу ўнутры АДС, але гэта мяне таксама не цікавіць. Я хачу, каб мая дзейнасць была накіраваная на зынішчэнне ў краіне беззаконья, апатыі, страху. Самае жахлівае ў нас, што насельніцтва пагрузілася ў апатыю. Усім усё абыякава, а каму не, той – бацца.

– І якімі метадамі, па-твойму, гэтага магчыма дасягнуць?

– Метады розныя. Як мінімум, з людзьмі трэба размаўляць, контактаваць. Гэта ж рабілі мы са сваімі сябрамі. Мы рабілі нейкія пазітыўныя акцыі, выхоўвалі адзін у аднаго неабыякавасць. Чаму мы выйшлі на акцыі прадпрымальнікаў? Канешне, нас гэта неяк датычылася з эканамічнага боку, але найперш нам было ня ўсё роўна, што адбываецца з іншымі. У Нямеччыне быў пратэстанцкі пастыр Марцін Німэлер, вязень канцлагераў, які сказаў цудоўную фразу: «Калі яны прыйшлі за габрэямі, я прамаўчаў, бо не габрэй, пасля яны прыйшлі за камуністамі, я прамаўчаў, бо не камуніст. Пасля яны прыйшлі за мной, але не знайшлося нікога, хто б выступіў супраць». Абыякавасць да ўсяго рана ці позна закране і цябе, і гэта найперш адчуваеца ў турме. Там разумееш, што пад прэс дзяржаўнай мышыны можа патрапіць і дворнік, і чыноўнік.

– Надалей ты гатовы ўдзельнічаць у акцыях пратэсту?

– Гледзячы якіх. Што найперш павінна ў іх быць — гэта дакладнае асэнсаванье мэты, якой хочуць дамагчыся арганізатары. Бо ў тым жа Еўрапейскім маршы я абсолютна ня бачыў ніякай мэты. Гэта быў чарговы бессэнсоўны рэгулярны мітынг, які толькі стварае ўражанье дзеянасці. Людзі туды прыходзяць. Але наўрад ці атрымаеца ігнараваць такія мерапрыемствы, хаця я і стаўлюся да іх негатыўна, бо на іх прыходзяць 99 адсоткаў незаангажаваных у палітыку. І мне падаеца, што туды трэба ісьці менавіта дзеля гэтых простых людзей. Але я думаю, што варта перагледзець падыход да правядзення акцыяў пратэсту. Заўсёды трэба дакладна бачыць мэту і выбіраць правільныя падыходы. Зімовыя акцыі пратэсту прадпрымальнікаў мелі сэнс. Калі б прадпрымальнікаў выйшла ня дзьве тысячы, а двадцать, то ўлады саступілі б. Калі надалей я буду бачыць, што акцыі маюць дакладныя мэты, то я абавязкова туды пайду, бо гэта таксама спосаб праяўленья маёй грамадзянскай пазіцыі.

– Пасля твайго вызваленія праішло некалькі месяцаў. Чым займаўся гэты час?

– Значную частку часу патраціў на рэабілітацыю і асэнсаваньне сітуацыі. Спрабую знайсьці свой шлях. Стаў рэгулярна хадзіць у царкву. Пэўна, стаў больш памяркоўны. Зараз знаходжуся на ростанях, у мяне ёсьць некалькі варыянтаў, як жыць далей, і вясна пакажа, куды рухацца.

– Цяпер моладзевы рух раздроблены. Раз-пораз зъяўляюцца новыя ініцыятывы, і іх заснавальнікі не заўсёды могуць паразумецца паміж сабою...

– Гэта праблема. Але ня толькі моладзевага руху – ўсёй апазіцыі. Гэта адбываецца з-за маргінальнасці і першага, і другога. А маргінальнасць – з-за нежаданья шукаць новыя фарматы дзейнасці, падыходы да людзей. Некаторым лідэрам бракуе гнуткасць і ў добрым сэнсе гэтага слова.

– Ты зъяўляешся сябрам аргкамітэту партыі «Беларуская хрысьціянская дэмакратыя». На твой погляд, гэтая структура можа займець рэальны ўплыў сярод насельніцтва? Ці не занадта далёка яе кіраўніцтва ў сваіх ідэях ад насельніцва?

– На сёньняшні дзень абсолютная большасць як апазіцыйных партыйных структураў, так і моладзевых палітычных рухаў – маргінальныя. Яны варацца ва ўласным соку. БХД мае высокі патэнцыял ня стаць такой партыяй. Стаць сапраўды папулярнай і сапраўды дзейснай. Зараз у яе ёсьць усё неабходнае – выразная, правільная платформа, добры лідэр, жаданьне дзейнічаць і галоўнае – вера. Менавіта таму я і стаў сябрам БХД.

– Якой бачыш будучыню Беларусі, напрыклад, праз пяць гадоў?

– Усё залежыць ад нас. Калі рухацца па вектарах, якія пракладзеныя зараз, то ўсё будзе толькі пагаршацца. І праз пяць гадоў краіна рызыкуе канчаткова стаць дрыгвой. Але я веру, што Гасподзь дапаможа зъмяніць сітуацыю. Веру, што мы знайдзем сілы ў сабе і іскру ў іншых, каб пераламіць сітуацыю.

5. Міхаіл Пашкевіч

22 красавіка судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Алена Ілына прызнала моладзевага лідэра Міхаіла Пашкевіча віноўным ва ўчыненьні крыміналнага злачынства па ч.1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак») і вынесла пакараньне ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на два гады без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тыпу.

Міхаіл Пашкевіч, старшыня моладзевай арганізацыі Аб'яднанай грамадзянскай партыі «Маладыя дэмакраты»: «Быць дылетантам – ня самы лепшы варыянт»

Гэты малады чалавек у часавым вымярэнні параўнальна нядаўна ўзынік на беларускім палітычным полі, але бяз гэтага хлопца сёньняшні дэмакратычны моладзевы рух Беларусі ўявіць, прынамсі мне, цяжка, і часам падаецца, што Міша ў гэтым руху быў заўсёды...

Міхаіл Пашкевіч нарадзіўся ў 1986 годзе ў Комі АССР (цяперашняя Расейская Федэрацыя). У той час ягоны бацька там працаваў па разъмеркаваньні вайсковым лекарам, а маці – эканамістам, але праз пару гадоў сям'я вярнулася на радзіму, у Беларусь, у вёску Спорава Бярозаўскага раёну Берасцейскае вобласці. У 1991 годзе Пашкевічы перабраліся ў Бярозу. Бацька Міхася кінуў мэдыцыну і

пачаў займацца прыватным бізнэсам, што робіць і дагэтуль.

«Я вучыўся ў Бярозе ў дзіцюх школах, напачатку ў школе № 3, потым – у школе № 2, але ў дзясятых класе цягам маіх вандровак па абласных і рэспубліканскіх алімпіядах па гісторыі я загарэўся жаданьнем паступіць у Ліцэй БДУ, – распавядае маладзён. – З першай спробы – па выніках алімпіяды – я ня трапіў, бо ў мяне быў толькі дыплом другой ступені, але пасьляхова здаў усе іспыты і апынуўся ў 10-м класе гэтага ліцэю. Такім чынам, першая задача, якую я ставіў перад сабой, была выкананая. Ліцэй пакінуў у мяне адныя з самых найлепшых уражаньняў і ўспамінаў, бо гэта былі два яскравыя гады майго жыцця. Мне нуднавата было вучыцца ў Бярозе, бо нават тыя мерапрыемствы «Маладога Фронту», якія мы там рабілі, будучы яшчэ ў 8-м – 9-м класах, для гэтага 30-тысячнага гарадка былі параўнальна буйнымі, але мяне як асобу яны ня надта ўзрушвалі. Тым больш, я шмат чытаў і ведаў, што ёсьць больш прывабныя і лепшыя навучальныя ўстановы. Шчыра кажучы, мяне вабілі нават ня самі веды, але сама атмасфера іншых навучальных установаў – ад пушкінскага ліцэя да некаторых яшчэ».

Міхась прызнаецца, што, паступіўшы ў ліцэй, фактычна «перастаў вучыцца»: «Я сапсаваўся, стаў такім дрэнным хлопцам (съмлечца), і, ня буду падманваць, у ліцэі ў мяне ўзыніклі праблемы. Але для мяне гэта ўжо было не галоўным: галоўным было вырвацца ў сталіцу – тут новыя людзі, новая кампанія, новыя думкі. Я з большым задавальненнем набываў і чытаў кніжкі Адама Глобуса, чым хадзіў на лекцыі і слухаў выкладчыкаў. Але, дзякуючы менавіта ліцэю і такім выкладчыкам як Ірына Віданава, якая выкладала ў мяне ў ліцэі гісторыю, многім новым калегам і сябрам, у мяне і выхавалася пачуцьцё мультыкультуры. І нават зараз, знаходзячыся ў апазіцыі, я іншым разам раблю «папраўку на вецер», спрабую не зусім «заносіцца», а паглядзець на рэчы з іншага боку, што час ад часу бывае вельмі карысна, хаця з-за гэтага я

не заўжды знаходжу паразуменъне з партнёрамі з іншых арганізацыяў і нават са сваёй. Можа, на мне нейкім чынам адбілася і тое, што я вучыўся ў класе, палова вучняў якога былі дзеці высокіх чыноўнікаў, і мая пазіцыя (а я, дарэчы, тады быў вельмі радыкальным хлопцам) часта прыводзіла да сварак, канфліктаў, і я тады панабіваў сабе шмат гузакоў, чаго зараз ужо рабіць ня буду. Але, тым ня менш, Ліцэй БДУ – ці не адзінае месца ў Менску, куды я вельмі люблю заходзіць (у нас нават нядаўна там была сустрэча выпускнікоў). Як для ліцэістаў-«коласаўцаў» любімы іхны ліцэй, так для ліцэістаў-«бэдэушнікаў» улюблёным застаецца Ліцэй БДУ. А асабіста для мяне менавіта з яго і пачаўся Менск».

Узгадваючы дзяцінства, Міхась прыпамінае, што калісьці, гледзячы на аднаго з бацьковых сяброў, які быў дыпламатам, таксама пэўны час марыгў у будучыні заняцца такой дзейнасцю. «Потым я ўсё больш разумеў гісторыю, разумеў, што адседзецца ў баку ад яе ня ўдасца, – працягвае Пашкевіч. – Стаць дзяржаўным служачым? Я разумеў, што гэта азначае ўвесь час быць пануканым. Бізнес? Я добра разумею, што гэта справа, неабходная для выжывання, што ім калісьці давядзецца займацца, і нават зараз я не пакідаю гэтай думкі. А ўвогуле, колькі сябе памятаю, то заўжды ўзынікалі нейкія новыя мэты, хочацца ўсяго паспрабаваць і пры гэтым ня быць апошнім у справе, у спаборніцтве. Я нават у спорце шмат чаго паспрабаваў. Дарэчы, узгадаў, што яшчэ ў ліцэі я хацеў стаць рэжысёрам, я нават у інтэрнаце ставіў «капуснікі», але на мяне ўсе «наехалі»: маўляў, спачатку трэба атрымаць адукцыю, і выкладчыкі мне дакладна сказалі: ідзі на гістфак! Нават ужо будучы студэнтам, я ўдзельнічаў у пастаноўках і нават быў акторам у масоўках на «Беларусьфільме». Але зараз я разумею, што быць дылетантам – ня самы лепшы варыянт. Хаця я нічога не выключаю, бо, як паказвае маё жыцьцё і вопыт – калі паставіць перад сабою мэту, то чаму – не?»

Па словах Міхася, у палітыку і актыўную грамадзкую дзейнасць ён трапіў дзякуючы літаратуры і гісторыі.

«Я шмат чытаў Караткевіча, шмат беларускай гістарычнай літаратуры, незалежную прэсу, паўплывала на мяне і кола бацькавых сяброў. Дарэчы, я заўсёды быў «у апазіцыі» да той інфармацыі, якую нам падавалі ў школе. Але мне пашэнціла ў тым, што ў школе да мяне і да маіх бацькоў ставіліся вельмі прыязна, я быў выдатнікам, і таму ніякіх вялікіх проблемаў не было. І ў Бярозе са мною ніколі б не адбылася тая гісторыя, што здарылася з Іванам Шылам у Салігорску (*лідэра салігорскіх маладафронтайцаў Івана Шылу па палітычных матывах выключылі са школы, ня даўши здаць апошні іспыт, тым самым пакінуўшы юнака нават без закончанай сярэдняй аддукацыі.* – Г. К.). Дык вось, я вельмі шмат чытаў, а ў пятнаццаць год, лічу, што быў яшчэ зусім дзіцём, хацелася нейкай рамантыкі, а тут само жыцьцё яе, як кажуць, падкінула. Калі я вучыўся ў ліцэі, пасля так званай «плошчы Ганчарыка» (пасля прэзідэнцкіх выбараў 2001 году. – Г. К.) я на некаторы час адышоў ад актыўнай дзейнасці. Я, канешне, хадзіў на некаторыя дэманстрацыі, але я ня бачыў вялікай актыўнасці. Я прыходзіў і бачыў трыватыры каляндарныя мерапрыемствы, хаця не магу сказаць, што тады расчараўваўся ў апазіцыі, наадварот, ва ўсіх прыватных гутарках я заўжды станоўча выказваўся наконт яе. Але жаданьня дзейнічаць не было зусім. А вось у 2006-м годзе...»

Міхась асабліва падкрэсліў, што не жадае хаваць такую старонку ўласнай біографіі, як сваю бытнасць двойчы брыгадзірам будаўнічых атрадаў БДУ, якія ствараюцца пад эгідаю БРСМ: «Я ніколі ня быў сябрам БРСМ, але зараз актыўна чапляюся за тэму моладзевай палітыкі, таму што сам паварыўся ў гэтай кашы, пабачыў, як засвойваецца дзяржаўны бюджет, і, дарэчы, шмат хто з маіх прыяцеляў засталіся працаваць у гэтай сістэме. Прывяду нават прыклад: два чалавекі з нашай кампаніі, якая стала ў 2006 годзе ў ахове Мілінкевіча на плошчы, зараз працуяць у Менскім гаркаме БРСМ. Кожны сам выбірае сабе шлях. Дарэчы, там, у будатрадах, я займаўся толькі гаспадарчымі пытаньнямі і ініколі ня лез у ідэалогію».

Праблемы ў БДУ, адкуль маладзёна выключылі з апошняга курсу, у Міхася пачаліся акурат пасъля падзеяў сакавіка 2006 году. Пасъля таго, як два чалавекі з той самай міхасёвой кампаніі патрапілі на Акрэсціна, пасъледавалі гутаркі з дэканам, і Пашкевічу было прапанавана «шукць законныя сродкі» для працягу ягонай грамадзкой дзейнасці. «Такім сродкам я абраў мясцовыя выбары канца 2006 году, калі мне прапанавалі ў іх удзельнічаць, – працягвае расповед Міша. – Дарэчы, я сам прыйшоў у АГП, бо падумаў, што ісьці на выбары беспартыйным – гэта не для нашай краіны, бо колькі ўжо было прыкладаў, калі беспартыйных кандыдатаў зневажала і ўлада, і апазіцыя. А па маіх асабістых пазіцыях – рынковая эканоміка, грамадзянская супольнасць – мне найбольш падыходзіла менавіта АГП. Мяне неяк вельмі хутка прынялі ў партыю, без правалочак, для мяне знайшліся і час, і ўвага. Дарэчы, чаму я і зараз займаюся менавіта мясцовымі выбарамі, бо гэта цудоўная магчымасць для маладых людзей папрацаваць на саміх сябе – ты сам ходзіш у выбаркамы, ты сам займаешся сваёй рэгістрацыяй, сам шукаеш кампанію, сам зьбіраеш подпісы, сам сустракаешся з выбаршчыкамі і гэтак далей. Карацей, гэта выдатная магчымасць міні-старту ў палітыцы, прытым, як самастойнаму палітыку, а не шраговому сябру нейкай палітычнай структуры. Таму я і лічу, што для моладзевых арганізацый мясцовыя выбары больш важныя за прэзідэнцкія».

Міхась лічыць сябе гарачым і часам нястриманым чалавекам. «Вось і ўчора тут, у офісе партыі, пасварыўся, магу часам за словам не прасачыць, пакрыўдзіць чалавека, – кажа Пашкевіч. – І вось гэтая мая гарачнасць ва ўсіх праівах і нястриманасць мяне часта падводзяць. І мне ад гэтага потым робіцца вельмі няёмка. Учора быў канфлікт па працы, і мне вельмі трэба папрасіць прабачэння, абавязкова. У прынцыпе, хочацца лічыць сябе дынамічным і крэатыўным, але не заўсёды атрымліваецца. У любым выпадку, мне падабаецца ўвесь час ня тое што вучыцца,

але прынамсі разывівацца. Бо я хачу ня толькі заставацца прафесійным апазіцыянерам, але і рэалізаваць сябе яшчэ ў якой-небудзь съферы, напрыклад, у бізнэсе».

На маё пытаньне, ці былі ў яго ўчынкі, за якія было б сорамна, Міхась адказаў: «Натуральна, былі, але таму за іх і сорамна, каб не распавядаць пра іх нікому...»

Мне ж падаецца, што ў Мішы – файнай будучыні. Яна праста ня можа быць іншая ў неабыякавага, актыўнага і разумнага чалавека, які мае мэты і ўжо даказаў, што можа дабівацца свайго. Нават у нашай дзіўнай і часам непрадказальнай краіне...

Генадзь Кесънер

6. Міхаіл Крываў

22 красавіка судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Алена Ілына прызнала моладзевага актывіста Міхаіла Крыавава вінаватым ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч.1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак») і вынесла пакараньне ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на два гады без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тыпу.

Міхаіл Крываў: «Усё, што цябе не забівае, робіць цябе мацнейшым»

Праз нейкі час пасля вынясеньня прысуду Міхаіл Крываў пакінуў Беларусь і зараз жыве за яе межамі. Паколькі звязацца і пагутарыць з ім не ўдалося, ў зборніку друкуюцца інтэрв'ю з палітвязнем, якое было ўзятае перад пачаткам судовага разгляду крымінальнай справы і змешчанае на сایце Аб'яднанай грамадзянскай партыі (www.iscrb.org) 14 красавіка 2008 году.

– Міхаіл, ты самы старэйшы сярод моладзевых актывістаў, прыцягнутых да суда. У цябе за плячыма факультэт журналістыкі БДУ і дзьве магістратуры – МГІМО па міжнародных сувязях і Універсітэта г. Сан-Хасэ па сувязях з грамадзкасцю. Ты прыйшоў у апазіцыю, бо не знайшоў іншага спосабу самарэалізавацца ў Беларусі?

– Напэўна, самарэалізавацца магчыма ў любых умовах, у тым ліку і ў цяперашняй Беларусі. Пытаньне ў кошце, які ты гатовы за гэта плаціць. У мяне ў свой час была магчымасць уладкаўца ў беларускі МЗС альбо ў міжнародны аддзел БТ (тады мая рэпутацыя яшчэ не была «заплямленая» сувязь з апазіцыяй). Але я своечасова зразумеў, што зрабіў бы там кар'еру, рызыкуючы нанесьці шкоду свайму псіхічнаму здароўю. Штодня плесьці ахінею пра тое, як нам выгадна сябраваць з Іранам, Сірыяй і Венесуэлай, і даказваць, што заходняя цывілізацыя з яе каштоўнасцямі – наш закліты вораг... Я б, відаць, ад гэтага звар’яцеў. Ці стаў бы такім цынікам, які пагарджае і сабой, і жыцьцём. Я ні на хвіліну не пашкадаваў, што ўступіў у Аб'яднаную грамадзянскую партыю. Тут я пазнаёміўся з такой колькасцю годных, разумных і свабодалюбівых людзей! Тут у мяне зьявіліся сябры і аднадумцы.

– За час існаваньня незалежнай Беларусі сотні і тысячи беларускіх студэнтаў зъехалі ў Амерыку: зарабіць грошай, падвысіць кваліфікацыю, атрымаць дадатковыя веды. Вяртаюцца з іх адзінкі. Нават зъявіўся такі жарт: «З Амерыкі, як з таго сьвету, яшчэ ніхто не вярнуўся». Аднак ты вырашыў вярнуцца і адмовіўся ад магчымасцяў працаўца за мяжой. Чаму?

– Я быў неверагодна зьдзіўлены, колькі шмат беларусаў жыве зараз у Штатах. У асноўным гэта маладыя людзі. Што ні кажы, Амерыка – краіна вялікіх магчымасцяў, у тым ліку і для новых імігрантаў, якія прыяжджаюць. Вельмі многія беларусы лічаць за лепшае застацца ў Штатах нават нелегальна, абы толькі не вяртацца ў «моцную і квітнеючую». Што ж датычыцца мяне асабіста, у мяне было некалькі матываў вярнуцца. Па-першае, была ка-ханая дзяўчына, якая, як я меркаваў, мяне дачакаецца. А па-другое, калі я жыў у Амерыцы, у мяне зъявілася адна цікавая звычка. Я заходзіў у інтэрнэт, на сайт <http://www.youtube.com/>, і практычна кожны вечар глядзеў адзін і той жа відэакліп пра Беларусь. Невялікі па часе, хвілінаў пяць.

Гэта былі кадры джынсавай рэвалюцыі сакавіка 2006 году. Я ўзіраўся ў твары людзей, якія стаялі жывым ланцугом супраць узброенага да зубоў АМАПу, мерзылі ў зацярушаных сънегам намётах, махалі бел-чырвона-белымі съцягамі на дахах аўтобусаў. І гэта ўсё на фоне прыгожай і сумнай мелодыі гімну «Магутны Божа». У такія моманты я адчуваў у душы нешта асаблівае. Назавіце гэта пачуцьцём патрыятызму, калі хочаце.

– У Аб'яднаную грамадзянскую партыю ты ўступіў восем месяцаў таму. За гэты час ты пасыпей паўдзельнічаць у шматлікіх акцыях, атрымаць 15 сутак адміністрацыйнага арышту. У той жа час ты пакуль усё яшчэ захоўваеш «свежы погляд» на дзеяньні апазіцыі. Ці не лічыш ты, што апазіцыя павінна шукаць іншыя спосабы супрацьдзеяньня рэжыму?

– Вулічныя акцыі пратэсту, вядома, патрэбныя. Нават калі на іх прыходзіць ня так шмат людзей, як нам хацела-ся б, імі мы паказваем рэжыму, што ў Беларусі ёсьць воль-ныя людзі, што мы – ня быдла, а самабытная еўрапейская нацыя. Разам з тым я лічу, што вельмі важна ўзмацніць інфармацыйна-адукацыйную дзейнасць сярод простых людзей. Даходліва тлумачыць ім, што рэжым пагарджае і падманвае іх на кожным кроку. Што для паляпшэння жыцця неабходна хоць што-небудзь зрабіць. Што воля і дабрабыт проста так не даюцца, іх трэба дамагчыся.

– У цябе ня склалася ўражаныне, што акцыям пратэсту прадпрымальнікаў не хапіла прадуманаасці, нейкага стрыжня? Сённяня прадпрымальнікі занятыя тым, што вучацца выжываць ва ўмовах дзеяньня 760-га ўказу. Большасць з іх нават ня ведаюць аб прызначаным над вамі судзе, сярод іх не было арганізаванай кампаніі па вашай падтрымцы...

– Сапраўды, зараз нам маральная падтрымка з боку прадпрымальнікаў не пацкодзіла б... Відаць, прадпрымальнікі, як і ўвесь беларускі народ, вельмі запалоханыя, вось і лічаць за лепшае крытыкаваць рэжым

седзячы ў сябе на кухнях. А што тычыцца самой акцыі 10 студзеня, то давайце паглядзім, колькіх людзей выйшла на плошчу? Ад 3 да 5 тысяч. А колькі было зарэгістраваных прадпрымальнікаў на той момант? Наколькі я ведаю, у адным толькі Менску – 40 тысяч, па ўсёй Беларусі – каля 250 тысяч. Плюс іх сваякі, наёмныя працаўнікі... Дык вось я задаюся пытаньнем: дзе ж яны ўсе былі?!

– Калі ты распавядаеш аб сваім жыцьці ў ЗША, ты гаворыш, што свабода – краевугольны камень у жыцьці амерыканскага грамадзтва, і за гэта ты любіш Амерыку. Сённяшняя Беларусь, на жаль, – краіна несвабодная. За што ты любіш Беларусь?

– Я люблю Беларусь перш за ўсё за тое, што гэта моя радзіма. А радзіму, як і бацькоў, не выбіраюць. Я люблю Беларусь свабодалюбівых шляхцічаў. Я люблю Беларусь Максіма Багдановіча, Кастуся Каліноўскага, Уладзіміра Караткевіча, Канстанціна Астрожскага. Я люблю Беларусь Тадэвуша Касцюшкі, якога, дарэчы, амерыканцы шануюць як свайго нацыянальнага героя. І гэты съпіс вялікіх людзей можна доўга працягваць.

– Сённяня ніхто не ўстане прадказаць вынік суда. Беларускія палітыкі і праваабаронцы, на жаль, робяць ня вельмі суцяшальныя прагнозы. Ведаю, што некаторыя з хлопцаў зъбіраюцца ісьці на суд «з рэчамі»... Якія кнігі ты возьмеш з сабой ў першую чаргу?

– «Каласы пад сярпом тваім» Уладзіміра Караткевіча.

– Ведаем, што твае бацькі – пенсіянеры. Перад пачаткам суда ты знайдзеш слоўы, каб супакоіць іх?

– Мне самому вельмі падабаецца выслоўе – «Усё, што цябе не забівае, робіць цябе мацнейшым» (*Ніциэ «Так казаў Заратустра». – Рэд.*). А наогул, гэта яны мяне імкнуцца супакоіць. Яны гавораць: «Ты нічога ня скраў і нікога не забіў. Табе няма чаго саромецца. А калі рэжым дазваляе сабе вытвараць такія рэчы, як гэты «суд» – гэта ягоная ганьба».

**Кацярына Ткачэнка
У перакладзе на беларускую мову**

7. Аляксей Бондар

22 красавіка судзьдзя Цэнтральнага райсуга Менску Алена Ілына прызнала моладзевага актыўіста Аляксея Бондара вінаватым ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч. 1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак») і вынесла пакараньне ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на два гады без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тыпу.

Аляксей БОНДАР: «ЖЫЦЬЦЁ ЗАЎСЁДЫ ДАЕ НАМ ШАНЕЦ ЗАСТАЦЦА ЧАЛАВЕКАМ»

Аб палітыцы і ня толькі аб ёй гутарка з удзельнікам «працэсу 14-ці» Аляксеем Бондарам.

– Я прыйшоў у палітыку незвычайна, – распавядае мой суразмоўца. – Усё пачалося з майго абурэння зъменай уладамі нашых нацыянальных сімвалаў 14 траўня 1995 году. Тым больш што гэта адбылося ў мой дзень нараджэння! У 1996 годзе выпадкова трапіў на «Чарнобыльскі шлях», дзе пабачыў упершыню, як супраць мірнай дэманстрацыі былі кінутыя натоўпы АМАПу. З майм абвостраным пачуцьцём справядлівасці я зразумеў, што з гэтай уладай кропак паразуменія няма. З таго часу я стаў актыўным удзельнікам апазіцыйных вулічных мерапрыемстваў, чытачом апазіцыйных СМИ. У 1999 годзе стаў членам Задзіночаньня Беларускіх студэнтаў, але мой удзел быў там даволі намінальным. На прыкладзе ЗБС я

ўпершыню адчуў, што апазіцыйныя структуры ператвараюцца ў закрытыя інстытуты, «клубы для сваіх». Я нават на некаторы час вельмі расчараўваўся ў «апазіцыі», дакладней, у асобных людях, для якіх удзел у апазіцыйным руху ператварыўся ў сумную, шэрную штодзённасць.

– У вашай самасвядомасці быў нейкі пераломны момант?

– Думаю, 2006 год, калі пасля вясновых падзеяў, я зразумеў, што ня маю права маўчаць, а ўдзельнічаць толькі ў вулічных мерапрыемствах кшталту Дня Волі гэтага, канешне, недастаткова. Я пачаў шукаць знаёмыя сярод моладзі і даволі хутка знайшоў людзей з падобнымі поглядамі і жаданьнем актыўных дзеяньняў. З флэшмоберскай вясновай хвалі ўзынік рух «Ініцыятыва», пад называй якога мы і вырашылі працягваць сваю дзейнасць. Прыярытэтны задачай бачылі для сябе, безумоўна, барацьбу са страхам у грамадзтве, страхам, уласцівым таталітарнаму грамадзтву, які, насамрэч, ніколі не зынікаў з часоў Саветаў, а на некаторы час проста скаваўся у пачатку 90-х, калі ўлада камуністаў сярод моладзі, якіх было многа, але як і мы самі ў свой час, яны ня ведалі, куды пайсьці і што можна зрабіць.

Ніякіх палітычных мэтаў, калі разумець палітыку як барацьбу за ўладу, мы не ставілі, больш за тое, прынцыпова адмаўляліся. Але палітыкай нам, жадалі мы таго ці не, заняцца прыйшлося, і ў гэтым я бачу асноўную прычину таго, што намі адразу ж вельмі зацікавіўся КДБ. Усё скончылася крымінальнымі справамі супраць мяне і Андрэя Кіма.

Дарэчы, калі нас з ім трymалі на Акрэсьціна пасля акцыі прадпрымальнікаў 21 студзеня, мяне вадзілі паразмаўляць з незнаёмым чалавекам у гарнітуры. Размова праходзіла ў нармальнай атмасферы, мне не пагражалі і не спрабавалі вербаваць, чаго я чакаў. Сэнс словаў чалавека быў наступны: тут вы нічога зрабіць ня зможаце, я вас пераканаць таксама не змагу. У вас ёсьць адукцыя,

веданьне моваў, што вам рабіць у Беларусі – зъяжджаіце. Бо зараз вы тут, а ў наступны раз можаце апынуцца на Валадарцы.

Чалавек аказаўся прарокам – Андрэй Кім апынуўся на Валадарцы, я быў вымушаны зъехаць...

– Якай вам наогул бачылася вашая роля ў палітыцы?

– Я ніколі ня бачыў сябе як палітыка і, адпаведна, не імкнуўся рэалізаваць сябе менавіта як палітычны дзеяч. Я і маі паплечнікі імкнуліся займацца менавіта грамадzkай дзейнасцю, таму і нашая «Ініцыятыва» таксама пазіцыянувалася як бязылідэрная арганізацыя. Гэтym можна патлумачыць і нашае рэдкае зъяўленыне ў СМИ менавіта як асобных персонаў.

– Наколькі моцна можа падзейнічаць рэпрэсіўная машына на маладога чалавека, які вырашыў заняцца палітыкай?

– Рэпрэсіўная машына сучасных беларускіх уладаў бярэ свой пачатак і ідэйную сутнасць з савецкіх часоў, але мае свае асаблівасці. Калі пароўнаць савецкую сістэму са сланом, які можа растаптаць усіх нязгодных, то беларуская – гэта шакал, які дзейнічае спотайку. І, на жаль, самагубства Яны Паляковай, з якой я некалькі разоў сустракаўся, – гэта вынік гідкай дзейнасці рэпрэсіўнага апарату, у які ўваходзяць і прыдворныя журналісты з дзяржаўных СМИ. З 2006 году я пачаў адчуваць дзеяньне рэпрэсіўнай машыны і на сабе. Для мінімізацыі шкоды пайшоў працаваць без афіцыйнага працаўладкавання – каб не падстаўляць людзей, з якімі меў зносіны. Акрамя гэтага, у мяне не было яўных слабасцяў, на якія можна б было націснуць.

З другой паловы 2007 году ціск узрос, і мне даводзілася ўсё часцей жыць ня дома, асабліва перад акцыямі. Мае бацькі і суседзі могуць шмат расказаць, што рабілася, напрыклад, у перыяд паміж 10 і 21 студзеня 2008 году, калі за мной нават прыяжджаў аўтазак і вакол дома бегалі «людзі ў чорным», а па кватэрах хадзілі міліцыянты, апрошвалі суседзяў, у tym ліку прасілі даць мне характеристыку.

Але ў мяне такі характар, што ўсе гэтыя рэчы мяне толькі «заводзяць», даюць энергію. Я ведаў адно – за тое, што раблю, мне ніколі ня будзе сорамна, мая годнасць патрабуе прымусіць улады адказаць за свае дзеяньні. Але, безумоўна, шмат каму ў гэтых умовах цяжка вытрымаць, зноў узгадаю Яну. Студэнты, тыя, хто працуе ў дзяржстанавах, знаходзяцца ў пэўнай залежнасці ад уладаў, і аказваць ціск на іх значна прасьцей. І па гэтай прычыне я лічыў неабходным займацца грамадzkай дзейнасцю, бо быў незалежны ад дзяржавы, не было сям'і, дзяцей.

– Ці былі выпадкі, калі чалавек проста ламаўся?

– Такога ня памятаю, але былі выпадкі, калі пачыналіся непрыемнасці па вучобе, і чалавек вымушаны быў ня тое, што сысьці, але на пэўны час спыніць дзейнасць.

– Калі, на ваш погляд, цяжэй: раней ці зараз?

– Сітуацыя зъмяняецца. Раней было цяжэй у тым сэнсе, што расейскія гроши давалі магчымасць падтрымліваць сацыяльную стабільнасць на патрэбным узроўні і пад яе прыкрыццем рабіць што заўгодна. Зараз ідуць гульні ў «лібералізацыю», патрэба ў грошах прымушае ўлады дзейнічаць больш асьцярожна, рэпрэсіі працягваюцца, але кропкавыя, супраць нераскрученых людзей (зноў узгадаю Яну Палякову). Таму ў пэўным сэнсе зараз лягчэй. Яшчэ і таму, што зноў пачалося варушэнне, міф стабільнасці разбураны.

– Мняюцца часы – павінен зъмяняцца і стыль працы. Што, на ваш погляд, трэба зараз мняць, каб супрацьстаяць уладам?

– Стыль працы павінен, безумоўна, адпавядаць рэаліям часу. Зараз, як мне падаецца, адбываецца вельмі важнае – людзі пачынаюць бачыць маральнае і фактычнае банкруцтва рэжыму. У гэтих умовах жыцьцёва важна выпрацаваць механізм мірнай перадачы ўлады, як, напрыклад, было ў Польшчы. Таму павінны зъявіцца людзі, якім можна перадаць часовую ўладу для далейшага правядзеньня дэмакратычных выбараў.

— Аляксей, што зараз вам успамінаецца па «справе 14-ці»? Які самы яскравы момант застаўся ў памяці з таго часу?

— З пазітыўнага — моцная падтрымка людзей, сяброў, тых, хто прыходзіў на судовае паседжаньне. Негатыву, зразумела, больш — добра памятаю слова прысуду Андрэю Кіму — хваляваўся я толькі за яго і за ягоную маці Тацяну Андрэйну.

— Падчас судовага працэсу многія міліцыянты хлусілі, калі давалі паказаньні. Хлусьня ў законе — гэта справа кожнага чалавека, гэта час такі ці нешта яшчэ?

— Ад «людзей у законе» я часта чую падобныя слова — «ну ты ж разумееш, час такі» і гэтак далей. Зразумела, што гэта зъява больш глыбокая, чым праста «час такі». Па-першае, з улады даўно сышлі людзі, сумленыне якіх не дазваляла ісьці на парушэнье закону. Гэта і судзьдзі, і міліцыянты, і чыноўнікі. На пачатку XXI стагодзьдзя апарат рэжыму ўжо сфармаваўся канчаткова, што дазволіла ўладам бездакорна праводзіць «выбары» і «рэферэндумы», саджаць на суткі за дробнае хуліганства ні ў чым не вінаватых людзей. Пры ўладзе засталіся людзі, якія пайшлі на змову з сумленынем. Безумоўна, нельга так казаць пра кожнага, але сістэма пачала працаваць.

— Што б вы сказалі тым людзям, якія хлусілі, калі б сустрэліся з імі ў нармальнай абстаноўцы? Аб чым хацелі б запытацца, пагутарыць?

— Няма жданьня сустракацца з гэтымі людзьмі, і я не крыўджуся на іх. Лічу, што яны самі сябе ўжо пакаралі сваёй хлусьнёй, і чым раней яны зразумеюць гэта, тым больш у іх будзе шанцаў вярнуцца да нармальнага жыцця. Бог ім судзьдзя.

— Вы веруючы чалавек?

— Да апошняга часу я быў атэістам, маё навуковае мысльеніне не магло дапусціць думку, што існуе нейкая найвышэйшая істота. Але зараз, улічаючы некаторыя абставіны, аб якіх я не могу гаварыць, рэчаіснасць,

можна сказаць, прымусіла мяне паверыць у тое, што ўсё ня так проста, і ёсьць рэчы, якія ня можа патлумачыць сучасная навука. Таму, скажам так, да Бога я прыйшоў таму, што прымусілі абставіны.

– Якія маецце захапленыні ў вольны час? Што вас вабіць больш за ўсё, што чытаеце, аб чым марыце?

– З дзяцінства любіў шахматы, потым доўгі час з 1995 году займаўся імі прафесійна. Некалькі гадоў таму я ажыццяўляў сваю даўнюю мару – пачаў займацца музыкай, а дакладней – барабанамі. На жаль, грамадзкая дзейнасць і рэпрэсіі прымусілі адмовіцца ад заняткаў і шахматамі, і музыкай.

Таксама з дзяцінства люблю чытаць. Перачытаў вельмі шмат прыгодніцкіх кніг, навуковай фантастыкі, класічных дэтэктываў. Зараз чытаю шмат чаго з рускай класікі: Булгакава, Лермантава, Чэхава... Падабаецца Кафка. Нядайна прачытаў кнігу П. Судаплатава «Спецоперації. Лубянка. Кремль. 1930-50 гг.». Рэкамендую яе прачытаць усім – кніга дае шмат для разумення сёньняшніх падзей.

– Аб чым шкадуеце, аб чым – не?

– Я лічу, што шкадаваць аб тым, што не адбылося, нельга. Жыцьцё ёсьць жыцьцё, яно заўсёды дае шанец застацца чалавекам. Іншымі словамі, усё, што робіцца – да найлепшага.

– Што б хацелі зъмяніць у сабе?

– Ня ведаю, жадаў бы быць, напэўна, больш мэтанакіраваным, ісьці да канца ў справе. І быць больш цьвёрдым. Адносная мяккацеласць перашкаджала мне ў некаторых справах. Але, трэба сказаць, супрацьстаянне амаральнай уладзе выпрацоўвае неабходную цьвёрдасць. Галоўнае, каб яна не перарасла ў цынічнасць.

– Хто вам дапамагае ў жыцьці?

– У жыцьці я звыкся дапамагаць сабе сам. Канешне, шмат чаго зрабілі мае бацькі, мой старэйшы брат, мае сябры, мая каханая... Вялікі ім дзякую за ўсё!

– Ад чаго б адмовіліся не раздумваючы?

– Магчыма, ад многіх сумнеўных дасягненняў цывілізацыі – такіх як тэлевізар, алкаголь, ліфт, «Макдональдс» і г. д.

– Чаго не хапае сучасным людзям?

– Калі браць беларускае грамадства – шчырасьці, радасьці жыццю, комплексу паўнавартаснасьці, усмешак. Трэба пазбавіцца ад саўковага страху перад дзяржавай, ад дробязнасьці, ад жаданьня зрадзіць блізкім дзеля ўласнага дабрабыту. Кожны чалавек сам каваль свайго шчасьця...

Алесь Заблоўскі

8. Тацяна Цішкевіч

22 красавіка судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Алена Ілына прызнала моладзвую актыўістку Тацяну Цішкевіч вінаватай ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч.1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак») і вынесла пакаранье ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на два гады без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тышу.

Вершніца з марамі пра іншую Беларусь

«Зранку пасьля душа і кавы іду на які-небудзь фізкультурны прадмет – гімнастыку, футбол, танцы, лёгкую атлетыку, плаванье ці гандбол. Пасьля вяртаюся ў інтэрнат, штосьці гатую, праглядаю інтэрнэт, паўтараю анатомію, іду на іншыя заняткі. Розныя паездкі па справах, ізноў заняткі... Увечары рыхтуюся да наступнага навучальнага дня, а пасьля сустракаюся з сябрамі. Мы можам сходзіць у клуб, можам проста гуляць па горадзе, а часам зьбіраемся ў інтэрнаце ці ў кагосьці дома... Увогуле, на працягу дня шмат чаго адбываеца, і паміж сабою дні ня вельмі падобныя», – так Тацяна Цішкевіч апісвае адзін дзень з свайго студэнцкага жыцця ў польскім Уроцлаве. Там яна навучаецца ў Акадэміі фізічнага выхаваньня і мае ўсе шанцы атрымаць цікавыя съпецыяльнасці – мэнеджэр у спорце і съпецыяліст у іпатэрапіі.

Усё даволі дынамічна і пазітыўна – як і павінна быць у жыцьці 20-гадовай дзяўчыны, што навучаеца ў еўрапейскай ВНУ. Але ўсё перайначвае адна змрочная акалічнасць – Тацяна, адна з беларускіх студэнтаў-каліноўцаў, не можа прыехаць дадому нават на вакацыі...

– Тацяна, цікава – чаму менавіта гэтая ВНУ?

– Абрала гэтую акадэмію, паколькі ў такой жа навучалася і ў Беларусі. Толькі давялося пачынаць усё наноў, з першага курсу, бо тут съпецыяльнасць іншая.

– Лёгка прыняла рашэнье пра навучаньне за мяжой?

– Думаць пра гэта я пачала, калі мяне адлічылі з універсітэту ў студзені 2008 году, пасля акцыі прадпрымальнікаў. Пасля суду я трох месяцаў праседзела дома і ўсё радзей выбіралася нават на трэніроўкі. Уесь гэты час я ўпадала ў дэпрэсію, бо думаць магла толькі пра прысуд, вынесены мне і хлопцам. Думала пра тое, як будзе выглядаць маё жыцьцё ў бліжэйшыя два гады – у любы момант я магла апынуцца за кратамі, бо, як вядома, для гэтага дастаткова трох самых нязначных парушэнняў умоваў адбыцца пакараньня. Думала пра свой спорт, якога магла б пазбавіцца, а ён займае траціну майго жыцьця... Пытанье пра магчымы ад'езд больш за ўсё ўцягвала мяне ў дэпрэсіўны стан. Складана гэтыя пачуцьці патлумачыць, іх было шмат і яны былі розныя. Я дакладна вырашила, што паеду вучыцца за мяжу толькі за два з паловаю дні да самага ад'езду. Заставаўся яшчэ дзень да разгляду нашай касацыйнай скаргі ў Менскім гарсудзе. Да таго моманту судовы прысуд не ўступіў у сілу, усе мы былі пад падпіскамі аб нявыезьдзе з гораду.

– А што адбываецца ў тваім жыцьці, як кажуць, «тут і цяпер»?

– «Тут і цяпер» ў мяне асацыюеца з гвалтам. У майм уяўленыні гэта гучыць як нейкае абмежаваньне, нібыта ў цябе няма выбару. Калі казаць пра такія спалучэныні,

то мне заўсёды былі бліжэйшымі «цяпер альбо ніколі» і «калі, як ні зараз». А «тут і цяпер» мне нагадвае пра беларускія съпецслужбы. Розныя моманты.

— Тацяна, палітычнай дзейнасць моладзевых актывістаў у нашай краіне — гэта ў пэўным сэнсе «спроба гульні на супрацьходзе». Чым цябে гэта зацікавіла? Можа, спартыўны азарт, цяга да рызыкоўных эксперыменту?

— Рызыкоўныя эксперыменты праводзіць на сабе ня вельмі люблю, але часам гэта неяк само па сабе здраеца (съмлечца). У мяне цвёрдая воля, я ўпартая ў дасягненны мэтаў, таму, бывае, іду на нейкую рызыку, часам апраўданую. Але я б не назвала спартыўным азартам перажываныні за сваю будучыню, за лёсы людзей і сваю краіну. Як актывістка апазіцыі я шмат што спазнала і трапляла ў розныя сітуацыі. Была і затрыманай, і падазраванай, і абвінавачанай, і сядзела «суткі», і плаціла штрафы, і ляжала ў шпіталі пасля сутычак з міліцыяй. Праз маю дзейнасць мяне адлічылі з вучобы. Але ў той жа час я пазнаёмілася з мнóstvam цікавых людзей, шмат хто з якіх адчуваў тое, што і я. Я знайшла адданых сяброў. Урэшце рэшт, я нармальна вывучыла беларускую мову. Усё гэта мяне вельмі зблізіла з гэтым асяродкам.

— А што стала тваім першым крокам да актывісцкай дзейнасці?

— Калі шчыра, то напачатку было проста цікава. Раней я асабліва не цікавілася ні палітыкай, ні tym, што ў нас увогуле ў краіне творыцца. Узрост, мабыць, быў такі. Але неяк мая сяброўка Марта прынесла мне дыск з надпісам «Плошча». І я была ў шоку пасля прагляду. Так я пачала гэтым далей цікавіцца ў знаёмых, а пазней і ў незнаёмыx мне людзей. Я вельмі не люблю падман і несправядлівасць, таму не змагла заставацца ўбаку.

— А дагэтуль чым ты займалася «ўбаку»?

— Больш на канюшні час праводзіла. Любоў да жывёлаў у мяне была заўсёды. Асаблівая цікавасць да коней з'явілася дзесьці гадоў у дванаццаць, тады я і пачала шу-

каць нейкія магчымасыці. Аоказалася, што сябры маіх знаёмых калісъці займаліся конным спортом. Яны і дапамаглі мне патрапіць у Ратамку, дзе я празаймалася каля пяці з паловаю гадоў. Пасля паўтара года працавала з коньмі на прыватнай канюшні.

– Не шкада было разьвітвацца з любімай спраўай?

– Ад спаборніцтваў, стартаў я крыху аддалілася, але гэта не азначае, што я ўвогуле сышла з коннага спорту. Я і зараз з коньмі працую і проста адпачываю побач з гэтымі цудоўнымі жывёламі. Для мяне конь – гэта нават не жывёла, гэта сябар. Ён мае свой харктар і тэмперамент, як і чалавек. Побач з ім адчуваеш моцны станоўчы зарад энэргіі, адрэналін, радасыць, шчасыце, разуменьне – можна шмат пералічыць эмоцыяў. Мне конны спорт прыдаў сымеласыці, рашучасыці, мэтанакіраванастьці і трываласыці.

– А адкуль сілы для актыўісцкай дзейнасьці?

– Сілы чэрпаю з розных крыніцаў. Часам дастаткова было прыйсьці на нейкую акцыю, куды мяне прыводзіла пачуцьцё салідарнасьці альбо нязгода з тым, «што маем». Гледзячы на людзей у роспачы, на самаўпраўства міліцыі і тых, хто ўсім гэтым кіруе, я адчувала, як ва мне ўзынікае імкненне да супраціву таму безаконьюню, што квітнене ў нашай краіне. І з кожным разам гэтае адчуванье толькі ўзмацнялася. Таксама заўсёды падтрымліваюць разуменьне і салідарнасьць з боку іншых людзей. Адчуванье таго, што ў нашых руках можа быць будучыня, вызваленне ад страху і ціску, альтэрнатыва несправядлівасыці і безаконьюню – усё гэта дае моцы і жаданье паўставаць ізноў.

– Ты можаш прымерыць на сябе жыцьцё згодна з прынцыпам «зъмяні тое, што ты здольны зъмяніць, і прымі тое, што зъмяніць ня ў стане»?

– У мяне жыцьцё разыходзіцца з такім прынцыпам. Зъмяняю тое, што здольная зъмяніць, і не заўсёды прымаю тое, што зъмяніць не магу. Шукаю альтэрнатыву, бо не хачу прымаць негатыв.

— А задаешся пытаньнямі кшталту «ци ўсё ў майм жыцьці правільна?» і «як гэта — жыць правільна?»?

— У майм жыцьці няправільна тое, што я не магу, не баючыся, прыехаць у сваю краіну, дзе не магу бяз боязі выйсьці на вуліцу. Не магу ўзяць удзел у мірнай акцыі, не атрымаўшы ботам ці дубінкай. Не магу, не азіраючыся, ісьці па горадзе ў майцы «Я люблю Беларусь». Няправільна і тое, што пакуль яшчэ ня маю свайго каня (усыміхаецца)... А жыць правільна — такога няма. Ня маю нават такога азначэння. Толькі па БТ могуць паказаць, як трэба «жыць правільна». Правільна жыць — так, як хочаш жыць.

— А шчасьце... Што гэта азначала для цябе ў дзяцінстве і што азначае зараз?

— У дзяцінстве я асабліва не задумвалася пра сэнс слова «шчасьце». Але была шчасьлівая, калі ў доме зьяўляліся жывёлы, калі магла паехаць хаця б у невялічкае падарожжа, радавалася любому дасягненню. Нават ад кілаграма цукерак становілася шчасьлівай на нейкі час. Зараз жа самым вялікім шчасьцем для мяне стане магчымасць пабачыць маю сям'ю, сяброў і праста людзей, якіх я люблю. Проста пасядзець з імі побач, паразмаўляць, паўспамінаць. Абняць... Шчасьцем стала б магчымасць прыяжджаць да сябе на Радзіму.

«Зямля непадалёк за горадам, у няшумным месцы. Свая канюшня. П'юць каву заўсёдныя наведвальнікі ўласнай кавярні... Муж вяртаецца з працы, прыбягаюць са школы дзеці. Увечары наліць кацянятам цёплага малака, пакласці дзяцей спаць ды разам з каханым сесьці на арэлькі, што на ганку дома, і глядзець на зоры», — такую будучыню малюе сабе юная змагарка-вершніца ў марах пра іншую Беларусь.

Ірына Пракопчык

9. Алесь Стральцоў

22 красавіка судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Алена Ілына прызнала моладзевага актывіста Алеся Стральцова вінаватым ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч.1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак») і вынесла пакараньне ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на два гады без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тыпу.

Алесь Стральцоў: «Сёньня людзі за 30 срэбранікаў гатовыя выконваць тое, што ім загадаюць»

Алесь Стральцоў, нягледзячы на маладосьць, ня першы год у палітыцы. Прайшоў выпрабаваныні і часам, і турмамі. Але што робіць чалавека нязломным? Хто ён – сёньняшні беларускі моладзеў актывіст? Чым дыхае, чым живе?.. Аб гэтым наша гутарка з Алесем Стральцовым.

Пасьля сумнавядомага «працэсу 14-ці» Алесь канстатаваў: «Уражаныне такое, што ў Беларусі зашмат людзей, якія працуюць, карыстаючыся метадамі 20-х – 30-х гадоў мінулага стагодзьдзя. Сістэма, створаная Сталіным, працуе да сёньняшняга дня. Гэта значыць, што людзі за 30 срэбранікаў гатовыя выконваць тое, што ім загадаюць, ня думаючы пры гэтым пра наступствы. Нашыя права на судзе не захоўваліся. Любая съведчаныні адвінавачаных, якія не супадаюць з афіцыйным гледзішчам съледзтва, абрываліся на паўслове».

– Алесь, моладзевы актывіст у нашай краіне – гэта прызваньне, пазіцыя, праца ці нешта іншае? – пачынаю я размову са сваім суразмоўцам.

– Пазіцыя – так. Праца – не. Прываньне – залежыць персанальна ад актывіста.

– Давайце тады персанальна пра вас.

– Я яшчэ на 1-м курсе вырашыў мець сваё меркаваньне. Набыў у шапіку ўсе грамадзка-палітычныя газеты, пачынаючы ад «Советскай Беларуссии» і заканчваючы «Народнай воляй», прачытаў і вызначыўся, што мне падыходзіць больш. З чым я згодны, і па якіх прынцыпах жыць не хачу. Далей стаў сябрам Таварыства беларускай мовы, увайшоў у яго сакратарыят. Пазней пачаў выконваць абязязкі старшыні Цэнтральнай Рады БНФ. Пасля выбараў 2001 году было невялікае расчараванье, але ў палітыку ўсё ж-такі вярнуўся – ужо ў каманду Аляксандра Казуліна. Актыўна ўдзельнічаў у палітычнай дзейнасьці і арганізоўваў шмат якія мітынгі і пікеты. І, натуральна, прымаў удзел у падрыхтоўцы і правядзеньні мітынга прадпрымальнікаў. Далей вядома – судовы працэс, судовы тэрмін...

– Наколькі вядома, вы скончылі Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт?

– Так, па спецыяльнасці я – эканаміст.

– У школе да грамадзкой дзейнасьці не цягнула?

– Я 1980 году нараджэння, і калі быў рэферэндум аб скасаваньні дзяржаўнага сцяга, то менавіта з гэтага моманту спыніў падтрымліваць Лукашэнку. Хоць раней некаторыя ягоныя абязаньні мне падабаліся. Казаў жа ён, што разгоніць бюрократаў, зьнішчыць карупцыю. Гэта, бадай што, было самае галоўнае ў тых варунках, таму што ва ўладзе і на самой справе знаходзіліся старыя наменклатуршчыкі. На той момант гэта проста «зрывала людзям дах». Я спадзяваўся, што Лукашэнка ня проста кідаецца словамі. Але, як хутка я паверыў у яго, так жа хутка ў ім і расчарараваўся. Для мяне было проста незразу-

мелым – як можна вярнуцца незалежнай краіне да старой савецкай сімволікі?!

– Аднакурсынікі падтрымлівалі вашыя погляды щі наадварот – спрабавалі дыстанцыянаўцаца ад палітыкі?

– З большага падтрымлівалі, хоць з некім даводзілася і спрачацца. Аднак спрэчкі былі кшталту сёньняшніх форумуў у Інтэрнэце – рэдкія і без абразу.

– Кажуць, што цяперашняе студэнцтва больш пасіўнае, чым, скажам, дзесяць гадоў таму...

– Разумееце, моладзь мяняецца разам з грамадзтвам. Зараз зъмянілася агульная сітуацыя, і, як мне падаецца, не да лепшага. Таму што ўсе здаровыя сілы, адказныя за нашую Бацькаўшчыну, жорстка рэпрэсаваліся, усё заціскалася і зьнішчалася. Але нельга сказаць, што тут у нечым вінаватыя студэнты. І не казаў бы пра тое, што яны не актыўныя. Актыўнасьць жа можа праяўляцца ў розных сферах. Калі ў палітыцы, то гэта яшчэ гледзячы з кім параўноўваць. Я, напрыклад, не могу сказаць, што нейкія студэнты менш актыўныя ў сваёй падтрымцы Аляксандра Мілінкевіча. А можа яны больш актыўныя за Аляксандра Казуліна і Павла Севярынца. Усё залежыць ад канкрэтныкі.

– Давайце, калі ня супраць, і мы зьвернемся да канкрэтныкі і ўспомнім «справу 14-і», па якой вы і былі асуджаны. Як вам сёньня падаюцца тыя падзеі?

– Я і раней казаў і сёньня паўтаруся, што было прынята палітычнае судовае рашэннне. Юрый сказаў адразу: «Гэта фарс». Бо, напрыклад, на мяне ніводны са сведкаў нічога не паказаў і нічога не засвядчыў. На відэа мяне няма. То бок, я згодны, што прымаў актыўны ўдзел у мітынгу 10 сінегля, я фактычна вёў людзей на плошчу Незалежнасці. Дык няхай бы і асудзілі мяне за падзеі 10 сінегля. Але чамусыці вынесылі прысуд па падзеям 10 студзеня, дзе я менш актыўна ўдзельнічаў. Сітуацыя дзіўнаватая і съмешная адначасова. Калі раз-

глядаць гэта без асабістых праблемаў, з якімі я таксама неяк спраўляюся.

— Маглі сабе ўяўіць гэтую сітуацыю да акцыі прадпрымальнікаў?

— Я ўжо гадоў дзесяць падрыхтаваны да таго, што ў нашай краіне цябе ў любы момант могуць абвінаваціць і асудзіць. Вядомы ж выпадкі яшчэ з 96-га году, калі выносілі прысуд глуханямым, якія, аказваецца, крычалі лозунгі і гэтак далей. Таму я рэальна ўяўляў, што можа чакаць, калі ты знаходзішся ў палітыцы.

— Змагацца з сістэмай немагчыма?

— Магчыма змагацца ў любых умовах. Іншая спра-ва, што сама тактыка і метады змагання павінны неяк прыстасоўвацца да пэўнага часу. Калі самім вельмі цяж-ка, то трэба шукаць нейкіх саюзнікаў, якія маглі б дапа-магчы. Мне здаецца, што галоўная нашая праблема ў тым, што ў съвеце мала зацікаўленыя сітуацыі у Беларусі. На-адварот — мы бачым, што ў міжнароднай супольнасьці кожны грае ў сваю дудку. Ня бачыў я нейкай моцнай і кан-крэтнай пазіцыі сусветнай супольнасьці.

— І што, на ваш погляд, трэба зрабіць, каб тако-га не было?

— Я лічу, што кожны чалавек у Беларусі сёньня мае маг-чымасць выказаць сваю грамадзянскую пазіцыю. Можа, ён ня мае магчымасці прыйсці ў парламент, вылучыцца ў дэпутаты і не падвергнуцца рэпрэсіям, але на сваім месцы сярод знаёмых гэты чалавек можа правесці вельмі вялікую працу. Таму што людзі нават у сталінскія часы спрабавалі нешта рабіць. Выпускалі ўлёткі, стваралі супольнасьці... У нас сёньня наогул такі легітымны абшар дзейнасьці, што толькі працуй. Табе ж, напрыклад, ня будзе нічога пагра-жаць, калі ты выступаеш не на мітынгу, а сярод знаёмых. Калі ты раскажаш палітычны анекдот сярод сакурснікаў, то цябе за гэта не пасадзяць. Тут неймаверная шырыня для дзейнасьці ў параўнанні з іншымі часамі.

— Вашая палітычная і грамадзкая дзейнасьць не перашкаджае ў зносінах са знаёмымі?

— Абсолютна не. Такога я яшчэ не сустракаў. Разумееце, людзі ж не дурныя, усё разумеюць. І не настолькі затумканыя афіцыйнай пропагандай. Проста хтосьці хоча жыць спакойна і ня ўлазіць у палітыку. Ведаю, што і сярод тых жа дзяржаўных чыноўнікаў вельмі і вельмі шмат адекватных людзей, якія, што называецца, «на кухні» выказваюць свой погляд на сітуацыю.

— А як блізкія ставяцца да вашага занятку?

— Ім можна толькі падзякаваць за падтрымку, таму што, калі б не яны, то магчыма я і ня здолеў бы займацца тым, што лічу правільным і неабходным для краіны.

— Колькі часу ў вас займае грамадзкая дзейнасць і ці застаецца вольны час на асабістое жыцьцё?

— Па-першае, зараз, калі я знаходжуся пад хатнім арыштам, амаль ніякай дзейнасцю займацца я проста не могу. Мне, напрыклад, забаронена бываць у жыльлі іншых людзей. Абсурдна гучыць, але я не могу нават да суседкі зайсьці ні пры якіх умовах. Гэта будзе ўжо лічыцца за парушэнне. І зараз склалася такая сітуацыя, што паkulъ што я ня ведаю, куды б я змог прыкладзіці свой досьвед і свае намаганьні. Такіх альтэрнатываў ці магчымасцяў фактычна ня бачу. Гэта што датычыцца палітычнай дзейнасці. У той жа Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамада) і ў самой цяжкай сітуацыі, бо ўсе паплечнікі кудысьці разыйшліся. І Кароль, і Нісьцюк, і Рынкевіч, і Фралоў...

— Адным словам, вольнага часу зараз у вас хапае?

— Як гэта ні сумна гучыць, але так. Даводзіцца знаходзіцца дома, іншых магчымасцяў няма. У тэатр я не могу пайсьці, нават у краму фактычна не могу патрапіць у пэўны час. Да таго ж, у крамах мне нельга наведваць аддзелы, дзе прадаюць алкагольныя напоі. У суботу і нядзелю я ня маю права наогул некуды выходзіць. Так што даводзіцца запрашаць да сябе ў вольны час сяброў. Акрамя таго, раблю рамонт у кватэры, чытаю кнігі, сачу за

навінамі ў інтэрнэце. У апошні час усё больш цікаўлюся эканамічнай аналітыкай.

– Аб будучыні задумваліся?

– Усё пакажа час. Перш за ўсё трэба адбыць гэты тэрмін, каб ён не пераутварыўся з хатняга арышту ў калонію. Гэта самая першая задача. А адбыў я гэтага тэрміну яшчэ вельмі няшмат – каля паўгода. Таму што быў вельмі доўгі працэс абскарджвання рашэнняў, і прысуд адносна ня так даўно ўступіў у сілу. Дзесьці паўтара года яшчэ мне прыйдзецца знаходзіцца пад хатнім арыштам. Таму пакуль што наконт будучыні загадваць ня буду. Неабходна вырашаць праблемы па меры таго, як яны зьяўляюцца.

Алесь Заблоцкі

10. Алесь Чарнышоў

22 красавіка судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Алена Ілына прызнала моладзевага актывіста Алеся Чарнышова вінаватым ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч. 1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак») і вынесла пакараньне ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на два гады без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тыпу.

«Маё жыцьцё непарыўна звязанае з Беларусью»

Алесь Чарнышоў зъехаў у 2006 годзе па праограмме Каліноўскага у Польшчу. Там адучыўся адзін год. Пасля першага курсу здаў сесію па съпецыяльнасці «палітолаг-журналіст». І – вярнуўся ў Беларусь. Паколькі палічыў гэта для сябе, як ён кажа, «адзіна магчымым варыянтам працягу свайго жыцьцёвага шляху».

У гэтым годзе 29 ліпеня Алесю споўніцца 21 год. Ён працуе каардынатарам-справаводам ў грамадzkім аб'яднаньні, звязаным з гуманітарнай дзейнасцю.

– Гэта ня першы ваш удзел у акцыях?

– Безумоўна, не. Сваю грамадzkую дзейнасць я распачаў з 2005 году. Раней быў у моладзевым руху «ЗУБР». Потым, калі ён распаўся, прымаў удзел у значных акцыях проста як грамадзянін Беларусі.

– Раней былі арышты, суды?

– Калі я быў яшчэ непаўнагадовым, у мяне і штрафы былі, і выклікалі ў РАНА, і да дырэктара школы. Потым, калі вярнуўся з Польшчы, — сядзеў.

Сядзеў, вядома, ні за што. У 2007 годзе напрыканцы ліпеня павінна была адбыцца акцыя, прысьвечаная Дню незалежнасці Беларусі. Я tym летам якраз вярнуўся з Польшчы. 23 ліпеня мне патэлефанаваў дадому ўчастковы і папрасіў падысьці, паразмаўляць наконт войска (нядаўна я якраз аформіў праз беларускую амбасаду ў Варшаве адтэрміноўку). Я прыйшоў. Участкова га на месцы не аказалася, затое чакаў «таварыш» з КДБ, які мяне правёў у аддзел і стаў размаўляць на прадмет супрацоўніцтва з польскімі съпецслужбамі. Паразмаўлялі мы даволі весела і займальна, асаблівага ціску з ягонага боку я не адчуў, але ж падазрэнні ў супрацоўніцтве са съпецслужбамі чужой мне краіны я ўспрыняў як абразу. Адразу пасьля гэтага, калі вяртаўся дадому, мяне затрымалі міліцыянты. І я паехаў: спачатку ў РУУС, пасьля на суд, потым на Акрэсыціна. Пасадзілі на 15 сутак за «дробнае хуліганства». Такім чынам я прасядзеў свой 19-ты дзень народзінаў.

— У акцыях 2006 году таксама прымалі удзел?

— Безумоўна. Быў на плошчы, ўдзельнічаў у «хвалі флэшмобаў» пасьля. Калі быў разгон намётавага мястэчка, мяне затрымалі разам з усімі, аднак потым адпусцілі, бо быў яшчэ непаўнагадовым.

— Як вы апынуліся на акцыі 10 студзеня? Акцыя съпецыфічная — прадпрымальніцкая, tym больш несанкцыянованая. Чаму вы туды пайшлі?

— Сумнен’няў на гэты конт у мяне не было. Пайшоў, бо сам асабіста планаваў у будучым ды і дагэтуль планую займацца прадпрымальніцкай дзейнасцю. Гэта закранала мае інтарэсы ў перспектыве.

— А чым вы плануеце займацца?

— Арганізацый мерапрыемстваў, звязаных з канцэртнай дзейнасцю. Я скільны аддаць перавагу беларускай альтэрнатыўнай сцэне.

— Якія эпізоды студзеніскіх падзеяў вам запомніліся?

— Калі мы падышлі на плошчу Незалежнасці, перад будынкам парламенту ўжо стаялі людзі. Невялікая група хацела прайсьці ў будынак перамовіцца наконт нашых патрабаваньняў. Там ужо быў выстаўлены ланцуг амапаўцаў, якія не пускалі гэтых няшчасных 10 чалавек. Мяне ўразіла, што ўлады ні пры якіх умовах не хацелі ісьці на элементарны дыялог. Хаця бачылі, што акцыя атрымалася дастаткова гучная, выклікала пэўны рэзананс.

— Як яна для вас скончылася?

— Калі ўсе амаль разышліся пасьля разгону, ля Чырвонага касьцёлу на мяне наляцелі людзі ў цывільным. Схапілі і пачалі цягнуць. Я, натуральна, вырываўся, двое сяброў намагаліся мяне адараўцаць ад іх. Вакол стаў зъбагацца народ. Адзін з тых, хто мяне цягнуў, стаў крычаць, што я ў яго скраў тэлефон. Так яны мяне і ўцягнулі.

— І потым быў суд?

— Гэта былі ўжо другія 15 сутак. У псіхалагічным плане было лягчэй, чым у першы раз. У камеры сабраліся ўсе «свае» людзі. Размаўлялі, чыталі кнігі, гулялі ў гульні. Безумоўна, былі праблемы з харчаваньнем, бо пасьля падзеяў 2006 году забаранілі перадаваць нарматывыя продукты. Альбо харчуйся тым, што даюць, альбо наогул не харчуйся. Ну і натуральна, на голых дошках спаць нязручна. Але калі настроіцца, разумеючы, што з табой абышліся несправядліва, знаходзяцца ўнутраныя сілы, якія дапамагаюць вытрымаць.

— Як вы думаецце, а чаму вас выбралі для крымінальнай справы?

— Мяркую, як чалавека, што ўжо, груба кажучы, «свяціўся» на палітычных акцыях, мяне вырашылі ўключыць у сьпіс 14-ці.

— Па крымінальнай справе пайшла толькі моладзь. Што ўлады бралі за мэту і ці дасягнулі яе?

— Гэта былі прэвентыўныя меры ў дачыненьні да моладзі з актыўнай грамадзянскай пазыцыяй. Мэтай,

безумоўна, была поўная ці частковая ізалацыйя. І ўлады яе ў пэўнай ступені рэалізавалі.

– Як для вас прайшоў суд?

– Хваляванье спачатку было, але ніякай панікі і асаблівага мандражу. Я ўжо прысутнічаў не на адным подобным працэсе. Таму ўяўляў, што і як будзе адбывацца. Калі нам паказвалі відэазапісы акцыі, было бачна, што ні я, ні іншыя ўдзельнікі ніякага «крыміналу» не ўчынялі. Мы проста ішлі, выкрыквалі лозунгі, абсолютна адэкватныя сітуацыі. Было дзіўна, што мы сядзім на лаве падсудных. Я намагаўся адсачыць ў гэты момант рэакцыю судзьдзі, але яе твар быў непранікальны. Для мяне было відавочна, што пэўная ўстаноўка наконт нас была спушчана «зьверху», і суд – гэта толькі марля для прэсы і грамадзкасці.

– І як вы гэта ўспрыніялі?

– Для мяне гэта ня стала нечаканасцю. Я адразу папярэдзіў сваякоў, што апраўданага прысуду чакаць не даводзіцца ў любым выпадку. І дастаткова спакойна гэта перажыў. Мае родныя, як мне здаецца, таксама нядрэнна вытрымалі. Хаця і блізкія, і далёкія сваякі былі абураныя. Таму што яны і мяне цудоўна ведаюць, і ведаюць, што ў нас у краіне адбываецца.

– Ваша сёньняшнія жыцьцё і іншых так званых фігурантаў «справы 14-ці» некаторыя называюць «хатнім ГУЛАГам». А вы сябе адчуваеце арыштантам у сваёй краіне?

– У нейкай ступені – так. Я б ня стаў, канешне, называць гэта такім гучным словам, як ГУЛАГ. Але, безумоўна, абмежаванье свабоды вельмі сур’ёзнае. Я нікуды не могу выехаць. У выходныя не могу выходзіць з дому. Штодзень пасыля паловы на дзявятую да мяне могуць прыйсьці з праверкай міліцыянты. Натуральна, жыцьцё вельмі моцна зъмянілася – пастаянныя праверкі, рэгістрацыі, тыя ж самыя адсоткі заробку, што адлічваюцца дзяржаве. Але нічога, перажывем.

– Вы падтрымліваеце стасункі з іншымі хлопцамі, якіх судзілі разам з вамі?

– Кантактую, безумоўна, з кімсьці больш, з кімсьці менш, але ж пастаянна маем зносіны, абменьваємся думкамі. Я па-ранейшаму вельмі ўважліва сачу за палітычным становішчам у нас у краіне.

– Чым вы займаецца ў вольны час?

– Праца ў асноўным займае ўсё. А ўвечары чытаю літаратуру, слухаю музыку. З асабліва любімых аўтараў магу адзначыць майстроў кароткіх аповядкаў О'Генры, А. П. Чэхава. З беларускай літаратуры «па-за канкурэнцыяй» выдатныя майстры XX стагодзьдзя – Быкаў, Караткевіч, Арлоў. Агулам я чытаю шмат чаго, пачынаючы ад класікі, сканчваючы сучаснай белетрыстыкай.

– А як ацэнываеце сёньняшніе палітычнае становішча ў Беларусі?

– Безумоўна, крытычна. І гэта тычыцца як дзеяньяў улады, так і тых людзей, хто сёньня называе сябе апазіцыяй. За апошнія некалькі гадоў я дастаткова моцна перагледзеў свае погляды на гэты конт. Ні сёньня, ні тры гады таму я ня бачыў і ня бачу сілы, здольнай скласці адэкватную альтэрнатыву ўладзе. Упэўнены, што віна ў суцэльнай маргіналізацыі партыяў, моладзевых арганізацыяў ляжыць далёка ня толькі на ўладзе, але ж, у першую чаргу, на тых людзях, хто там працуе.

Менавіта таму адзіная арганізацыя, дзе я афіцыйна зьяўляюся чальцом – гэта ГА «Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны».

– Якія вашыя планы перакрэсліў прысуд?

– У спадзяваньні на апеляцыю, што нешта зьменіцца і прысуд будзе адменены, я паступіў летам 2008 году ў Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў на факультэт культуралогіі і сацыяльна-культурнай дзейнасці, па съпеціялізацыі «Мэнеджмент міжнародных культурных сувязяў». Аднак пасля адмовы ў задавальненіні апеляцыі я быў вымушаны, не правучыўшыся ніводнага дня, аўтаматычна спыніць вучобу.

Планы ў мяне дастаткова простыя і празрыстыя. Пасля сканчэння тэрміну хачу заняцца тым, чым планаваў

і год, і два таму – прадпрымальніцкай дзейнасьцю. Спадзяюся працеваць і паралельна вучыцца на завочным аддзяленні. Але ўсё гэта ў Беларусі. Нікуды зъяджаць я не зъбіраюся.

– Пасыля ўсяго, што з вамі адбылося?

– Я лічу сябе патрыётам Беларусі, і як бы цяжка ў гэтай краіне ні жылося, яна мая, таму праста не ўяўляю сябе ў іншай. Хаця, безумоўна, я з павагай стаўлюся да іншых краінаў і народаў, мне заўсёды цікава там бываць. Але лічу, што маё жыцьцё непарыўна звязанае менавіта з Беларусью. І я буду рабіць усё магчымае для яе.

– Аб чым вы шкадуеце?

– Я імкнуся асабліва не азірацца на мінулае. Жыву цяперашнім днём і гляджу ў будучыню. Асаблівых шкадаваньняў няма. Я лічу, што на той час гэта справа была патрэбная.

Алена Варажбей

11. Уладзімір Сяргеев

22 красавіка судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Алена Ілына прызнала моладзевага актыўіста Уладзіміра Сяргеева вінаватым ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч. 1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньях, якія груба парушаюць грамадскі парадак») і вынесла пакаранье ў выглядзе штрафу ў памеры 100 базавых велічыняў (3 млн 500 тыс. руб.).

Побач з народам, у хаўрусе з дэмакратамі

Асоба Уладзя Сяргеева з трэскам разбівае створаны дзяржаўнымі СМІ вобраз апазіцыянера як лайдака і дармаеда. Хлопец цягнеца да ведаў, вучыцца на завочным аддзяленыні гістфаку БДУ, верыць, што зможа ўплываць на будучыню сваёй краіны. Да таго ж Уладзь працуе рабочым на адным з найбуйнейшых прадпрыемстваў краіны – Менскім трактарным заводзе. Мы размаўляем у адной са сталічных кавярняў, а хлопец раз-пораз паглядвае на гадзіннік: хутка пачнеца другая зьмена, яму нельга спазніцца на працу...

Уладзь Сяргеев вучыўся ў сталічнай 24-й гімназіі з паглыбленым вывучэннем замежных моваў. Гімназія знаходзіцца ў цэнтры гораду. І падзеі 1996 году адбываліся літаральна на вачах вучняў. Настанкі пазыбягалі каментаваць тое, што адбывалася за съценамі навучальнай уста-

новы, але некаторыя свае погляды асабліва не хавалі. Уладзь лічыць, што першыя ластаўкі яго прыхільнасці да беларускасці і дэмакратычнай супольнасці зъявіліся менавіта тады. Натуральна, не абышлося без беларускіх кніг, урокаў па гісторыі Беларусі, першых юнацкіх знаёмстваў з дзеячамі культуры. Пасля гімназіі Уладзь вучыўся ў машынабудаўнічым каледжы і недзе з тых часоў пачаў стала ўдзельнічаць у розных акцыях апазіцыі.

Уладзь Сяргеев праходзіў у якасьці аднаго з 14-ці абвінавачваемых па крымінальнай справе за ўдзел у мітынгу прадпрымальнікаў, што адбыўся ў Менску 10 студзеня 2008 году. Яму і Антону Койпішу «пашанцавала» – за выяўленыне грамадзкай пазіцыі суд пакараў іх штрафам, іншыя ўдзельнікі працэсу атрымалі «хатню» хімію.

– Падчас прэзідэнцкай выбарчай кампаніі 2001-га я пачаў далучацца да нейкіх акцыяў моладзевых арганізацыяў. На той момант мне не было асаблівай рэзьніцы «Малады Фронт» гэта ці «Зубр». Але ў tym годзе моладзь была фактычна кінутая старэйшымі палітыкамі, многія расчараваліся і адышлі ад апазіцыйных спраў. Сярод гэтых людзей быў і я. Толькі ў 2006 годзе зъявілася жаданыне вярнуцца ў палітычны вір. Мы прыходзілі з сябрамі папрысутнічаць на плошчы. Я пабачыў, што ў асноўным там дзейнічала моладзь, у многіх былі павязкі «Малады Фронт». І я вырашыў, што як толькі атрымаю дыплом, а час акурат да гэтага ішоў, буду шукаць з імі контактаў. Так пакрысе ўліўся ў арганізацыю.

– Ці спрайдзіліся твае надзеі?

– Я чакаў нейкага развіцьця, уздыму арганізацыі. Кіраўніцтва «Маладога Фронту» абрала крыху іншы накірунак, які называе шляхам да маральнага ідэалу. Была пастаўленая мэта не ангажаваць шырокія масы моладзі, а факусавацца на асобах, то бок якасны, а не колькасны прыярытэт. На мой погляд, варта было б зрабіць акцэнт на масавасць, а маральныя складнікі – гэта хутчэй уласная справа асобы. Цяпер мы спрабуем з Артурам Фінькевічам

стварыць шырокі моладзевы рух «Маладая Беларусь». Я падзяляю такую стратэгію, лічу, што ў яе можа быць будучыня.

**— Знайсьці паразуменъне сярод аднадумцаў ня-
цяжка. А з тымі, хто не падзяляе тваіх пераканьняў
як складваюцца адносіны? Найперш маю на ўвазе
тваю працу, вучобу...**

— Я ад пачатку сваіх поглядаў не хаваў. Раней займаў больш актыўную пазіцыю, спрабаваў калі не агітаваць, то прынамсі рэгулярна рассказываць пра падзеі, што адбываюцца ўнутры апазіцыі. Цяпер гляджу на сваіх калег па працы менавіта як на прадстаўнікоў беларускага народу, для мяне гэта своеасаблівы зрэз грамадзтва. Іх выказваныні, канешне, часта залежаць ад настрою, дабрабыту ў сям'і. Але ў цэлым людзей, якія былі б абедзьвюма рукамі «за» цяперашнюю ўладу сустрэнеш нячаста. З-за ўплыву дзяржаўнай прапаганды стаўленье да апазіцыі больш негатыўнае, чым пазітыўнае. Але ў прыватных размовах гэта лёгка развейваецца. Хаця, зауважу, да культурных і гістарычных каштоўнасцяў ставяцца добра. Меркаваныні часта супярэчлівыя: Лукашэнка кепскі, але апазіцыя яшчэ горш. Разам з тым ёсьць разуменъне, што краіне патрэбная дэмакратыя, рыначныя рэформы, збліжэньне з Еўропай. Але галоўнае, даверу да палітыкаў у людзей няма. Калі нехта цікавіцца падзеямі, навінамі, я з задавальненнем дзялюся інфармацыяй, але сам ні да каго са сваімі перакананынямі ня лезу. Раскажу адзін выпадак. Пасьля ўдзелу ў першым студзенскім мітынгу прадпрымальнікаў мяне не затрымалі адразу. Але перад наступным мітынгам прэвентыўна затрымлівалі тых, хто «зас্বяціўся» на першым. Прыйшлі да мяне на працу і на вачах ва ўсіх вывелі ў кайданках, пасьля далі «суткі». Гэта вельмі ўразіла супрацоўнікаў заводу. Для іх гэта было своеасаблівым знакам барацьбы ў грамадзтве, але разам з тым той інцыдэнт дабавіў і страху.

Калі гаварыць пра аднагрупнікаў, то большасць спрабуе накапіць нейкі стартавы капитал на жыцьцё. Тым, у

каго ёсьць сем'і, цяжкавата выкроўваць грошы на вучобу. Ёсьць тыя, хто прытрымліваецца больш свабодных, дэмакратычных поглядаў. Але гэта не афішуецца, пра перакананыні чалавека можна даведацца па нейкіх ускосных фразах.

– У сем'ях часта паўстае проблема ўзаемаадносін бацькоў і дзяцей, асабліва калі апошнія абіраюць свой, непадобны да бацькоўскага шлях у жыцьці. Цябе гэта абмінула?

– Мая мама – звычайны чалавек, праўда прытрымліваецца больш дэмакратычных поглядаў. Яна доўгі час была прадпрымальніцай, але пасля таго, як стала цяжка працаваць у гэтай сферы, вырашыла сышці на дзяржаўную працу. Натуральна, тэмы сацыяльна-палітычнага ладу ў сям'і ўздымаліся. Не мацу сказаць, што яна мяне падтрымлівае, але і не перашкаджае. Калі ў 2008 годзе быў наш працэс за ўдзел у мітынгу прадпрымальнікаў, яна многа контактувала з маці Андрэя Кіма. Думаю, гэта таксама паўплывала на яе лаяльнасць.

– Твой удзел у апазіцыйным жыцьці меў свае ўздымы і спады. Цяпер у грамадстве пануе вялікая апатыя. А ў 2006-ым многія шчыра верылі, што да пераменаў засталіся «год-паўтара»...

– Перамены адбываюцца ў глабальным плане. Галоўнае, не расчараўвацца, не пахіснущца ў сваіх спадзевах. Цяпер, зразумела, мы мала на што можам паўплываць. Але важна хаця б у думках тримаць, што сыходзіць ня варта. Натуральна, у 2006 годзе быў запал, азарт. Пасля хвала рэпрэсіяў супраць «Маладога Фронту»... Але калі лідэры арганізацыі выйшлі на волю, мне падавалася, што будзе нейкі ўздым. Толькі атрымалася так, што прыйшло расчараваныне, і ў арганізацыі ўтым ліку. Я вырашыў зъмяніць фармат сваіх дзеянняў, ацэньваць іх менавіта з пункту мэтазгоднасці. Я б ніколі ня зъехаў з Беларусі, хіба што пад пагрозай фізічнага зынішчэння. Мне хочацца застацца тут, на Радзіме.

— Але ёсьць шлях да пераменаў?

— Трэба пазбавіцца страху. Калі чалавек баіцца за сябе, сваю сям'ю, ён нікуды ня выйдзе. І найлепшы сродак — даць людзям гарантыі, што яны не будуць пакінутыя, або даць ім столькі веры і спадзеваў, што яны пераважаць страх. Цяпер большасць людзей займаецца сваімі справамі, нікуды ня ўмешваеца, але я веру, што ў момант «Х» яны здольныя заявіць сваю пазіцыю. Гэтак жа было са мной, многімі маімі знаёмымі.

— З кім з сучасных беларускіх апазіцыйных палітыкаў ты звязваеш будучыню Беларусі? Ёсьць тыя, чый стыль паводзінаў, манера прыняцця рашэнняў табе найбольш імпрануюць?

— Цалкам і безапеляцыйна мне ніхто не падабаеца. Але бліжэй да мяне, відаць, Павел Севярынец і Аляксандр Мілінкевіч. Севярынец паказвае ўзор маральнасці ў палітыцы, мае пэўны аўтарытэт. Калі будуць спрыяльныя абставіны, ён можа справядліва прэтэндаваць на лідэрства. Што тычыцца Мілінкевіча, то з ім многія звязваюць спадзвесы на перамены, ён успрымаеца пазітыўна. На наступных презідэнцкіх выбарах я лічу яго адным з найбольш перспективных кандыдатаў. І хаця многія з каліпалітычных колаў лічаць, што патрэбны іншы, альтэрнатыўны кандыдат, я такой думкі не падзяляю. Усё ж такі ад апазіцыі мусіць быць адзіны кандыдат.

— Як бачыш сваю будучыню, чым бы хацеў займацца?

— Хацелася б і далей працаваць у межах грамадzkай, палітычнай дзейнасці. Нават калі атрымаеца дасягнучь нейкіх пераменаў у палітычным полі, усё роўна патрэбна многа працаваць з людзьмі. Я б з задавальненнем займаўся моладзевай палітыкай, выхаваньнем беларусаў у традыцыях патрыятызму, павагі да Беларусі як дзяржавы, і да беларусаў як нацыі.

Вольга Хвоін

12. Арцём Дубскі

22 красавіка судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Алена Ілына прызнала моладзевага актывіста Арцёма Дубскага вінаватым ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч. 1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія груба парушаюць грамадzkі парадак») і вынесла пакаранье ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на два гады без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тышу.

У чаканьні новага прысуду

У кастрычніку 2008 года асуджаны па «працэсу 14-ці» маладафронтавец Арцём Дубскі вырашыў зъехаць на Украіну ў выніку пагрозы ўзбуджэнъня ў дачыненъні да яго новай крымінальнай справы, бо на той момант яму было вынесена з папярэджаньня за парушэнъне рэжыму адбыцьця пакаранья. Аднак праз 4 месяцы нечакана для іншых Арцём вяртаеца на радзіму, каб прыняць ўдзел ў вулічнай акцыі на Дзень сьвятога Валянціна. 13 лютага ён быў зъняты з цягніка ў Гомелі, а адтуль адпраўлены ў съледчы ізалятар. Між тым новая крымінальная справа была ўзбуджана паводле арт. 216 ч.1 КК РБ («нанясеньне маёманай шкоды без прыкметаў крадзяжу») за нібыта карыстаньне чужой сім-картай і нанясеньне ўрону кампаніі *Velcom*. Падчас судовага працэсу з сакавіка адбылося прымірэнъне бакоў, справа завяршилася для Арцёма штрафам. Нягледзячы на гэяя abstavіны, актывіста пакінулі за кратамі, абвінаваціўшы ўжо па арт. 415 КК РБ — «Ухіленъне ад адбыцьця пакаранья ў выглядзе абме-

жаваньня волі». Позна ўвечары 15 красавіка Арыёма Дубскага вызвалілі з Бабруйскага съедчага ізалятару пад падпіску аб нявыездзе — да новага суду.

— Што паслужыла штуршком, каб малады чалавек з невялікага мястэчка Асіповічы стаў моладзевым актывістам, сябрам «Маладога Фронту»?

— Падзеі адбываліся ў студзені-лютым 2006 году, калі трэба было працаўладкоўца пасля сканчэння мясцовага ліцэю. Я шукаў працу і ўрэшце ўладкаваўся ў офіс прыватнага прадпрымальніка, які займаўся мабільнымі тэлесістэмамі. Але дом — праца, праца — дом, гэта не для мяне, таму я пачаў цікавіцца альтэрнатыўнымі дзяржаўнымі моладзевымі структурамі, бо падчас вучобы 2 гады нават быў актывістам БРСМ, але спыніў сваё сяброўства ў гэтай структуры. Я акрэсліў для сябе нейкае кола арганізацыяў, якія б маглі мяне зацікавіць, і вырашыў сустрэцца з іх прадстаўнікамі. Першым быў «Малады Фront», я сустрэўся на Сядзібе БНФ з Настай Палажанка і Зыміцерам Хведаруком, якія запрасілі мяне на запланаваны сход. Я прыехаў 14 студзеня 2006 году на кватэры, дзе сабраліся маладафронтайцы, адбыўся хапун, пасля якога потым пачаліся крымінальныя справы па арт. 193.1 КК за ўдзел у незарэгістраванай арганізацыі. Тады мне стала цікава, чаму ў дачыненьні да гэтых хлопцаў і дзяўчат ідзе такі прэсінг. Пачаў сустракацца, размаўляць, наведваць акцыі, мяне гэта захапіла і далей іншых арганізацыяў я ўжо не шукаў.

— На прадпрымальніцкую акцыю вы таксама пайшлі з салідарнасці?

— Ня толькі, тыя праблемы закраналі і мяне асабіста. На той час я працаваў у МТС на падключэнні і продажы мабільных тэлефонаў, і ўказ № 760, які забараняў наймаць ІП працаўнікоў, акрамя блізкіх сваякоў, фактычна пакідаў мяне без працы. Таму з майго боку гэта была ня нейкая хуліганская выхадка, а прынцыповая і даволі прагматычная пазіцыя, бо была слабая надзея на адтэрміноўку

ці нейкае паслабленыне. Ведаеце, працеваць у невялічкім гарадку, дзе 30 тысячаў насельніцтва, акрамя заводаў і прыватных прадпрыемстваў больш няма дзе.

— А якую працоўную съпецыяльнасць вы артымалі ў ліцэі?

— Я скончыў ліцэй па съпецыяльнасці бухгалтар-таварысту, але разьмеркаваныя тады не было, таму трэба было самому шукаць працу. Кім толькі не працеваў. У працоўнай кніжцы ў мяне шмат съпецыяльнасцяў, пачынаючы ад лабаранта па фізічнай культуры ў школах і сканчаючы прамысловым альпінізмам, — усяго патрошку. І дарэчы, калі я жыў у Кіеве, я за месяц зъмяніў шэсць прац, бо шукаў, што мне падабаецца і спыніўся на tym, што было блізка: працеваў у турыстычнай краме рознае начыньяне.

— Прамысловы альпінізм — гэта цікава, але ж небяспечна. Хацелася адрэналіну?

— Магчыма. Раней я займаўся турызмам, працеваў на турбазе ў Асіповіцкім раёне і пазнаёміўся з людзьмі з ба-бройскага клубу «Бабраня», якія ездзяць па ўсёй Беларусі (іх было трох чалавека і быў патрэбны чацьвёрты). Я з імі адпрацеваў недзе месяцы трох, у асноўным замовы былі ў Менску, Гродні, напрыклад, нешта трэба затынковаць ці памыць на 16-18 паверсе — там, куды няма прамога доступу абслугоўваючага персаналу. Вось мы і выконвалі такую экзатычную працу. Канешне, рызыка, але калі выконваць усе патрэбныя правілы, добрая страхоўка, то даволі бясьпечна, і мяне гэта зацікавіла. Потым гэтае IP прыкрылі, бо з'явіліся вельмі добрыя канкурэнты.

— У БРСМ вас як і шмат каго з моладзі прымусілі ўступіць падчас вучобы ў ліцэі?

— Не, проста на той момант да нас прыйшла маладая і даволі актыўная дзяўчына. Як чалавек яна была даволі цікавай асобай і таму заангажавала шмат людзей у арганізацыю, у tym ліку і мяне. Я ведаў, што існуе такая моладзевая структура, але не зусім уяўляў, чым яна займаецца. Паколькі сядзей дома мне ня вельмі цікава, то я

вырашыў паспрабаваць. Першыя паўгады мне падабалася, праводзілі розныя КВНы, эккурсіі і гэтак дале. Мяне нават абраў сакратаром. Але потым здарыўся адзін не-прыгожы выпадак, які паўплываў на далейшае сяброўства ў арганізацыі. Мне затэлефанавалі і паведамілі, што далі ў раёнку матэрыял, нібыта праводзіўся КВН, аднак насамрэч яго не было, праста ўзялі людзей, паставілі на сцэну Дома культуры і сфатаграфавалі для газэты. Напісалі пра тое, чаго не было.

– У каstryчніку 2008 году вы зъехалі на Украіну, у сродках масавай інфармацый пісалі, што папрасілі там палітычнага прытулку. Чаму вярнуліся?

– Зъехаў я па прычыны ўзбуджэння ў дачыненьні да мяне крымінальнай справы нібыта за ўхіленне ад адбыцца пакарання па артыкуле 415 КК. 6 каstryчніка я прыйшоў у міліцыю для штотыднёвага адзначэння, і там мне далі азнаёміцца з дакументамі пад подпіс, што вынесеныя тры парушэнні рэжыму. Паведамілі, што праз пару тыдняў адбудзеца суд. Я быў зъянтэжаны, ня ведаў, што рабіць, сабраў рэчы і пакінуў межы краіны. Напачатку жыў у пратэстанцкага пастыра Яраслава Лукасіка, якога ўлады дэпартавалі з Беларусі. Я зкантактаваўся з арганізацыяй, якая дапамагае юрыдычна бясплатна і даволі якасна атрымліваць статусы бежанца. Сабраў пакет дакументаў і пачаў праста мацаць глебу, ці рэальна атрымаць статус бежанца, і прыйшоў да высновы, што проста-му съяротнаму нават па палітычных прычынах амаль немагчыма. Там такая практыка: у першы раз адмаўляюць фактычна пры стоадсоткам раскладзе, і потым ужо гэтая арганізацыя, якая абараняе права бежанцаў, ходзіць на судовыя паседжанні і спрабуе давесці эміграцыйную службу, што табе сапраўды трэба дапамога.

Калі казаць пра будучыню, то я зараз сабраў ужо ў чатыры разы большую тэчку дакументаў і паспрабую атрымаць можа не палітычны прытулак, але звязаць свой лёс з Украінай, таму што, як мне падаецца, гэта блізкая нам

дзяржава і ў плане, так бы мовіць, бытавым. І. дарэчы, я са зъдзіўленьнем даведаўся, калі адкрыў сваё пасьведчанье аб нараджэнні, што мой бацька па паходжанью ўкраінец, хоць ніводнага дня і ня жыў на Украіне.

– А ў чым адрозненіне Украіны як краіны ад Беларусі і што вам там спадалася?

– Украіна мне падабаецца тым, што там знайсьці працу нашмат прасьцей, чым у нас. Першае пытаньне – што ты ўмееш рабіць, і калі ўмееш – ідзі пакажы, і ўжо іншае пытаньне, якія паперы і дакументы ў цябе ёсьць. На Беларусі ж зусім наадварот: чалавек можа быць суперпупер прафесіяналам і ня мець сталай працы. Я ведаю такіх, якія могуць кампутар сабраць, наладкаваць яго, як ня кожны здолее, але ў іх няма корак і ўсё – працы для іх таксама няма. На Украіне я знаходзіўся адносна невялікі тэрмін, чатыры месяцы, але шмат чаго зразумеў і спрабаваў займацца нейкімі беларускімі справамі, не ўсё атрымлівалася, аднак паразмаўляўшы з пратэстанцкім святыаром Яраславам Лукасікам, якога дэпартавалі з краіны і які пачувае сябе дастаткова некамфортна, ня маючы магчымасці прыехаць на Беларусь, я упэўніўся, што ня так істотна, дзе буду жыць – там ці тут, – але каб была свабода перасоўвання.

– А чаму вы вярнуліся на Беларусь, добра ведаючы, чым гэта для вас абернецца?

– Тут, шчыра кажучы, быў крыху прагматычны падыход – съпісаць ўсё, што за мной было, то бок, безумоўна, я ведаў, што мяне чакае на радзіме, але як кажуць: раней сядзеш – раней выйдзеш. Трэба было неяк пачаць вырашаць пытаньні, бо на Украіне я мог вырашыць толькі адно – атрымаць палітпрытулак, і на тое меў вельмі малы шанец. Акрамя таго, што я сустракаўся з эміграцыйнымі службамі, аднойчы мне пашанцавала трапіць на прэс-канферэнцыю, дзе мне ўдалося атрымаць даволі карысную інфармацыю. Дык вось, калі я не памыляюся, за 2008 год толькі пару чалавек наогул з постсавецкай прастворы атрымалі на Украіне прытулак: адзін з іх, здаецца,

трэнер расейскай сборнай па нейкай барацьбе, не апошні чалавек. Галоўная праблема, якая на сёньняшні момант існуе, я яе называю 90 дзён, то бок два разы па 90 дзён, агулам 180, ты можаш знаходзіцца на тэрыторыі Украіны. Таму мне нават прыйшлося выязджаць у Кішынёў 1 студзеня (адсьвяткаваўшы Новы год ў палову другой начы паехаў), каб працягнуць рэгістрацыю, бо гэта ўжо быў апошні дзень. Я прыехаў у Кішынёў, проста пагуляў па вакзалу і вярнуўся назад, толькі каб атрымаць паперку, што я выязджаў з тэрыторыі краіны. Калі ў цябе ёсьць сталае месца жыхарства і афіцыйная дамова з арэндай жыльля і від на жыхарства, тады там можна ўжо знаходзіцца, колькі пажадаеш. На Украіне ўсё гэта вельмі складана, нават ў Польшчы прасьцей застацца жыць, што мяне вельмі зьдзівіла, бо, здаецца, боліжэйшая да нас краіна, але такі вось парадокс.

– Не шкадуеце, што вярнуліся і апынуліся за кратамі?

– Не, мне нават гэта пайшло на карысць, мне нават было цікава, бо па жыцці я вельмі цікаўны чалавек. Нават у турме мне было цікава размаўляць, каб хоць паспрабаваць зразумець псіхалогію тых людзей, там такія лёсы прасочваюцца. На зоне зэкі нават адукцыю вышэйшую артымліваюць, мала хто, але там можна навучацца. Ёсьць, канешне, і пустыя людзі. Розныя людзі там знаходзяцца, але там свая культура, калі так можна сказаць, і можна ў яе ўпісацца. На зоне ўсё робіцца па сумленню, там ўсе на відовоку, нідзе не схаваешся. І калі ты нейкі засланы, праз пэўны час гэта ўсплыве. У той абмежаванай прасторы немагчыма ня быць сабой – ўсё відаць, што ты за чалавек. Я для сябе, напрыклад, такую выснову зрабіў, што дробныя жулікі для мяне – класавыя ворагі. Я ёсьць гангсыцеры – гэта прафесіяналы ў сваёй галіне, а ёсьць дробныя жулікі, якія ўскладняюць жыццё іншым.

– А да вас як ставіліся, ведалі, што вы палітычны зняволены?

– Праблемаў не было, але яны не разумелі, у чым была мая карысць, бо калі чалавека садзяць, значыцца за тое, што ён зрабіў нешта дзеля сваёй карысці. А якая тут карысць – перакрыў праспект. І што яму з таго? Яны бачылі, што прыходзілі звычайныя перадачы, я нават час ад часу пазычаў у іх капэрты, таму што вельмі шмат лістоў прыходзіла і я таксама пісаў. Усіх вельмі зьдзіўляла, што прыходзіць так шмат лістоў, бо больш двух-трох лістоў на дзень – гэта ўжо лічылася «ваў». А я атрымліваў па дзесяць-дванаццаць, таму амаль толькі тым і займаўся, што адказваў на іх.

– Вядома, знайсьці карысць у чалавека, які з палітычных поглядаў перакрыў праспект, складана, але ж у турме, мусіць, ведаюць, што ў нашай краіне можна апынуцца за кратамі з розных прычынаў?

– У нас у камеры быў адзін чалавек, які ляжаў у Рэспубліканскім турэмным шпіталі ў той час, калі туды прывозілі Аляксандра Казуліна. Вось ён адзіны, хто ведаў пра існаванье палітычных зняволеных. Астатнія пра гэта проста не думаюць. Тлумачыў ім тое-сёе, трошку пропаганду вёў, мяне падпісалі на газеты. Зэкі чыталі, але ня ўсе: «Камсамолка» тая на шматкі разыходзілася, «Белгазету» чыталі выбарачна, а вось больш сур'ёзную прэсу «Беларусы і рынак», «Нашу Ніву» наогул баяліся ў рукі ўзяць – ці не хацелі, ці не маглі пераварваць. Я ад гэтага толькі балдзеў, бо мне ніхто не замінаў іх самому спакойна чытаць.

– А які планы на будучынню?

– Скажу так, што далей за пару-тройку месяцаў не гляжу, але ў маёй сітуацыі з новай крымінальнай справай пакуль будаваць планы не выпадае.

Алена Лапцёнак

13. Антон Койпіш

22 красавіка судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Алена Ілына прызнала моладзевага актыўіста Антона Койпіша вінаватым ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч. 1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак») і вынесла пакаранье ў выглядзе штрафу ў памеры 100 базавых велічыняў (3 млн 500 тыс. руб.).

Антон Койпіш: «Дзякуючы «працэсу 14-ці» я канчаткова перастаў баяцца нейкіх рэпрэсіяў»

Адказны сакратар «Моладзі БНФ» і сябра руху «Бунт» Антон Койпіш быў адлічаны з трэцяга курсу механіка-матэматычнага факультэтту БДУ у той дзень, калі стаў абвінавачаным па крымінальнай справе. На судовым паседжаньні 32 хвіліны доўжылася апошнія слова моладзевага актыўіста, падчас якога ён зачытваў радкі съяшчэннай кнігі мусульман «Каран», што выклікала бурную рэакцыю прысутных. А ў момант вынясеньня судзьдзёй прысуду Антон быў шпіталізаваны ў напаўпрытомным стане.

– Антон, патлумачце ваш выбар: чаму падчас апошняга слова вы зачытвалі перад судзьдзёй «Каран», бо, наколькі ведаю, вы не мусульманін?

– Так, я атэіст, хоць неаднаразова перачытваў «Біблію» і «Каран». Я лічу, што гэтыя съяшчэнныя кнігі выхоўваюць маральнасць і духоўнасць, менавіта таму ўзяў радкі з «Ка-

рана». Паколькі кіраўніцтва нашай краіны ў апошнія гады актыўна наладжвае стасункі з мусульманскімі краінамі, я хацеў паказаць, што пытаньне дыктатуры ў Беларусі павінна хваляваць таксама і мусульманскія краіны, бо заходнія краіны ўжо даўно заклікаюць Беларусь паважаць права чалавека і прытрымлівацца агульнаеўрапейскіх каштоўнасцяў.

– На вашую думку, чаму з усіх абвінавачаных па «працэсу 14-ці» толькі вас і яшчэ аднаго ўдзельніка суд пакараў штрафам?

– Цяжка сказаць, у прысудзе гэта ніяк не аргументавалася, але, магчыма, таму, што на фотаздымках мы фігуравалі менш за ўсіх. Акрамя таго, як мне падаецца, падчас крымінальнай справы фактычна ўся мая дзейнасць праходзіла ў інтэрнэце, і, вядома, калі б мне далі «хатнюю хімію», гэта толькі б паспрыяла таму, каб я там працаваў яшчэ актыўней. Падчас «працэсу 14-ці» я стаў адным з найпапулярнейшых блогераў у Беларусі, бо імкнуўся выкладаць максімум матэрыялаў у сваім блоге, і людзі яго наведвалі.

– А зараз вашая інтэрнэт-актыўнасць зъменшылася?

– Так, зараз яна амаль спынілася, бо менавіта дзякуючы «працэсу 14-ці» я канчаткова перастаў баяцца нейкіх рэпрэсіяў з боку нашай дзяржавы і змог цалкам перанесці сваю дзейнасць ужо ў рэал: вельмі актыўна ўдзельнічаў у парламенцкай выбарчай кампані, суўзначальваў перадвыбарчы штаб Вінцuka Вячоркі. Зараз сваю актыўнасць цалкам ськіраваў на партыйную працу, праз што часу на інтэрнэт ужо не хапае, але лічу, што менавіта такім чынам я прыношу больш карысці.

– З чым была звязаная вашая щікавосць да палітычнага, грамадзкага жыцця і як прыйшлі да беларушчыны?

– Дзесьці на пачатку 2005 году, калі я навучаўся на першым курсе БДУ, я зразумеў, што магу быць паўнавартава шчасльвым толькі ў tym выпадку, калі я клапачуся

ня толькі пра сябе. Да таго ж я заўжды лічыў, што мушу адказваць за ўсё, што адбываецца вакол мяне. Можна быць адказным за тое, што адбываецца ў тваёй кватэры ці тваёй навучальнай групе, а можна быць адказным і ў больш вялікіх маштабах. І таму я пачаў шукаць такую нішу. Я вельмі хутка прыйшоў да нацыяналізму, але, жаль, тады знаходзіўся ў палоне міфу пра трыславянскае адзінства ўсходніх славянаў і прытрымліваўся расейскіх нацыяналістычных погладаў. І толькі дзякуючы фактычна інтэрнэту, таму, што мог мець зносіны з людзьмі з Украіны, з розных рэгіёнаў Рэспублікі, я проста адчуў рэальнью розніцу ў менталітэце: што па сваёй сутнасці, па сваіх каштоўнасцях беларусы, украінцы і расейцы маюць прынцыпавыя адрозненіні. Таму на пачатку 2006 году, а гэта быў час прэзідэнцкай выбарчай кампаніі, я ўжо прыйшоў да беларускага нацыяналізму, пачаў цікацца тымі падзеямі, што адбываліся ў нашай краіне. Своеасаблівым такім канчатковым момантам я лічу прагляд выступу Лукашэнкі на III Усебеларускім з'ездзе, які я глядзеў па тэлебачаныні напэўна гадзінаў шэсьць. Як мне падаецца, лепшага антыпіяру Лукашэнкі чым ягоныя асабістыя выступы цяжка сабе прыдумаць. І гэта зьявілася апошній кропкай.

— А ў сваіх пошуках вы былі адзін?

— Да 2006 году я асабліва не праяўляў сярод сваіх знаёмых у рэале гэтых пошукаў. Вядома, у ЖЖ (жывым часопісе ў інтэрнэце) у мяне былі знаёмыя, з якімі я контактаваў, але з большага я быў адзін.

— На мітынг вы таксама прыйшлі адзін?

— Так, на мітынг прадпрымальнікаў я прыйшоў як звычайны грамадзянін. Я ня быў прыватна знаёмы са шматлікімі актывістамі, проста ведаў іх у твар, у тым ліку па папярэдніх акцыях, таму да іх далучыўся.

— А чаму сярод розных палітычных партыяў і рухаў вы абраў менавіта Партыю БНФ. Скажам, «Малады Фронт» як моладзевая арганізацыя вас не зацікавіла?

– Па-першае, можа я памыляюся, для МФ істотны ня столькі каштоўнасці нацыянальныя, колькі рэлігійныя, што для мяне цалкам непрымальна, паколькі я атэіст. Да тагож я для сябе адзначыў, што якое б больш менш вострае грамадзка-палітычнае пытанье не паўставала, маё меркаванье супадала з меркаваньнем Партыі БНФ. А ў выніку «справы 14-ці» калі, як я ўжо казаў, перастаў нечага баяцца, вырашыў стаць сябрам партыі.

– Як паставіліся вашыя бацькі да крымінальнай справы?

– Мне ўдалося пазъбегнуць затрымання падчас самога мітынгу пратэсту прадпрымальнікаў. Але ў той са-мы дзень, калі я стаў абвінавачаны па крымінальнай справе, мяне выключылі з універсітэтu з фармулёўкай «за акадэмічную непаспяховасць». Я перакананы, што гэта не прастое супадзенне. Насамрэч, мне не далі магчымасці здаць адзін іспыт, бо выкладчык усю сесію пераносіў дату пераадачы. Напрыканцы 2007 году мяне выклікалі ў дэканат, дзе невядомы ў цывільным папярэджваў мяне пра магчымыя наступствы працягу маёй актыўнай дзейнасці. Таму адлічэнне з вычобы, якое супала з крымінальнай справай маім бацькам далося вельмі цяжка. Магчыма, толькі недзе праз месяц-паўтары пасыля прысуду яны змаглі адысьці ад перажытага стрэсу і зараз з большага прымаюць маю пазіцыю і з павагай ставяцца да яе.

– Наколькі вы адчувалі падтрымку падчас працэсу?

– Я атрымліваў вельмі значную падтрымку з боку сваіх тагачасных знаёмых і паплечнікаў, бо на той момант ўваходзіў у рух БУНТ, які фармальна не ўдзельнічаў у мітынгу, але хутчэй за ўсё менавіта праз маё сяброўства ў руху мяне і прыцягнулі да крымінальнай справы. Я да гэтага часу, зьяўляючыся сябрам Партыі БНФ, застаюся шэраговым актывістам БУНТу.

– А што зараз з навучаньнем, вы ўсё ж плануеце артымаць вышэйшую адукацыю?

— Так, фармальна мне далі магчымасць аднавіцца ва ўніверсітэце толькі на завочным платным аддзяленьні, на дзённым адмовілі, прычым намеснік дэкана адзначыў, што калі я жадаю вучыцца, я павінен толькі вучыцца. Пакуль я гэты дазвол на аднаўленьне не прыняў, бо паступаў ва ўніверсітэт у якасці медаліста.

— А калі вы пачалі гаварыць па-беларуску?

— З дзяцінства, я ж нарадзіўся ў Беларусі!

— Так, вядома, мы ўсе нарадзіліся ў Беларусі, але ж...

— Мая бабуля размаўляла са мной па-беларуску, бацькі па-расейску, але мову я ведаў з дзяцінства і не вывучай яе ў школе як замежную. Я тады ўвогуле не звязртаў на гэта ніякай ўвагі, якая мова дзяржаўная і г.д., бо ня бачыў у гэтым анікай проблемы. На уроках беларускай мовы, літаратуры, гісторыі Беларусі я, іншыя вучні, не ўсе, канешне, але размаўлялі па-беларуску.

— А калі вы пачалі разумець, што нарадзіліся ў Беларусі, валодаеце роднай мовай, а размаўляеце на расейскай?

— Вось менавіта ў 2005-2006 гадах. І калі ў сакавіку 2006-га тысячи людзей выйшлі на плошчу, і я ўбачыў, як нас шмат, я наўпрост пачаў у рэале размаўляць на беларускай мове. Спачатку, безумоўна, гэта было крыху цяжка, бо часам некаторымі людзьмі не зусім адэватна ўспрымалася. Але падчас свайго сядзення ў інтэрнэце, там я ў асноўным перапісваўся па-беларуску.

— Як вы ацэньваеце сучасны моладзевы рух і стварэнне пры розных партыях моладзевага крыла, які аб'ядноўвае малодшае пакаленне, у прыватнасці, напрыклад, Моладзь БНФ? Як падструктура некалі ствараўся і «Малады Фронт», які пазней стаў асобнай арганізацыяй.

— Я прыйшоў у першую чаргу ў партыю і лічу, што існаванье моладзевага крыла адпавядае тым мэтам і задачам, якія ён ахоплівае. Хачу адзначыць, што партыя БНФ заўсёды трymалася ўнутрыпарцыйнай дэмакратыі,

скажам, кожная раённая ці абласная структура самастойныя.

– Што вам даў удзел у выбарчай кампанія, калі вы суўзначальвалі штаб Вячоркі?

– Гэтую камапанію і першую яе палову, калі мы зъбіралі подпісы, я зараз згадваю як самы щаслівы час свайго жыцьця. Удзел у парламенцкіх выбараах быў вельмі карысным для мяне, асабліва праца з людзьмі – стасункі як з прыхільнікамі і паплечнікамі, так і з непрыхільнікамі – гэта каласальны досьвед, і ў пэўнай ступені я працягваю яго атрымліваць зараз. Я кожны вечар хадзіў зъбіраць подпісы з такой самаўстаноўкай, што я паведамляю людзям нешта добрае, і тут былі магчымыя два варыянты: альбо людзі гэта не ўспрымалі як добрае і дастаткова хутка зачынялі дзъверы, альбо ўспрымалі, і адпаведна мы некалькі хвілінаў гутарылі, я адказваў на пытаньні. І негатыву значна менш за пазітыву.

– А кім вы сябе бачыце ў перспектыве?

– Я бачу сябе грамадzkім дзеячом і не абавязкова палітыкам. Я ведаю, што заўжды буду выступаць за паліпшэнне жыцьця маёй нацыі, маіх суайчыннікаў у той ці іншай форме.

– Хто для вас зъяўляецца аўтарытэтам?

– Безумоўна, на мяне паўплывала шмат ідэй, шмат людзей і шмат кніжак. Ёсьць гістарычныя аўтарытэты, якія я вельмі паважаю. У меру свайго веданьня гісторыі мне падабаецца фігура рымскага дыктатара Карнэлія Фелікса Сулы, які імкнуўся захаваць, наколькі гэта было магчымым, старую рэспубліканскую форму кіраваньня ў Рыме. Аб tym, што ён ставіў вышэй за ўсё не свае выгоды, а працеваў дзеля добра Рыма, гаворыць, дапрыкладу той факт, што ён зъяўляецца апошнім рымскім дыктатарам, які сам, без якогась ціску, пакінуў сваю пасаду, каб больш ніколі не займацца палітыкай. Таксама, нягледзячы на ўсю маю атэістычнасць, мне імпантует фігура Езуса Хрустуса як верагодна рэальна існуючага чалавека, а не як Бога.

14. Павал Вінаградаў

27 траўня судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Валеры Есьман прызнаў моладзевага актывіста Паўла Вінаградава вінаватым ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч. 1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньях, якія груба парушаюць грамадскі парадак») і вынес пакараньне ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на два гады без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тыпу.

Павал Вінаградаў: «У 18 год мяне выгналі з дому за бел-чырвона-белы съцяг»

Ён выпадкова стаў апазіцыянерам, ён рускі, але змагаецца за дэмакратычную Беларусь, ён зьбіраецца зъехаць з краіны пасля перамогі дэмакратыі. Павал Вінаградаў, адзін з асуджаных па «справе чатырнаццаці», распавядае пра сябе.

Пра тое, як трапляюць на першую акцыю пратэсту

Калі я вучыўся ў Менскім прафесійна-тэхнічным ліцэі № 4 на цырульніка, у адзін з дзён пачалі адбывацца не-зразумелыя для мяне рэчы. У раскладзе з'явілася дадатковая класная гадзіна, а потым яшчэ нейкае мерапрыемства ў актавай зале. А я проста вельмі хацеў есьці і спаць. Ад кагосыці пачуў, што ўся гэтая заваруха з-за нейкага мітынга. Але што мне да гэтага: я проста вельмі стаміўся і прагаладаўся! Я паспрабаваў адпраесіцца, а мне кажуць:

нельга, сядзі да канца. Думаю, паколькі вы такія, не паеду спаць, пайду на мітынг. Проста паглядзең, што гэта такое на Кастрычніцкай плошчы. Я паглядзеў, народ нешта кучкуеца... Мне зусім незразумела, што адбываецца? Прыйшоў дадому, уключыў навіны, а ўсіх на плошчы зьблілі. Вось тады я і пачаў задумвацца наконт таго, што адбываецца ў краіне.

Пра тое, як становяцца сапраўднымі апазіцыянерамі

Аднойчы я сваёй аднагрупніцы сказаў, што хацеў бы ў нейкіх акцыях паўдзельнічаць – пантануцца вось так вырашыў. Проста ляпнуў, не падумаўшы. Праз пару дзён тэлефануе мне нейкая дзяўчына і кажа: «Я чула, што ты хочаш тое і тое. Трэба сустрэцца». Адмовіцца я ўжо ня мог. Яна мне растлумачыла ўсю сітуацыю і дала налепак. Хадзіў як партызан, клеіў іх, адчуваў сябе супергероем. Патрошкі пачыналі адкрывацца вочы на тое, што адбываецца ў краіне. І вось ён – я, які ёсьць зараз.

Пра страх і адрэналін

Спачатку я баяўся мітынгаў, як агню! Першы быў 2 сакавіка 2006 году, сустрэча з Мілінкевічам на Нямізе. А-а-а, страх які быў, калі амапаўцы на нас пабеглі! Жах. 25 сакавіка таго ж году, на Дзень Волі, у мяне і майго сябра трапіла гранатай. Мне ў нагу. Граната адскочыла і ўзарвалася, а сябру прашыла зімовую куртку і швэдарды рэзанула па рэбрах. Гэта была самая страшная дэмансстрацыя.

Пра ўдзел у акцыях

Я раблю ўсё тое ж самае, што і раней, да прысуду, толькі больш асьцярожна. Вядома, калі я арганізоўваю акцыі, я прыходжу на іх. Таксама іду, калі акцыя рызыкоўная: ча-каеца штурханіна з АМАПам ці нешта такога кшталту. Бо там мае сябры, і я, калі што, змагу іх абараніць.

Пра фаталізм

Калі ўлады захочуць пасадзіць – пасадзяць. У мяне было ўжо столькі парушэнняў, калі лічыць па акцыях... Я ж і на фота ў інтэрнэце бачны, і на відэа, і ў газетах. Значыцца, пакуль я ім непатрэбны. Нават калі я ня буду парушаць рэжым, а мяне захочуць пасадзіць – гэта ня стане праблемай для ўлады.

Пра стасункі з участковым і інспектарамі

Мяне амаль не кантралююць. Я нядаўна пераехаў з аднаго месца на іншае. Стары ўчастковы прыйшоў па ранейшым адресе і быў вельмі рады, калі даведаўся, што я пераехаў. Я ж быў нязручным кліентам!

Калі я прыйшоў у крымінална-выканаўчую інспекцыю новага раёну, мне сказалі: «Так, Вінаградаў. 342-і артыкул. Што за артыкул? Ладна, ідзі». Праз месяц, калі я прыйшоў зноў, мяне сустрэлі ўжо радасна: «О-о-о! Вінаградаў! 342-і артыкул! Мы паглядзелі, што гэта!» Стасункі з імі наладзіліся добрыя, таму нейкага моцнага ціску на мяне няма.

Пра адносіны ў сям'і

У мяне мама жыве ў Італіі, тата – у Беразіно. Бацька цалкам падтрымлівае мяне. Калі б жыў у Менску, то хадзіў бы са мной на ўсе акцыі. Мама таксама.

Але я жыў з бабуляй і дзядулем. У 18 год мяне выгналі з дому за бел-чырвона-белы сцяг на фіранках. Бабуля – чалавек савецкай закалкі. І гэтым усё сказана. Дзядуля першы раз вылаяўся на прэзідэнта, калі адмянілі ільготы, другі – калі падняліся кошты. Цяпер пачынае цікавіцца незалежнай прэсай.

Пра прэзідэнцтва і сваю ролю ў Беларусі

Практычна ўсе ў дзяцінстве мараць стаць прэзідэнтам. Але гэта ня мара, гэта так... Першы прэзідэнт дэма-

кратычнай Беларусі будзе самым няшчасным чалавекам у сусьвеце, бо яму давядзеца вырашаць столькі проблемаў! Ім бы я не хацеў быць ні ў якім разе. Наўрад ці я буду ў такой палітыцы, каб у будучыні ўдзельнічаць у выбарах. Магчыма, змагу служыць краіне як чыноўнік.

Пра эміграцыю

Я не хачу адпраўляцца ў эміграцыю зараз. Але як толькі ўсё тут зьменіцца, я, можа, зъеду да мамы ў Італію ці да сваякоў у Германію. Для мяне прынцыпова дачакацца зъменаў менавіта тут, у Беларусі. Больш за тое, прыняць у гэтых зъменах актыўны ўдзел.

Пра свой статус

У 2006 годзе быць апазіцыянерам было модна. Цяпер – не. Але я да статуса «апазіцыянера» і «грамадзкага актывіста» ўжо прывык. Мне ўжо столькі разоў пагражалі забіць жыхары дому, дзе я раскідваў газеты... «Сталіна на мяне няма». Гэта я ўжо чуў і таму не звяртаю ўвагу.

Пра ролю асобы ў палітыцы

Ня так даўно прыкладам у беларускай палітыцы для мяне быў Аляксандр Казулін. Але пасьля таго, як ён выйшаў з турмы, ён моцна зъмяніўся. Мне здаецца, штосыці ў харектары ў яго зламалася.

У сусветнай палітыцы я адразу ўзгадваю Міхаіла Гарбачова. Хаця б за тое, што ён разваліў гэты СССР. Ужо за адно гэта яго можна паважаць.

Пра беларускамоўную будучыню Беларусі

«Наша краіна – Беларусь, таму мова – беларуская. На ёй людзі павінны размаўляць». Гэта я разумею. Але я сам зусім не беларус! Я рускі. У дадатак трошкі паляк, трошкі цыган, трошкі ўкраінец і нават мардвін. І беларускай крыві ў мяне няма ўвогуле. Але гэта ня значыць,

што я ненавіджу мову ці штосьці кшталту таго. Насамрэч я яе добра ведаю. У дэмакратычнай Беларусі дзяржаўная мова, я думаю, будзе адна. Документы я буду пісаць па-беларуску, а размаўляць па-руску. На якой мове хачу, на такой і размаўляю – мы ж будзем жыць у дэмакратычнай краіне?

Аляксей Вішнеўскі

KAMUNKAT.ORG

15. Міхаіл Субач

27 траўня судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Валеры Есьман прызнаў моладзевага актывіста Міхаіла Субача вінаватым ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч. 1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія груба парушаюць грамадскі парадак») і вынес пакаранье ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на два гады без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тыпу.

«Палітычны прыйшоў!»

З асуджаных за акцыю прадпрымальнікаў адзіным прадпрымальнікам быў менавіта Міхась Субач. Ён пераконвае, што ні краплі не шкадуе пра прысуд, і распавядае, як статус асуджанага дапамагае ў жыцьці.

– Наколькі зъмянілася тваё жыцьцё пасля вынісення прысуду?

– Шчыра кажучы, неістотна. Асноўная зъмена зводзіцца да того, што мне трэба адзначацца два разы на месяц. Гэта досыць нязручна, але некрытычна. Я жыву ў Менскім раёне, непадалёк ад сталіцы, а ехаць трэба ажно за Нацыянальную бібліятэку. На дарогу ў адзін бок у мяне марнуецца гадзіны паўтары. Вядома ж, гэта ня так страшна, але вось заўтра трэба ізноў ехаць, дык зусім няма ахвоты. Той рэжым, якога я павінен прытрымлівацца, прымушае ў вызначаны час быць дома. Гэта таксама мінус, таму што ў нядзелю я нікуды ездзіць не могу. Я мушу быць у межах населенага пункту, але ў астатні час я могу займацца сваёй працай.

– Жорстка цябе кантралююць?

– Ёсьць правілы, па якіх мы як быццам бы павінны гуляць, а ёсьць рэальнасць і яна заключаецца ў тым, што мяне ніхто не кантралюе. Паколькі я індывидуальны прадпрымальнік, я паставіў сабе выходны дзень у нядзелю. Гэта больш-менш зручна для мяне і не выходзіць за межы дазволенага маім інспектарам. Калі я да яго прыяжджаю, ён сустракае мяне словамі: «О, палітычны прыйшоў!» Стаданьне нармальнае. «Парушэння няма?» – «Няма» – «Ну ідзі».

Участковы знаходзіцца ў Ждановічах. Яму ездзіць да мяне ў Шчамысліцу зусім нерэзонна. Да мяне міліцыянты звязрталіся актыўна толькі перад вясновымі акцыямі. Нават прыехалі з паперкай, каб я падпісаўся, што ня буду ўдзельнічаць у мерапрыемствах.

– Ваенком не турбуецца, як ты там? Паслужыць Беларусі ня клічуць?

– Мой статус мне вельмі нават дапамагае! Таму што ў мяне ня ўмоўны, а рэальны прысуд. Злачынцы ня маюць права служыць у войску, таму ў мяне праблемаў з гэтым няма. Я вельмі добра іх вырашыў. Вось у брата жонкі зараз праблема: яго хочуць забраць у войска, і ён бы з вялізным задавальненнем памяняўся са мной ролімі. Але гэта ж складана разылічыць!

– Я чую, што ў цябе ёсьць вясельны салон. Гэтым бізнэсам ты і займаешся?

– Так, мы разам з жонкай прадпрымальнікі, але паколькі ў нас зьявіўся дзіёнак, Ліля зараз у дэкрэтным адпачынку.

– Што зьмянілася ў адносінах з боку знаёмых, сваякоў?

– Ніякіх зьменаў няма, тым больш што маё кола зносінаў уключае ў сябе большую частку сяброў, а не сваякоў. Каб на мяне нейкія ярлыкі навешвалі, кшталту «крыміналльнік», дык такога, канешне, няма.

– Да якога часу прысуд?

– У мяне тэрмін – два гады. Калі лічыць, што 27 жніўня 2008-га я пачаў адбываць прысуд, то свабо-

да наступіць у 2010 годзе. Але з улікам амністыі тэрмін павінен скончыцца раней. У мяне няма папярэджаньняў. Усё пакуль што гладка, бо я стараюся не парушаць рэжым. Вельмі часта, калі праходзяць нейкія акцыі, мітынгі, дэмандрацыі, я на іх пайсьці не магу. Але ўсё роўна ж хо- чацца хадзіць на мерапрыемствы, хочацца нешта рабіць. Даводзіцца сябе стрымліваць. Гэта яшчэ адзін істотны недахоп цяперашняга жыцьця.

– Уяві: 9 студзеня 2008 году, дзень да акцыі прадпрымальнікаў. Ты ведаеш, што будуць арышт, прысуд, абмежаваньні... На акцыю пайшоў бы ці не?

– Канешне ж, пайшоў! Таму што нічога страшнага ж не адбылося. Гэта па-першае. А па-другое, гэта б няправільна было ці як... Я ў любым выпадку не шкадую, што хадзіў. Гэта ня першая акцыя, у якой я ўдзельнічаў, і я вельмі добра ведаю, якія рэчы бываюць, таму нічога страшнага... У Сібір не саслалі, да съценкі не паставілі. Няблага. Калі б расстрэльвалі, я б, напэўна, палічыў, што трэба нешта іншае прыдумаць!

– У будучыні ў палітыцы ты сябе бачыш? Можа, у дэпутаты зьбіраешся...

– Я ня ведаю, ці можна назваць мае планы палітыкай... Няма нейкіх грандыёзных памкненіяў, але я хачу, напрыклад, паўдзельнічаць у праграме, якую праводзіць адзін з нямецкіх універсітэтаў. На паўгада можна паехаць і папрацаваць разам з дэпутатамі Бундэстагу. Мне гэта цікава. У выбарчай кампаніі, якая была прымеркаваная да парламенцкіх выбараў, я ўдзельнічаў і дапамагаў Ігару Рынкевічу. Хоць гэта і адбывалася ў час майго тэрміну.

– У арганізацыі ўступаць табе не забаронена?

– Не забаронена, але наступны расклад такі: у «Еўрапейскай Беларусі», у БХД, у АГП ёсьць шмат людзей, з якімі я падтрымліваю добрыя стасункі. Але афіцыйна я ня ў складзе гэтых арганізацыяў. Калі, напрыклад, у тым жа «Маладым Фронце» ёсьць працэдура ўступленья, запаўненія анкетай, то я не ўваходжу ў арганізацыю.

– З якога часу пачалося тваё змаганьне за «свабоду, праўду, справядлівасць»?

– Адпраўная кропка – 2001 год. Тады я пазнаёміўся з хлопцамі з «Зубра». З таго моманту усё і пайшло. Рэгулярна на акцыі я не хадзіў, але быў на плошчы, калі штурмавалі Палац прафсаюзаў, быў унутры... Сістэмна пачаў працаваць пасля намётагавага мястэчка вясной 2006 году.

– Як у сям’і паставіліся да таго, што ты пастаянна стаў сутыкацца з небясьпекай?

– У маёй жонкі такія ж погляды, як і ў мяне. Таму яна – «за». Бацькі не падтрымліваюць маіх актыўных дзеяньняў. Яны прыхільнікі пераменаў, але каб са мной пры гэтым нічога дрэннага ня здарылася. Бацькі жонкі таксама хвалююцца, але яны ўжо прызычайліся, бо ў іх з сямі дзяцей на акцыі ходзяць пяцёра! Так што можам сваёй сямейнай арганізацыяй выступаць.

– Ты хадзіў на акцыі як прадпрымальнік ці «грамадзкі актыўіст»?

– Як чалавек. Неістотна, у якой якасці ўдзельнічаў, можна лічыць і так, і так. Кожны чалавек мае права прыйсьці і выказаць сваё меркаванье. Калі ўзяць пытаньні, якія ўздымалі тыя ж прадпрымальнікі, то гэта ня толькі іхныя праблемы, але і ўсіх карыстальнікаў прадпрымальніцкіх паслугаў. А гэта фактычна ўсе грамадзяне.

– Апошнім часам некаторыя прадпрымальнікі кажуць, маўляў, для апазіцыянероў уваход на мітынгі будзе зачынены...

– Я разумею, што людзі, якія арганізоўваюць нейкую акцыю, ставяць перад сабой канкрэтныя мэты. Ёсьць фактары, якія, на іхную думку, дапамагаюць, а ёсьць – якія замінаюць. Тоэ ж ЕГУ спрабавала ўсімі сродкамі ад палітыкі адышыці: мы не палезем, і нас гэта не датычыцца. Прадпрымальнікі тоэ ж самае. Калі яны думаюць, што яны акуратненька зробяць сваю справу, і іх ніхто ня будзе чапаць – гэта наўна. Мы ўсе ўключаныя ў гэты працэс.

– Такім чынам, з гэтага самага працэсу і з грамадзкай дзейнасці цябе ўлады здолелі выключыць?

– Часова – так.

– Па прыкладзе іншых асуджаных думкі пра эміграцыю не зъяўляліся?

– Я ніколі не разглядаў усур'ёз гэты варыянт. Я доўга жыў за мяжой і мне ўжо гэта ня трэба.

Аляксей Вішнеўскі

KAMUNIKAT.ORG

16. Максім Дашук

27 траўня судзьдзя Цэнтральнага раённага суда Менску Валеры Есьман прызнаў непаўнагадовага ўдзельніка акцыі пратэсту прадпрымальнікаў, якая адбылася 10 студзеня, Максіма Дашука віноўным ва ўчыненіні крымінальнага злачынства па ч. 1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяннях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак») і вынес пакараньне ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на паўтара года без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тыпу.

НЕпаўнагадовы

Сярод прыцягнутых да крымінальнай адказнасці самым малодшым і адзінным непаўнагадовым быў Максім Дашук, на той момант яму было толькі 16 гадоў. Жыцьцёвія акалічнасці ня надта спрыялі хлопцу, нягледзячы на ягонае імкненіне да самастойнасці і жаданьне адказваць за сябе і за свае ўчынкі самому. Бацькі ня стала незадоўга да суда, маці працуе індывідуальным прадпрымальнікам, брату Валодзю толькі 10 гадоў. Крымінальная справа перакрэсліла нават магчымасць атрымаць сярэднюю адукцыю, за плячыма ў Максіма засталося толькі 9 класаў. Тым ня менш, хочацца спадзявацца і верыць, што раннєе сталеніне прыніске свой плён, і зьявяцца новыя мары, якія юнак сам зробіць рэальнасцю. А пакуль, у чаканьні прысуду па другой крымінальнай справе, якая была ўзбуджана па артыкула 415 КК РБ (Ухіленіне ад адбыцця пакараньня

ў выглядзе абмежаваньня волі), а магчымае пакаранье па ёй прадугледжана ад шасьці месяцаў да трох гадоў турмы, хлопец дзеліцца думкамі пра жыцьцё.

– Пачнем з тых студзенскіх падзеяў. Чым вы так адзначыліся на мітынгу, што вас затрымалі?

– Я пайшоў на мітынг са сваімі бліzkіmі сябрамі мэтанакіравана, дакладна ведаючы, навошта і чаму, бо тыя абмежаваныні закраналі мае права і свабоды, канкрэтна тычыліся майго жыцьця. Таму гэта быў сур'ёзны і запланаваны крок. А чым адзначыўся? Відаць, тым, што залез на аўтобус і трymаў бел-чырвона-белы сцяг. Калі акцыя ўжо скончылася, і ўсе пачалі разыходзіцца, я таксама сыходзіў з плошчы, проста ішоў па ходніках, раптам мяне паднялі, занесылі і паклалі ва ўазік. І затрымалі мяне сыпецыяльна, а не выпадкова выхапіўши з натоўпу.

– Наколькі вы дапускалі, што вашыя дзеяньні могуць прывесці да ўзбуджэння крымінальнай справы?

– Тады, насамрэч, я пра гэта ўвогуле ня думаў, бо такое здавалася неверагодным.

– На судзе вы адмовіліся ад апошняга слова. Чаму?

– Я доўга думаў, аб чым гаварыць, можна было б сказаць вялікую прамову, прысароміць судзьдзю, прокурора... а потым вырашыў, што ў гэтым няма анікага сэнсу, бо наўрад ці іх яна кране.

– А ці чуў такія выказваньні: навошта хадзіў? чаго табе дома не сядзелася?

– Безумоўна, чуў падобныя слова і неаднойчы, але я з такімі людзьмі не стасуюся, якія так кажуць.

– Да якой стадыі абскарджання прысуду вы давялі сваю справу?

– Я абскардзіў у Менскім гарадзім судзе, бо да таго часу прысуд лічыцца не ўступіўшым у законную сілу. Калегія, разгледзеўши, адмовіла мне, а далей я ніякіх захадаў не рабіў.

– Чаму? Ня верылі ў сваю перамогу ці былі нейкія іншыя прычыны?

– Так, ня бачыў сэнсу. Акрамя таго, уся гэтая валакіта займае шмат часу, а ў мяне думкі былі пра тое, як мне адбываць пакараныне, шукаў працу, таму было не да гэтага.

– Пасьля таго як вас асудзілі па працэсе 14-ці, вы з іншымі пакаранымі неяк бачыцеся, абмяркоўваецце свае праблемы, увогуле кантактуеце? Ці вы самі па сабе?

– Прыйзнаюся, што нават пасьля завяршэння працэсу я няшмат меў стасункаў са сваімі «падзельнікамі». Сустракаю іх зредку на нейкіх мерапрыемствах ці выпадкова, але адмыслова не кантактую.

– Другое крымінальнае абвінавачаньне вам прад'яўлена ў сувязі з вынясенінем папярэджаньняў. Колькі вы іх маеце і чым яны былі выкліканыя?

– У мяне пяць папярэджаньняў, і ўсе яны вынесеныя за тое, што ў патрэбны час не знаходзіўся дома. Праверкі адбываліся ў асноўным увечары, аднак мне трэба было дапамагаць бацькам, а съпецыфіка працы такая, што яна прыпадае менавіта на вечар.

– Ці асьцерагаліся вы хадзіць на дэмакратычныя акцыі пасьля таго, як былі пакараныя за ўдзел у адной з іх?

– Шчыра кажучы, складана было вырашыцца пайсыці куды-небудзь, але, калі ў мяне была магчымасць, я адпрошваўся ў інспектара. Пазней такая магчымасць пропала, бо інспектар памяняўся і менавіта тады мне пачалі выносіць папярэджаньні.

– Вы лічыце, што новы інспектар ставіўся да вас перадузята?

– Так, стаўленье было адкрыта перадузятым, бо ён даволі нахабны чалавек і з самага пачатку, калі прыйшоў да нас дахаты, пачаў крычаць на мяне. У яго ў кабінцы стасункі таксама ніколі нармальными не былі.

– Падчас съледзтва па крымінальной справе, судовага разгляду і пасьля вынясенъня пакаранъня вы былі яшчэ непаўнагадовым хлопцам, таму вашыя інтэрэсы як непаўнагадовага, мусілі неяк абараняцца з боку дзяржавы. Наколькі прадстаўнікі адпаведных структураў, сацыяльныя работнікі ці нехта яшчэ цікавіліся вашай справай і абставінамі вашага жыцьця? Ці была забясьпечана ў гэтым плане абарона ваших правоў?

– Па-першае, непаўнагадовым я зьяўляюся яшчэ і дагэтуль – 18 мне споўніцца толькі ў гэтым годзе 25 чэрвеня. А па-другое, нічога падобнага на абарону маіх правоў з боку дзяржавы я не сустракаў. У прынцыпе пры кожнай маёй размове з міліцыянтамі нібыта павінен быў прысутнічаць сацыяльны педагог, але калі яны нават і прысутнічалі, то паводзілі сябе так, быццам бы яны тут абсолютна не прычым. Сацыяльныя службы зусім ніяк не рэагавалі на тое, што адбываецца. Я меў стасункі толькі з інспектарам па справах непаўнагадовых і з крымінальным інспектарам: першы мяне правяраў, а ў другога я адзначаўся.

– А хто выносіў папярэджаныні?

– Гэта адбывалася так: рэгіструе парушэнне інспектар па справах непаўнагадовых і вырашае, ці пасылаць паперу крымінальному. Калі ж паперу дасылаюць, то той ужо вырашае, выносіць папярэджаныне ці не, але, як правіла, парушэнне амаль заўсёды признаеца. Фактычна ж улады больш у інспектара па справах непаўнагадовых.

– А якія адчуваныні ў вас цяпер, у чаканыні новага прысуду? Ці верыце, што праўда застанецца на вашым баку?

– Безумоўна, ёсьць хваляваныні, але больш стомы – ад пастаяннага чаканыня. На самай справе яно больш вымотвае, чым турма, бо сядзіш у невядомасці і ніяк ня можаш ні на што паўплываць. А наконт выніку, спадзяюся на паўгода зьняволенъня – самае мяккае, што можа быць. Хоць адвакат і казаў мне пра 70 артыкул, згодна з якім прысуд можа быць меншы за мінімальны тэрмін,

прадугледжаны майм артыкулам, але я сумняюся, што суд угледзіць важкія падставы дзяля ягонага выкарыстання. Таму прагноз у паўгода мне падаецца даволі пазітыўным.

– Вы зъяўляецеся актывістам кампаніі «Еўрапейская Беларусь», чым абумоўлены менавіта гэты выбар?

– Сама ідэя руху, людзі, якія туды ўваходзяць, блізкія мне па духу. Я лічу, што нашая краіна павінна рухацца ў еўрапейскім кірунку, мне не зусім падабаецца сучасная палітыка кіраўніцтва нашай дзяржавы, трэба раўняцца на лепшыя дасягненіні, еўрапейскія.

– А якая яна ў вашым ўяўленыні – Беларусь еўрапейская?

– Па-першае, я б хацеў жыць у краіне, у якой урад усёткі думае пра свой народ. Зараз у нас дзяржава стаіць над чалавекам, а павінна быць наадварот, дзяржава павінна існаваць дзеля людзей, ставіцца да іх з павагай, яна павінна кіравацца сацыяльнымі прыярытэтамі. Хацелася б болей свабоды, каб было нейкае разьвіцьцё грамадства, а не таптанье на месцы. Нармальныя стасункі з еўрапейскімі краінамі, а таксама, каб беларусы самі зразумелі, што жывуць у цэнтры Еўропы.

– Мне вядомы такі факт, што вас нібыта выключылі са школы за бел-чырвона-белы сцяг. Калі і як гэта было?

– Насамрэч гісторыя была такая: са школы мяне не выключылі, а прapanавалі забраць дакументы, бо менскай прапіскі ў мяне не было, і фактычна ў школе я быў на птушыных правах. Паколькі не хацелася ніякіх канфліктаў, то мы дакументы забралі самі. Гэта адбылося ўвесну 2006 году падчас выбарчай прэзідэнцкай кампаніі, тады я вучыўся ў 8-м класе. Фактычна навучальны год завяршаўся і перайсьці ў іншую школу было немагчыма, таму я паехаў вучыцца па месцы прапіскі, у Краснае. Правучыўшыся там трох месяцаў, у 9 клас я ізноў пайшоў у Менску, толькі ў іншую школу.

– Наколькі я разумею, вашая сям'я здымае ў Менску жыльё, а з кім вы жылі ў Красным гэтывя трывесці?

– Адзін. Мне падабаецца, калі я сам адказваю за сябе. Я і да гэтага пэўны час жыў асобна, недзе з 15-16 гадоў, здымай разам з сябрамі кватэру. Для мяне гэта стымул, што ўсё ў маіх руках, які не дазваляе расслабляцца. Толькі цяпер, калі далі тэрмін і пачаліся праблемы, я пераехаў да мамы.

– Наколькі ў вас блізкія адносіны з маці, як яна ставіцца да вашай актыўнасці, ці разумее вас?

– З мамай у мяне вельмі цёплыя адносіны, нават сяброўскія, роўныя. Калі была першая справа, я своечасова не азнаёміўся з матэрыяламі, бо мяне не маглі знайсьці: прапісаны па адным адресе, бацькі жывуць па другім, а я жыў асобна. Таму ў дачыненіі да мяне і яшчэ двух удзельнікаў мітынгу судовы разгляд адбываўся пазней, але мы ўжо ведалі пра папярэдні прысуд, вынесены першым дзесяці, і меркавалася, што мы атрымаем такое ж пакаранье. Тады было лягчэй, чым зараз, і артыкул не такі страшны, як гэты, я ня вельмі хваляваўся. А зараз – вядома, цяжэй! Безумоўна, мама вельмі перажывае. На пачатку яна нават ня верыла, што справа дойдзе да суда, яна меркавала, што падпіска аб нявыезьдзе і ёсьць пакаранье. Гэта боль для яе, але яна ў мяне моцная жанчына, вытрывае.

– Вашаму малодшаму брату зараз 10 гадоў, вы для яго аўтарытэт?

– Так, і часам нават вельмі моцны, што мне ажно самому не падабаецца. Але мы сябруем, у нас няма ўзроставай мяжы, у нас агульныя інтэрэсы, хутчэй, я прывіў яму свае.

– Вам зусім яшчэ няшмат гадоў, аднак сітуацыя склалася так, што цяпер у маці, відаць, вы галоўная апора. Наколькі адчуваеце сябе гатовым да дарослага жыцця?

– На самой справе я з дзяцінства ўвесь час імкнуўся да самастойнасці, хацелася жыць асобна ад бацькоў і ўсё

рабіць самому, але зараз развілася большая адказнасьць, трэба дапамагаць.

— Як вы вучыцца і які любімы прадмет быў у вас ў школе?

— Я любіў гуманітарныя прадметы, а астатнія ішлі тугавата, з матэматыкай зусім было кепска. Канешне, перашкаджала лянота, але тады я гэта ня надта разумеў. Зараз я мусіў бы вучыцца ў 11 класе, аднак абставіны склаліся так, што я быў вымушаны працаваць і пасля заканчэння 9 класа больш не пайшоў у школу. Я працаваў да таго моманту, пакуль не пачаліся праблемы з пастаяннымі праверкамі, трэба было шукаць афіцыйную працу, якую я так і не знайшоў.

— А як з адукцыяй?

— Зараз я рыхтуюся да іспытаў за курс сярэдняй школы, буду здаваць экстэрнам.

— Максім, а кім можна было працаваць у 16 год, ня маючы пэўнай съпецыяльнасці?

— Я зьбіраў мэблі, даваў аб'явы ў газеты.

— А хто вас навучыў? Многія дарослыя мужчыны ня могуць цьвік у съцяну ўбіць...

— Сам. Проста прыйшоў і сабраў першую кухню, а пасля яно ўжо і пайшло: другую, трэцюю, пятую... Вядома, калі першая замова, вельмі страшна было, вельмі доўга зьбіраў, ды й яна яшчэ занадта складаная аказалася, я там практычна двое сутак правёў. Аднак справіўся, яшчэ пашанцевала, што мужык там добры трапіўся, трохі дапамог. Намучыўся, затое потым было і лёгка, і хутка.

— А як заказчыкі ставіліся да твойго ўзросту, калі прыходзіў, не адмаўлялі?

— Часам быў недавер, асабліва першы час, калі працаваў няўпэўнена. Потым з вопытам пачаў працаваць упэўнена, зладжана, а людзі ж гэта бачаць. Пытаныні, што такі малады часта задавалі, — адгаворваўся неяк.

— Чаму менавіта адгаворваўся?

— Ну, а як? Не буду ж я ім распавядаць цэлую гісторыю свайго жыцця. Умею — навучыўся, што тут такога! Некаторыя зъдзіўляліся, што я тэхнікумы не сканчаў, у людзей

такое дзіўнае ўяўленыне, нібыта гэта такая складаная праца, адмысловыя веды трэба мець. Я навучыўся, прынамсі, за тры замовы.

– А як прыйшла сама ідэя зьбіраць мэблю, ні разу не зьбіраўшы?

– Інструмент быў, добра падыходзіў да гэтай справы. Навучыцца працеваць рукамі можна, але мне не падабалася быць увесь час сам-насам, з кухняй і сваімі думкамі, па 12 гадзінаў на дзень.

– Хіба вашыя думкі такія змрочныя?

– Па-рознаму бывае: калі настрой добры, а калі і не. І ты ад сваіх думак нікуды не зьбяжыш і не выскажаш нікому нічога. Так і працуеш з імі...

– А чаму нікому не выскажаш? У вас ёсьць нехта, каму вы цалкам давяраеце?

– Так, без такіх людзей было б вельмі складана, але не заўсёды мяне разумеюць. Я стараюся падтрымліваць адносіны з тымі, хто мяне разумее, каму можна давяраць. У мяне дастаткова вузкае кола сяброў, і гэта надзейныя, правераныя людзі, з якімі я маю доўгія стасункі. Сярод кола маіх знаёмых у асноўным старэйшыя за мяне гадоў на пяць-шэсць. З імі я адчуваю сябе больш камфортна, чым з аднагодкамі. Крыўдна, што нейкі цынічны зараз час, не ў павазе маральныя каштоўнасці.

– А якія ў вас мары?

– Насамрэч, гэта даволі складанае пытаныне, бо ў мяне такая проблема, як крызіс самавызначэння. Мяне шмат што цікавіць, але я пакуль ня ведаю, куды падацца – пастаянны страх зрабіць памылку. Не могу знайсці сваю мару, ці недзе яна згубілася...

– Згубілася ці яшчэ не сасыпела?

– Цяжка сказаць. Я памятаю, былі нейкія мары, але яны кудысьці сышлі, а новых пакуль няма. Я мяркую, што гэта з-за таго, што ў мяне пастаянна мяняюцца ўмовы, вобраз жыцця.

17. Аляксандр Баразенка

9 сінежня судзьдзя Цэнтральнага райсуда Менску Натальля Вайцяховіч прызнала студэнта-каліноўца Аляксандра Баразенку вінаватым ва ўчыненъні крымінальнага злачынства па ч. 1 арт. 342 КК РБ («Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяньях, якія груба парушаюць грамадскі парадак») і вынесла пакараньне ў выглядзе абмежаваньня волі тэрмінам на адзін год без накіраваньня ў папраўчыя ўстановы адкрытага тыпу. Ад 27 каstryчніка да суда моладзевы актыўіст утрымліваўся ў СІЗА.

Аляксандр Баразенка: Я не хачу становіцца дарослым...

Мы сустрэліся з Сашам літаральна ў апошні момант перад ягоным ад'ездам у родны Пінск («ад графу падалей») пасля таго, як юнак атрымаў другое папярэджаньне за нібыта парушэнье рэжыму адбыцця пакараньня ў выглядзе абмежаваньня волі (трэцяе папярэджаньне можа мець за наступства ўзбуджэнье крымінальнай справы паводле артыкулу 415 Крымінальнага кодэкса і пацягнуць да трох гадоў рэальнага пазбаўлення волі). Размаўлялі мы за кубачкам кавы «амэрыкані» у невялічкай сталічнай піцэрыі «са спартовым ухілам» «Піца-Фут»— Аляксандр абраў для нас столік з сімволікай ягонага любімага футбольнага супер-клуба «Манчэстэр Юнайтэд».

Аляксандр Баразенка нарадзіўся ў траўні 1988 году ў Пінску Берасцейскай вобласці, вучыўся ў 11-й сярэдняй

адукацыйнай школе ў класе з паглыбленым вывучэньнем нямецкай мовы. Далей распавядзе сам маладзён:

«У дзяцінстве мяне больш цягнула да гуманітарных навук, самымі слабымі ў мяне чамусыці былі матэматыка і фізіка, у адрозненіне ад старэйшага брата, які наадварот займаў прызвыя месцы нават на рэспубліканскіх алімпіядах па фізіцы. Прыкладна ў чатырнаццаць год пачаў цікавіцца палітыкай, пачаў хоць нешта разумець. Без ілжывай съціласці скажу, што я разывіваўся лепш за маіх аднагодкаў: калі астатнія ў шэсць год глядзелі бязглаздыя амерыканскія баевікі, я ўжо чамусыці чытаў сур'ёзныя газеты, спрабаваў зразумець, што адбываецца. Ужо класе ў восьмым сфармавалася мая палітычная пазіцыя, і пачаліся ня тое што праблемы, але частыя спрэчкі з дырэкторам школы, з класным кіраўніком, якая ня тое што вельмі падтрымлівала кіруючы рэжым, але была настолькі запалоханая, што ўвогуле не магла дапусьціць, каб хтосьці пра гэта казаў. Быў паказальны момант, калі да нас на ўрок прыйшоў завуч і літаральна загадаў, каб 50 адсоткаў класу ўступілі ў БРСМ. Ніхто ня выказаў асаблівага жаданьня, але класная вельмі моцна націснула, сказала, што яе пазбавяць прэміі і будуць у яе іншыя праблемы. Такім чынам, «патрэбны працэнт» быў дасягнуты.

У 2006 годзе скончыў школу, на іспытах праблемаў, у прынцыпе, не было, хаця дырэктор асабіста прымаў у мяне кожны іспыт, глядзеў, як я здаю гісторыю, матэматыку, асабліва ўслухваўся ў нямецкую мову. Адзінае, чым ён здолеў мне напакасціць, – гэта зрабіць так, каб у мяне замест дзяявяткі па нямецкай мове была восьмёрка. Але мне гэта не перашкодзіла паступіць на факультэт міжнародных зносінаў БДУ, на съпеціяльнасць «Культуралогія і германістыка». Там я правучыўся год, першую сесію здаў добра. Зараз я горш размаўляю па нямецку, бо апошнія два гады я крыху «запусьціў» нямецкую мову. Паступіўшы ў ВНУ, я пачаў вывучаць іўрыт, по-

тым крыху пайшла польская мова, і цяпер зноў планую заняцца нямецкай мовай, бо засталіся толькі граматычныя нейкія паняцьці, а вось слоўнікавы запас страчаны.

Паступіўшы ў БДУ, я пачаў сваю актыўную дзейнасць. Першыя спробы былі яшчэ ў Пінску, але гэта выглядала як нейкая самадзейнасць: аднекуль браліся нейкія фотаздымкі, карцінкі, прыдумляўся альбо выразаўся з артыкуулаў тэкст, за свае гроши гэта ўсё раздрукавалася альбо ксеракапівалася накладам у сто асобнікаў, і потым усё гэта я расклейваў па горадзе. Але нічога такога сур'ёзнага не было. У Менску пачалася актыўная дзейнасць: напачатку гэта была грамадзянская кампанія «За свабоду», якая потым трансфармавалася ў кампанію «Еўрапейская Беларусь», у якой я зараз і ўдзельнічую.

1 чэрвеня 2007 году я быў затрыманы за ўдзел у акцыі супраць адмены ільготаў. Разам з маім лепшым сябрам Паўлам Вінаградавым мы разам сядзелі «на сутках». Пасля гэтага пачаліся проблемы ва ўніверсітэце. Літаральна на наступны дзень па вызваленіі мяне выклікалі да дэкана, дзе мне для пачатку было даходліва сказана, што такія студэнты там не патрэбныя, а потым дэкан мяне запрасіў у свой другі кабінэт для адпачынку, дзе ўжо чакаў супрацоўнік КДБ, які прапанаваў мне супрацоўнічаць з такім пасылом, што, маўляў, нам патрэбны людзі менавіта на вашым факультэце. Маўляў, мы не прапаноўваем табе «дакладаць», праста супрацоўнічай з намі, і тады ня будзе проблемаў з вучобай, з сесіяй. Потым казалі: ты ж ведаеш, у нас ёсьць міжнародныя абмены, мы нават з гэтым можам дапамагчы, і гэта далей. Я, натуральна, адмовіўся, і, прыйшоўшы ва ўніверсітэт, пачуў ад выкладчыкаў пра вусны загад не даваць мне здаваць іспыты. Мяне не дапусцілі да экзамену па іўрыце і да заліку па германістыцы. Тады я зразумеў, што ў БДУ мне ўжо нічога «ня съвеціць», і падаў дакументы на «Праграму Каліноўскага», куды мяне прынялі, і я зъехаў у Польшчу. І толькі ў кастрычніку я даведаўся, што мяне цяпер ужо афіцыйна адлічылі з БДУ.

Першапачаткова ў Польшчы мне вельмі падабалася: усё цудоўна, вучыцца цікава, тым больш што я паступіў на палітологію, да чаго ішоў працяглы час. Гэта тое, што мне цікава, і дзе я неяк магу сябе праявіць. Але калі я прыехаў на зімовыя вакацыі, надарылася гэтая акцыя прадпрымальнікаў, я трапіў на пятнаццаць сутак, а потым, пасыля вызваленьня, яшчэ дзён дзесяць мяне не выпускалі з Беларусі. І ўсё ж я прыехаў у Польшчу, неяк здаў сесію, бо прапусьціў амаль усю – давялося браць пераэкзаменоўкі, давялося асабіста шукаць выкладчыкаў, усё здаваць у надзвычайнім парадку. І ўжо потым я даведаўся пра заведзеную супраць мяне крымінальную праву.

Тады быў, відаць, самы цяжкі перыяд. Я парываўся зъехаць у Беларусь недзе троны разы. Двойчы мяне ў Польшчы літаральна спынялі сябры – ужо са спакаванымі валізкамі, ледзьве ня з купленым квітком. Таксама і бацькі ўтаворвалі застацца ў Польшчы. На трэці раз я нават даехаў да Варшавы ўжо з сабранымі рэчамі, але зноў пасыльдавалі размовы з бацькамі, з сябрамі, і гэта прымусіла мяне вярнуцца. Але ў выніку я ўсё ж ня вытрымаў, нават не магу патлумачыць, па якой канкрэтнай прычыне, іх быў цэлы шэраг. Па-першае, як бы гэта неразумна ні было, але вельмі цягнула на радзіму. Польшча – гэта, канешне, файна: вялікая стыпендыя, вялікія магчымасці, я праездзіў палову Еўропы за гэты час, тым больш што межы зараз адчыненыя – Францыя, Германія – дзе я толькі ня быў! Праўда, у большасці сваёй, праездам, але ўсё роўна набачыўся. Ізноў жа, сябры, сваякі. Я ўсьведамляў, што калі я ня зъеду цяпер, то, магчыма, я супакоюся, перамагу сябе, нешта заб'ю ўнутры. Але гэта ўжо буду ня я, і ўсё, што мне дорага, я страчу назаўжды. Таму я вырашыў вярнуцца, хаця крыху схітрыў і ехаў не напрасткі ў Беларусь, бо ведаў, што на мяжы здымуць і адразу – у турму. А так прыехаў праз Украіну і Расею, некаторы час пабыў з сябрамі, з сям’ёю, а потым ужо зразумеў, што цягнуць больш няма чаго, і пайшоў да съледчага. Ну, а далей была Валадарка...

Напачатку было страшна. Першыя двое сутак літаральна калаціла, па-першае, ад думкі, што там з бацькамі, таму што яны, у прынцыпе, такога не чакалі. Я іх усяляк заспакойваў, імкнуўся казаць, што ўсё будзе нармальна, у скрайнім выпадку, затрымаюць на пару сутак, пасьля чаго зьменяць меру стрыманьня і адпусцяць пад падпіску аб нявыезьдзе. Ды і ў мяне самога была нейкая такая ўпэўненасць. Хутчэй нават надзея, а ня ўпэўненасць... Але вось прывозяць на Валадарку пасьля практычна сутак у РУУСе, і адразу ж такія парадкі, якія на Акрэсьціна не сустрэнеш. З табой рэальна абыходзяцца нібы з жывёлінай: павернеш галаву і столькі выслушаеш у свой адрес – і пра сваю маму, і пра тое, куды табе ісьці пасьля гэтага... Было сапраўды страшна, такія грозныя брутальныя дзядзькі... А потым закідваюць на першыя суткі ў такі адмысловы разъмеркавальнік, дзе камеры ўжо больш падобныя на акрэсьцінскія. Толькі значна меншыя па памеры, больш брудныя, ды й людзей там паболей – у маёй малюсенькай камеры было, бадай, чалавек сямнаццаць. Там трymаюць цэлыя суткі, практычна ня кормяць. Я пратryмаўся на tym, што было ў мяне з сабою. Потым паступова пачаў супакойвацца, бо хлопцы патлумачылі, што і як, як паводзіць сябе, калі ўжо перавядуць у «нормальную», пастаянную камеру, як і з кім размаўляць, чаго не рабіць ні ў якім выпадку. Калі ж «паднялі ў хаты», то там ужо, у прынцыпе, больш-менш супакоіўся, агледзеўся ў абстаноўцы, узрадаваўся таму, што там хоць нейкае падабенства ложкаў, а ня тыя драўляныя насьцілы – гэта ўжо было добра...

– Што табе найбольш дапамагала трymацца ў вязьніцы?

– Напачатку дапамагалі людзі, якія мяне праводзілі, – першыя дні тры пракручваў у галаве моманты нашага разывітаньня, мяне праводзіла і мая любая дзяўчына, лепшыя сябры пабылі побач перад tym, як я паехаў да съледчага... Каравацей, першыя дні я жыў успамінамі, а потым пачалі прыходзіць лісты. Мала таго, што яны ішлі ў

вялікай колькасці, дык яшчэ ў кожным допісе распавядалася пра тое, што адбываецца на волі, якая рэакцыя на маё затрыманьне. Нават прывітаньне ад чалавека ў лісьце іншага складала ўражаньне, што ты атрымаў яшчэ адзін ліст. Гэта вельмі дапамагала. Потым ужо пачаў пакрысе прывыкаць, тым больш што і ўмовы былі больш-менш. У прынцыпе, адсоткаў трыццаць з ежы, якую там даюць, можна есьці. Ёсьць тэлевізар, і час ад часу нават не адрубаюць электрычнасць. Напрыклад, калі быў футбол (гуляла БАТЭ), што мяне прыемна зьдзівіла, дык тое, што адміністрацыя турмы дазволіла пакінуць электрычнасць, і мы нармальна паглядзелі футбол.

– А як бацькі ставіліся да тваёй актыўнасці?

– Яны па большасці ня ведалі пра мае «падпольныя вылазкі», але яны ведалі, з якімі перакананьнямі расьце іх сын, і ўсяляк мяне падтрымлівалі. І зараз, і тады гэта вельмі дапамагала, таму што далёка не заўсёды сустракаеш разумен্�не нават сярод людзей, якія падзяляюць твае погляды. Часам сутыкаешся з пазіцыяй: ну, навошта табе лезыці, табе што, больш за ўсіх трэба? Вось тады і бываюць такія даволі цяжкія моманты, але дапамагаюць сябры, дапамагае сям'я – дапамагаюць ня здацца.

– У маёй засавецкай мінуўшчыне дзеці марылі стаць касманаўтамі, алімпійцамі, акадэмікамі і нават генсекамі. Кім ты марыў стаць у дзяцінстве?

– У мяне былі дзіве ідэі-фікс. Першапачаткова я займаўся футболам (я з дзяцінства футбольны заўзятар, хварэю за «Манчэсцер Юнайтэд») і марыў стаць брамнікам. А потым, калі прайшоў так званы пераломны ўзрост, я зразумеў, што ў футболе ў мяне, на жаль, наўрад ці атрымаеца што-небудзь сур'ёзнае, і зьявілася мара стаць палітыкам. Я не ўяўляў якім, я нават не ўяўляў краіну, у якой я стану палітыкам, – праста палітык, і ўсё тут. Мне падабалася вычытваць нейкія разумныя слова з кніг, з газетаў, потым імі карыстацца сярод аднакласнікаў, якія ў прынцыпе нават па тэме ўрока два слова звязаць ня могуць, а я спрабаваў неяк ужо па-даросламу выказваць

ца, ужываць пэўныя тэрміны. І зараз я хутчэй рухаюся да гэтай мэты, чымся да футбольнага брамніка.

— Якія рысы характару ты цэніш у сабе найбольш?

— Шчыра кажучы, мала чаго... Я ў тупіку... Хаця, я заўжды спрабую адкрыцца людзям з найлепшага боку. Я не раблю ўражаньня таго чалавека, з якім адразу можна пачаць сяброўства, але калі ж я ўсё ж такі сыходжуся з чалавекам, я раблюся добрым сябрам, і тады наўрад ці ад мяне можна чакаць чагосьці кепскага. Хаця, на жаль, і такое бывала...

— А што б ты жадаў у сабе «вынішчыць»?

— Баязлівасць.

— Ты ня робіш уражаньне баязліўца...

— Не, ёсьць такое, але баязлівасць у сабе забіць да канца нельга ніколі.

— Можа, ты блытаеш паняцьці «баязлівасць» і «страх»?

— Не, у некоторых экстремальных ситуациях страх пераходзіць праста ў баязлівасць. Да таго ж, мне часам боязна прызнацца некаму ў чымсьці, у чым ня хочацца прызнавацца нават самому сабе. Вось тады гэта ўжо ня страх, але гэта ўжо баязлівасць. З гэтым трэба неяк змагацца, але, на жаль, не заўсёды гэта атрымліваецца.

А ўвогуле я вельмі баюся павукоў. Любую іншую жывую істоту — не, а вось павукоў баюся, нават самы маленькі павучок на мяне наводзіць жах, а калі бачу вялікіх, у мяне ўзынікае такое пачуцьцё грэблівасці і непрыязні... А вось да зъмеяў я стаўлюся вельмі добра, нават з захапленнем, хаця большасць людзей зъмяю баіцца. Прусакоў не баюся, а мышэй дык увогуле люблю. А вось павукоў — не, дзякую...

— Чым цябе можа прывабіць іншы чалавек?

— Сваім жаданьнем і здольнасцю ісьці на контакт. Першапачаткова я рэдка праяўляю ініцыятыву, каб з кімсьці пазнаёміцца і пасябраваць, хаця апошнім часам гэта ўжо пачало пакрыху мяняцца, а так мне падабаюцца людзі

кантактныя, з якімі з першага разу можна завязаць нейкія стасункі.

– Што ты лічыши сваім самым вялікім дасягненінем за тваё такое яшчэ маладое жыцьцё?

– Я думаю, гэта мае сябры. Я начуты пра гісторыі, калі чалавек, напрыклад, зъяжджае за мяжу і губляе ўсіх сяброў, альбо сканчае школу і губляе ўсіх сяброў, якія, падавалася б, кольвеч кляліся ў вечным сяброўстве. Але мне ў гэтым сэнсе пашчасьціла, і я магу сказаць, што ў мяне ёсьць вялікая колькасць людзей, сяброўствам з якімі я ганаруся. Прынамсі, зараз наўрад ці варта меркаваць, што ад кагосьці з іх можна чакаць здрады ці хаця б спыненіня стасункаў. Таму, па-моіму, гэта нагода ганарыцца, што ў мяне ёсьць такія сябры.

– Ці ёсьць нешта, за што б табе было вельмі сорамна?

– Аднойчы я вельмі непрыгожа абышоўся ў адносінах да дзяўчыны. Гэта быў цэлы шэраг учынкаў, і зараз я б гэтага ніколі не паўтарыў. Я ня вельмі добра сябе павёў, калі пытаньне тычылася майго прыватнага жыцьця.

– Якім ты бачыши сябе праз гадоў дзесяць – пятнаццаць?

– Зараз многія, хто глядзіць на мяне ці на таких, як я, хто «лётае па вуліцах са съягам», гавораць, што мы – яшчэ дзееці. Я б не хацеў стаць у гэтым сэнсе дарослым, засесьці на кухню і ўсё жыцьцё праводзіць там. Тры «Т» – «Тахта, тапочки, телевизор» – гэта не для мяне...

Генадзь Кесынер

Дадаткі па «працэсу 14-ці»

Крымінальныя справы за ўдзел у мітынгу прадпрымальнікаў 10 студзеня ў Менску

**Крыніца: *spring96.org*
10.03.2008.**

1. Баразенка Аляксандар, вучыцца ва Ўроцлаўскім універсітэце (Польшча), трапіў у съпіс невыязных з Беларусі. Быў арыштаваны 11 студзеня на 15 сутак за ўдзел у акцыі пратэсту прадпрымальнікаў, прад'яўлена абвінавачаньне па ч.1 арт. 342 КК РБ – «Арганізацыя альбо актыўны ўдзел у групавых дзеяннях, якія груба парушаюць грамадzkі парадак».

2. Бондар Аляксей, актыўіст моладзевай арганізацыі «Ініцыятыва», быў арыштаваны на 5 сутак за ўдзел у акцыі прадпрымальнікаў 21 студзеня, прад'яўлена абвінавачаньне па ч.1 арт. 342 КК РБ .

3. Вінаградаў Павал, арыштаваны 11 студзеня на 15 сутак па арт. 23.34 КаAP – «Парушэнnyne парадку арганізацыі і правядзеньня масавых мерапрыемстваў» за ўдзел у акцыі пратэсту прадпрымальнікаў, прад'яўлена абвінавачаньне па ч.1 арт. 342 КК РБ .

4. Дашук Максім, непаўнагадовы, затрыманы падчас акцыі прадпрымальнікаў, справа была накіраваная ў адміністрацыйную камісію па справах непаўнагадовых, прад'яўлена абвінавачаньне па ч.1 арт. 342 КК РБ .

5. Дубскі Арцём, актыўіст «Маладога Фронту» з Асіповічаў, быў арыштаваны на 15 сутак за ўдзел у акцыі прадпрымальнікаў, прад'яўлена абвінавачаньне па ч.1 арт. 342 КК РБ .

6. Кім Андрэй, 21 год, актыўіст моладзевай арганізацыі «Ініцыятыва», за ўдзел у акцыі прадпрымальнікаў па двух

пратаколах – арышт 10 сутак і штраф 1 050 000 рублёў, прад'яўлена абвінавачанье паводле арт. 364 КК РБ («Гвалт альбо пагроза гвалту ў дачынені да работніка міліцыі»). Да суда зъмешчаны ў съледчы ізалятар ГУУС Менгарвыканкаму на вул. Валадарскага.

7. Койпіш Антон, 20 год, адлічаны з 4 курсу межмату БДУ нібыта за акадэмічную непаспяховасць, прад'яўлена абвінавачанье па ч.1 арт. 342 КК РБ .

8. Крываў Міхась, моладзеў актывіст, 11 студзеня арыштаваны на 15 сутак за ўдзел у акцыі прадпрымальнікаў, прад'яўлена абвінавачанье па ч.1 арт. 342 КК РБ.

9. Пашкевіч Міхась, намеснік старшыні арганізацыі «Маладыя дэмакраты», прад'яўлена абвінавачанье па ч.1 арт. 342 КК РБ .

10. Стральцоў Алеся, сябра Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамада), прад'яўлена абвінавачанье па ч.1 арт. 342 КК РБ .

11. Субач Міхась, былы прадпрымальнік, па двух пратаколах за ўдзел у акцыях 10 і 21 студзеня аштрафаваны на 1 400 000 рублёў, прад'яўлена абвінавачанье па ч.1 арт. 342 КК РБ .

12. Сяргееў Уладзімір, актывіст «Маладога Фронту», быў арыштаваны на 15 сутак па арт. 23.34 КаАП – «Парушэнне парадку арганізацыі і правядзеньня масавых мерапрыемстваў», прад'яўлена абвінавачанье па ч.1 арт. 342 КК РБ .

13. Чарнышоў Алеся, актывіст «JEANS – за Свабоду!», 11 студзеня быў асужданы да адміністрацыйнага арышту на тэрмін 15 сутак за ўдзел у акцыі прадпрымальнікаў, прад'яўлена абвінавачанье па ч.1 арт. 342 КК РБ .

14. Цішкевіч Тацяна, актывістка «JEANS – за Свабоду!» студэнтка 1 курсу Менскага інстытуту фізічнай культуры, за ўдзел у акцыі прадпрымальнікаў 10 студзеня арыштаваная на 20 сутак па двух адміністрацыйных пратаколах, зьбітая амапаўцамі ў аўтазаку падчас дастаўкі ў Цэнтральны РАУС, адлічаная з інстытуту, прад'яўлена абвінавачанье па ч.1 арт. 342 КК РБ .

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
о назначении судебного разбирательства

2 апреля 2008 года судья суда Центрального района г. Минска Ильина Е.А., рассмотрев производство по уголовному делу в отношении
Кима Андрея Ивановича, Пашкевича Михаила Валерьевича, Кривова Михаила Юрьевича, Сергеева Владимира Петровича, Койшиша Антона Васильевича, Тишкевич Татьяны Сергеевны, Стрельцова Александра Владимировича, Бондаря Алексея Михайловича, Дубского Артема Сергеевича, Чернышева Александра Игоревича
в совершении преступления, предусмотренного ч.1 ст. 342 УК Республики Беларусь,

УСТАНОВИЛ:

Дело подсудно суду Центрального района г.Минска.
По делу отсутствуют основания, препятствующие его рассмотрению в суде.

Мера пресечения Пашкевичу М.В., Кривову М.Ю., Сергееву В.П., Койшишу А.В. Тишкевич Т.С., Стрельцову А.В., Бондарю А.М., Дубскому А.С., Чернышеву А.И. в виде подписки о невыезде и надлежащем поведении избрана правильно. Мера пресечения в отношении Кима А.И. по настоящему делу не избиралась.

Руководствуясь ст. 276, 277, 281 УПК Республики Беларусь,

ПОСТАНОВИЛ:

Назначить судебное разбирательство в отношении
Кима Андрея Ивановича, 26.02.1986 г.р., урож. г. Минска,
гр-на Республики Беларусь, ранее не судимого
Пашкевича Михаила Валерьевича, 20.02.1986 г.р., урож.
п. Малиновка, Княжпоготского района, КОМИ АССР, гр-
на РБ, ранее не судимого,

Кривова Михаила Юрьевича, 18.03.1976 г.р., урож. г. Минска, гр-на РБ, ранее не судимого,
Сергеева Владимира Петровича, 22.04.1986 г.р., урож. г. Минска, гр- РБ, ранее не судимого
Койпиша Антона Васильевича, 10.04.1986 г.р., урож. г. Минска, гр-на РБ, ранее не судимого,
Тишкевич Татьяны Сергеевны, 14.09.1988 г.р., урож. г. Минска, гр-ки РБ, ранее не судимой
Стрельцова Александра Владимировича, 31.10.1980 г.р.,
урож. г. Минска, гр-на РБ, ранее не судимого,
Бондаря Алексея Михайловича, 14.05.1981 г.р., урож. г. Почеп, Брянской области, гр-на РБ, ранее не судимого
Чернышева Александра Игоревича, 29.07.1988 г.р., урож. г. Минска, гр-на РБ, ранее не судимого
в отношении преступления, предусмотренного ч.1 ст. 342
УК Республики Беларусь

в открытом судебном заседании единолично судьей с участием государственного обвинителя и защитников
на 10- 00 часов 16 апреля 2008 года
в зале суда Центрального района г. Минска
с вызовом лиц, указанных в списке лиц, подлежащих вызову в судебное заседание.

Меру пресечения оставить прежней.

Копию данного постановления направить обвиняемым.

Постановление обжалованию не подлежит, но может быть опротестовано прокурором.

Судья: (подпись)

21 красавіка ўдзельнікам «працэсу 14-ці» на судовым паседжаньні прадаставілі апошняе слова. Выступ Міхаіла Крыгава выклікаў апладысменты, таму прывядзем яго цалкам у перакладзе на беларускую мову:

Высокі суд, адзін высокапастаўлены сатрап, па якім плача міжнародны трывнал у Гаазе, на наступны дзень пасля мітынгу 10 студзеня сказаў на прэс-канферэнцыі, што ў яго наварочваліся сълёзы, калі ўбачыў, як нейкія адмарозкі зьбівалі ягоных падначаленых, пляваліся ў іх, скакалі на аўтобус, разьбівалі шкло аўтобуса, нецэнзурна лаяліся. Пасля гэтага ён паабяцаў 50 крымінальных справаў. Гэта да пытаньня аб тым, а хто быў рэжысёрам...

Я проста жадаю задаць пытаньне, такое, вядома, умоўна-рытарычнае. Мы паглядзелі на так званых відэаматэрыялах хроніку падзеяў 10 студзеня. Хто-небудзь бачыў з прысутных тут тое, што апісаў гэты чалавек?

Цяпер я жадаю таксама заяўць, што не лічу сябе вінаватым па прад'яўленым мне адвінавачваньні. Лічу, што ўся віна людзей, якія сядзяць на лаве падсудных, складаецца ў тым, што яны асьмеліліся выказаць сваю грамадзянскую пазіцыю, выйсьці на мірную негвалтоўную акцыю пратэсту, якая адбылася 10 студзеня. Я лічу працэс палітычна матываваным, лічу ганьбай тое, што такога роду *беспредел* адбываецца ў 21 стагодзьдзі ў краіне, якая прэтэндуе на званьне еўрапейскай і цывілізаванай.

Нам інкрымінуецца тое, што мы ўзялі актыўны ўдзел у групавых дзеяньнях, якія груба парушаюць грамадзкі парадак. Нас судзяць за тое, што мы ўзялі ўдзел у палітычнай акцыі, а менавіта ў мірным сходзе грамадзянаў, што пратэстуюць супраць 760 указу. Але па самім азначэнні мірны сход ня можа груба парушаць грамадзкі парадак.

Паколькі Рэспубліка Беларусь зьяўляецца чальцом АБСЕ, я дазволю сабе працытаваць некаторыя моманты з кіруючых прынцыпаў па свабодзе мірных сходаў, якія былі падрыхтаваныя групай экспертаў па свабодзе сходаў БДІПЧ АБСЕ, і былі прынятыя ў сакавіку 2007 году. Для распрацоўкі гэтага дакументу была створана міжнародная група экспертаў з ліку вядучых юрыстаў у галіне правоў чалавека і асноўных свабодаў з краін-удзельніц АБСЕ. Падчас падрыхтоўкі дакументу былі пра-

ведзеныя 4 экспертыных круглых стала з удзелам больш за 150 экспертаў з 29 дзяржаваў АБСЕ, і маючых практычны досьвед у самых розных прававых і палітычных акалічнасцях – прадстаўнікі ўрадаў, супрацоўнікі праваахоўных органаў, практикуючыя юрысты, судзьдзі, навукоўцы, арганізатары дэманстрацыяў, прадстаўнікі праваабарончых НДА. Усе іхныя заўвагі былі выкарыстаныя пры складанні дакументу. Вось, напрыклад, як тут вызначаецца паняцьце «мірны сход грамадзянаў»: сход лічыцца мірным, калі ягоныя арганізатары маюць мірныя намеры. Тэрмін «мірны» павінен разумецца такім чынам, што ён уключае паводзіны, якія могуць раздражняць альбо абражаяць асобаў, нязгодных з ідэямі або сцвярджэннямі ўдзельнікаў сходу. І нават такія паводзіны, якія мэтанакіравана ствараюць перашкоды дзеяньям трэціх асобаў.

У гэтых прынцыпах таксама адзначаныя 6 прынцыпаў, калі съцісла – прэзумпцыя на карысць правядзення сходаў, свабода сходаў – гэта права, якім чалавек карыстаецца без прадастаўлення яму адмысловага на тое дазволу. Таму публічныя мерапрыемствы носяць строга апавяшчальны харектар. Дзяржава павінна быць толькі паставлена ў вядомасць аб іх правядзеніі. Гэта да пытаньня аб спрэчках, санкцыянуванае было мерапрыемства ці несанкцыянуванае.

Другі прынцып – абвязак дзяржавы абараняць мірныя сходы – дзяржава павінна забяспечыць магчымасць эфектыўнай рэалізацыі дадзенага права з дапамогай эфектыўных працэдур і механізмаў. Як мы бачылі з відэаматэрыялаў, у мяне, напрыклад, паўсталі пытаньне аб дзеяньях супрацоўнікаў праваахоўных органаў, ДАІ, АМАПу. На відэаматэрыялах зафіксавана, што, у прыватнасці, супрацоўнікі ДАІ, заўважыўшы, што частка мітынгоўцаў вышла на праезнную частку праспекту Незалежнасці, замест таго, каб аператыўна перакрыць праспект з мэтай не падвяргаць небяспекі жыцьці людзей, паколькі жыцьцё чалавека ёсьць прыярытэтная і

першасная каштоўнасць, мы бачылі характэрны рух рукі кіроўцам «Праезджайце, давіце людзей». Мы таксама бачылі, як супрацоўнікі АМАПу разагналі людзей з плошчы Незалежнасці, выкарыстаўшы неадэкатную сілу і ставячы пад пагрозу жыцьцё і здароўе мітынгоўцаў.

Трэці прынцып – законнасць і аргументаваннасць. Любая абмежаваныні дадзенага права павінны падпарадкоўвацца закону, які, у сваю чаргу, павінен адпавядаць міжнародным стандартам. Яны павінны быць выразнымі, каб людзям было зразумела, ці будзе правядзенне мерапрыемства парушэннем закону і да якіх наступстваў можа прывесці. Я бы жадаў звязаць увагу на тое, што нацыянальны закон, які рэгламентуе масавы сход грамадзянаў, павінен адпавядаць міжнародным стандартам. Тым больш у краіне, якая зьяўляецца чальцом АБСЕ. Нацыянальны закон РБ у цяперашні час не адпавядае міжнародным стандартам, на што ўладам неаднаразова указвалася з боку розных міжнародных організацый, тым жа АБСЕ і Саветам Еўропы.

Чацвёрты прынцып – працарцыйнасць. Любая абмежаваныні на свабоду сходаў павінны быць працарцыйныя і сапраўды неабходныя ў дэмакратычным грамадстве. Улады павінны заўсёды выбіраць прынцып найменшага магчымага ўмяшальніцтва. Як правіла, улады не павінны прымаць такія меры, якія істотна зменяюць характар мерапрыемства – напрыклад, перанакіроўваць маршы на ўскраіны раёнаў гораду.

І сьцісла, ёсьць яшчэ два прынцыпы – добрае кіраванье і забарона дыскрымінацыі.

Зараз я хацеў бы звязаць увагу Высокага суда, і гэта таксама адмысловае пытанье да пракуратуры, якая, паводле Канстытуцыі, павінна сачыць за захаваньнем законнасці ў нашай краіне. Такім чынам, так атрымліваецца, што мяне і шмат каго з тут прысутных судзяць ужо другі раз за адно і тое ж дзеяньне (деяние). Вы, таварыш пракурор, усё ж хітравалі, калі казалі, што судзяць за розныя дзеяньні. Судзяць за адно дзеяньне,

але азначэныні выносяць па-рознаму. І гэта ўжо завеща сафізм. Калі ў нас у краіне два Кодэксы – адміністрацыйны і крымінальны, гэта ня значыць, што чалавека можна судзіць за адно і тое ж дзеяньне двойчы. А калі было б тры Кодэксы – адміністрацыйны, крымінальны і палітычны, дык што, тры разы бы нас судзілі? Гэта ж прававы маразм і яшчэ добра пра гэта ведалі старажытнарымскія юрысты, 2000 гадоў таму.

Я не адкрыю тут сакрэт Полішынэля, калі скажу, што ў Беларусі сёньня адсутнічае незалежная судовая сістэма. Я разумею, Ваш чэсьць, што перад вамі асабіста стаіць няпросты маральны выбар, таму што, з аднаго боку, на вас аказваецца сур'ёзны прэсінг, але з іншага – вы, як разважны чалавек і прафесійны юрист выдатна разуме-еце, што ў нашых дзеяньнях склад крымінальнага зла-чынства адсутнічае. Крымінальнікамі жадаюць зрабіць грамадзянаў, якія проста маюць пункт гледжанья, адроз-ны ад цяперашняга палітычнага рэжыму, і якія мелі на-хабства гэты пункт гледжанья адкрыта выказаць. Я спадзяюся, Ваша чэсьць, што вы ўсё-ткі вынесеце па гэ-тай справе справядлівы і бесстаронні прысуд. Я таксама спадзяюся, што гэты прысуд будзе засноўвацца адзіна на законе і вашым сумленыні.

Завершыць я жадаў бы выказаньнем аднаго пастара, які жыў у Нямеччыне ў 30-я гады ў часы Гітлера. Вы спы-таеце, а прычым тут часы Гітлера? Дык вось, я лічу, што таталітарная сістэма, якой яна была часоў Гітлера, з яе па-гардай да чалавечага жыцця і годнасці, не прыходзіць адразу. Дзякую Богу, у нас пакуль не таталітарная сістэма, але таталітарызм надыходзіць неўзайважна і паступова. І ён надыходзіць няухільна для тых народаў, якія не шану-юць свабоду. І кожны грамадзянін, у тым ліку такой вы-сокай пасады, як пасада судзьдзі, павінен зрабіць свой ма-ральны выбар.

Такім чынам, я цытую выказаньне нямецкага пастара, якога гітлераўскі рэжым у свой час рэпрэсаваў, які выжыў у канцлагеры і ў канцы свайго жыцця сказаў такія сло-

вы: «*Спачатку яны прыйшли па майго суседа-габрэя, я прамаўчаў, бо я ня быў габрэем. Потым яны прыйшли па майго суседа-камуніста, я і тады прамаўчаў, бо я ня быў камуністам. Потым прыйшли па майго суседа, які быў сябрам прафсаюзу, – і тады я нічога не сказаў, бо я не зьяўляўся сябрам прафсаюзу. Нарэшце яны прыйшли за мной. І не засталося нікога, хто мог бы сказаць слова ў маю абарону».*

Я спадзяюся, Ваша чэсьць, што вам пасъля не прыйдзеца паўтараць гэтые слова.

Выступленне Міхаіла Крыавава завершылася бурнымі аплодысментамі і выдаленiem некоторых присутных. Судзьдзя Алена Ільіна заяўляла: «Усе абвінавачаныя, устаньце! Суд выносіць усім вам заўвагу з занясеньнем у пратакол судовага паседжання. Тыя, хто аплодзіраваў на апошніх шэрагах, устаньце і пакіньце залу».

1-260/2008

ПРИГОВОР

Именем Республики Беларусь

22 апреля 2008 года суд Центрального района г. Минска в составе председательствующего – судьи Ильиной Е. А. с участием государственного обвинителя – заместителя прокурора Центрального района г. Минска – Ромашевского А. Е.

защитников – адвокатов Галиева А. В., Горбаток С. Н., Семешко М. Н., Сапелко П. В., Сидоренко Т. А. рассмотрел в открытом судебном заседании в зале суда уголовное дело по обвинению

Кіма Андрея Івановича, 26 февраля 1986 года рождения, уроженца г. Минска, гражданина Республики Беларусь, имеющего среднее образование, холостого, военнообязанного, состоящего на учёте во Фрунзенском

РВК г. Минска, ранее не судимого, не работающего, проживающего в г. Минске, содержащегося под стражей с 21 января 2008 года
в совершении преступлений, предусмотренных ч. 1 ст. 342, ст. 364 УК Республики Беларусь,

Пашкевича Михаила Валерьевича, 20 февраля 1986 года рождения, уроженца п. Малиновка Княжпогостского района, Коми АССР, гражданина Республики Беларусь, имеющего неполное высшее образование, холостого, военнообязанного, состоящего на учёте в Березовском ГВК Брестской области, ранее не судимого, не работающего, проживающего в г. Береза Брестской области,
в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь,

Кривова Михаила Юрьевича, 18 марта 1978 года рождения, уроженца г. Минска, гражданина Республики Беларусь, имеющего высшее образование, холостого, военнообязанного, состоящего на учёте в Московском РВК г. Минска, ранее не судимого, не работающего, проживающего в г. Минске,
в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь,

Сергеева Владимира Петровича, 22 апреля 1986 года рождения, уроженца г. Минска, гражданина Республики Беларусь, имеющего среднее специальное образование, холостого, военнообязанного, состоящего на учёте в Партизанском РВК г. Минска, ранее не судимого, работающего токарем РУП «МТЗ», проживающего в г. Минске,
в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь,

Койпиша Антона Васильевича, 10 апреля 1986 года рождения, уроженца г. Минска, гражданина Республики Беларусь, имеющего неоконченное высшее об-

разование, холостого, военнообязанного, состоящего на учёте в Центральном РВК г. Минска, ранее не судимого, не работающего специалистом по сопровождению программного обеспечения ОДО «Гор», проживающего в г. Минске,

в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь,

Тишкевич Татьяны Сергеевны, 14 сентября 1988 года рождения, уроженки г. Минска, гражданина Республики Беларусь, имеющей неоконченное высшее образование, незамужней, не военнообязанной, ранее не судимой, работающей секретарем в ОО «Белорусское добровольное общество охраны памятников истории и культуры», проживающей в г. Минске,

в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь,

Стрельцова Александра Владимировича, 31 октября 1980 года рождения, уроженца г. Минска, гражданина Республики Беларусь, имеющего высшее образование, холостого, военнообязанного, состоящего на учёте в Центральном РВК г. Минска, ранее не судимого, работающего наладчиком кровельных установок в ООО «Гидроизолстрой-Плюс», проживающего в г. Минске,

в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь,

Бондаря Алексея Михайловича, 14 мая 1981 года рождения, уроженца г. Почеп, Брянской области Российской Федерации, гражданина Республики Беларусь, имеющего высшее образование, холостого, военнообязанного, состоящего на учёте в Заводском РВК г. Минска, ранее не судимого, не работающего, проживающего в г. Минске,

в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь,

Дубского Артёма Сергеевича, 1 октября 1987 года рождения, уроженца г. Осиповичи Могилёвской области, гражданина Республики Беларусь, имеющего среднее специальное образование, холостого, военнообязанного, состоящего на учёте в Осиповичском ГВР Могилёвской области, ранее не судимого, не работающего, проживающего в д. Замошье Осиповичского района Могилёвской области,
в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь,

Чернышёва Александра Игоревича, 29 июля 1988 года рождения, уроженца г. Минска, гражданина Республики Беларусь, имеющего среднее образование, холостого, военнообязанного, состоящего на учёте в Центральном РВК г. Минска, ранее не судимого, не работающего, проживающего в г. Минске,
в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь,

УСТАНОВИЛ:

Обвиняемый Ким А. И. 21 января 2008 года, примерно в 14 часов, находясь на несанкционированном митинге, проходившем на Октябрьской площади в г. Минске, стал участником данного митинга, тем самым нарушил общественный порядок, на неоднократные просьбы сотрудников милиции прекратить противоправные действия не реагировал и продолжал нарушать общественный порядок, а в последующем, выйдя совместно с другими митингующими гражданами на проезжую часть проспекта Независимости, напротив здания ОАО «ГУМ», расположенного по проспекту Независимости, д. 21 в г. Минске, двигаясь в сторону перекрестка ул. Комсомольской и проспекта Независимости, стал мешать проезду общественного и личного автотранспорта, в результате чего сотрудники милиции, идущие вдоль митингующих «заградительной

цепочкой», в том числе старший инспектор по розыску ООРиР ГАИ ГУВД Мингорисполкома Сычев И. С., находящийся в форменной одежде и при исполнении своих служебных обязанностей по охране дорожного движения и общественного порядка, потребовали от митингующих граждан покинуть проезжую часть и вернуться на пешеходный тротуар. На законные требования работников милиции которых Ким А. И. не отреагировал, подошел к Сычеву И. С. и своим телом попытался разорвать «заградительную цепочку», а после того, как выполнить данные действия ему не удалось, имея умысел на насилие в отношении работника милиции в целях воспрепятствования его законной деятельности, умышленно нанес один удар рукой Сычеву И.С. в область левого глаза, причинив ему телесные повреждения в виде кровоподтека и ссадины века левого глаза, относящиеся к категории легких телесных повреждений, не повлекших за собой кратковременного расстройства здоровья.

Обвиняемые Пашкевич М. В., Бондарь А. М., Дубский А. С., Стрельцов А. В., Чернышёв А. И., Ким А. И., Койпиш А. В., Кривов М. Ю., Сергеев В. П., Тишкевич Т. С., совместно с другими лицами, 10 января 2008 года в период с 14 до 17 часов приняли активное участие в групповых действиях, грубо нарушающих общественный порядок, сопряжённых с явным неповиновением законным требованиям представителей власти, повлекших нарушение работы транспорта.

Указанное преступление совершено при следующих обстоятельствах.

10 января 2008 года в 13 часов 30 минут обвиняемые Пашкевич М. В., Бондарь А. М., Дубский А. С., Стрельцов А. В., Чернышёв А. И., Ким А. И., Койпиш А. В., Кривов М. Ю., Сергеев В. П., Тишкевич Т. С., совместно с другими лицами, находясь на Октябрьской площади в г. Минске, достоверно зная о том, что собрание граждан и проведение митинга на указанной площади не санкционировано Мингорисполкомом, приняли в нём участие, а

затем своим поведением и действиями увлекли собравшихся проследовать к зданию Администрации Президента Республики Беларусь. Затем обвиняемые Пашкевич М. В., Бондарь А. М., Дубский А. С., Стрельцов А. В., Чернышёв А. И., Ким А. И., Кривов М. Ю., Сергеев В. П., Тишкевич Т. С., совместно с другими лицами личным примером увлекли митингующих граждан за собой, не реагируя на законные требования работников милиции о недопущении противоправных действий, перейдя с Октябрьской площади на проезжую часть ул. Энгельса рядом с домом №22 по проспекту Независимости в г. Минске в запрещенном для перехода месте, после чего Сергеев В. П., Чернышёв А. И., Ким А. И., Тишкевич Т. С., Дубский А. С., Бондарь А. М., совместно с другими лицами, став на проезжей части проспекта Независимости, растянули транспарант, перекрыв движение, тем самым нарушили работу транспорта, что выразилось в прекращении нормальной работы общественного транспорта, с 13 часов 55 минут до 17 часов 10 минут, невозможности передвижения общественного и личного транспорта по транспортным коммуникациям: проспекту Независимости, на прилегающих к проспекту Независимости улицах Ленина, Энгельса, Я. Купалы.

Продолжая свои действия, грубо нарушающие общественный порядок, не реагируя на законные требования работников милиции о недопущении противоправных действий, собравшиеся, в первых рядах которых находились Пашкевич М. В., Бондарь А. М., Тишкевич Т. С., Ким А. И., Стрельцов А. В., Чернышёв А. И., Дубский А. С., Сергеев В. П., Кривов М. Ю. и другие лица, в 14 часов 15 минут проследовали от перекрестка проспекта Независимости – ул. Энгельса в направлении площади Независимости по проезжей части, по четырём полосам движения транспорта проспекта Независимости, перекрыв до 14 часов 57 минут движение транспортных средств от перекрёстка проспекта Независимости – ул. Энгельса до площади Независимости – ул. Московской. При этом об-

виняемые Пашкевич М. В., Бондарь А. М., Тишкевич А. С., Ким А. И., Стрельцов А. В., Чернышёв А. И., Дубский А. С., Сергеев В. П., Кривов М. Ю. совместно с другими лицами шли во главе колонны, которая двигалась по проезжей части проспекта Независимости, увлекли шествующих за собой призывами и личным примером, не реагируя на законные требования сотрудников милиции о недопущении противоправных действий, что повлекло нарушение работы общественного транспорта, что выразилось в прекращении нормальной работы общественного транспорта, невозможности передвижения общественного и личного транспорта по транспортным коммуникациям: проспекту Независимости, на прилегающих к проспекту Независимости улицах Ленина, Энгельса, Я. Купалы.

Продолжая свои действия, не реагируя на законные требования работников милиции о недопущении противоправных действий, обвиняемые Пашкевич М. В., Бондарь А. М., Тишкевич Т. С., Ким А. И., Стрельцов А. В., Чернышёв А. И., Дубский А. С., Сергеев В. П., Кривов М. Ю. совместно с другими лицами шли во главе колонны и личным примером увлекали присутствующих за собой, не реагируя на законные требования сотрудников милиции о недопущении противоправных действий. По проезжей части проспекта Независимости собравшиеся проследовали до площади Независимости, неоднократно пытаясь на пути следования прорвать оцепление сотрудников милиции, сопровождавших шествие, перекрыть движение по всей проезжей части проспекта Независимости. По всему пути следования колонны создавали помехи пешеходному движению, нормальному функционированию магазинов, предприятий общественного питания. После чего обвиняемые, дойдя до площади Независимости, попытались перекрыть всю проезжую часть проспекта Независимости на площади Независимости напротив здания Метрополитена, но были оттеснены сотрудниками милиции с проезжей части и направились на площадь Независимости, где приняли участие в несанкционированном митинге.

После участия на указанной площади в несанкционированном митинге обвиняемые вышли на проезжую часть площади Независимости в г. Минске, перекрыв с 15 часов 16 минут до 16 часов 40 минут движение транспортных средств на площади Независимости от Западного моста до перекрёстка проспекта Независимости – ул. Свердлова в обоих направлениях, откуда в 16 часов 40 минут были оттеснены сотрудниками милиции на тротуары, после чего, скандируя и выкрикивая различные лозунги, мешая прохожим, начали двигаться по тротуару по направлению Октябрьской площади, переходя проезжую часть вне пешеходных переходов. Пройдя к перекрёстку проспекта Независимости – ул. Энгельса, не реагируя на законные требования работников милиции о недопущении противоправных действий, Дубский А. С., Койпиш А. В., Тишкевич Т. С., и другие участники шествия выбежали на проезжую часть проспекта Независимости, создали помехи движению транспорта, а затем, растигнув транспарант, стали останавливать транспорт.

На всём пути движения колонны в период с 14 часов 10 минут до 17 часов 10 минут по проспекту Независимости в промежутке от дома 22 до дома 6, Пашкевич М. В., Бондарь А. М., Дубский А. С., Стрельцов А. В., Чернышёв А. И., Ким А. И., Койпиш А. В., Кривов М. Ю., Сергеев В. П., Тишкевич Т. С., грубо нарушили общественный порядок, выкрикивали различные лозунги, тем самым мешали нормальной жизнедеятельности жильцов близлежащих жилых домов, создавали помехи пешеходному и транспортному движению.

В результате противоправных действий Пашкевича М. В., Бондаря А. М., Тишкевич Т. С., Кима А. И., Стрельцова А. В., Чернышёва А. И., Дубского А. С., Сергеева В. П., Кривова М. Ю., Койпиша А. В., была нарушена работа транспорта.

Допрошенный в судебном заседании обвиняемый Ким А. И. виновным себя в предъявленном ему обвинении не признал и суду показал, что 21 января 2008 года

примерно 13 часов пришел на Октябрьскую площадь, где проводился митинг в поддержку индивидуальных предпринимателей. Затем митингующие граждане двинулись в сторону площади Независимости, он двинулся вместе с ними, периодически выходя на проезжую часть проспекта. Через некоторое время он решил уйти и свернул во двор одного из домов по проспекту Независимости, где и был задержан сотрудниками милиции.

В остальной части обвинения от дачи показаний отказался.

Допрошенный в судебном заседании обвиняемый Пашкевич М. В. виновным себя в предъявленном ему обвинении не признал и суду показал, что 10 января 2008 года принимал участие в митинге в поддержку индивидуальных предпринимателей на Октябрьской площади, а затем вместе с митингующими направился в сторону пл. Независимости. Был задержан около 18 часов, когда направлялся в метро.

Допрошенный в судебном заседании обвиняемый Кривов М. В. виновным себя также не признал и суду дал показания, аналогичные показаниям обвиняемого Пашкевича М. В., пояснив, что также принимал участие в митинге на Октябрьской площади, а затем вместе со всеми по проспекту проследовали к пл. Независимости. Был задержан около 18 часов, когда направлялся в метро.

Допрошенный в судебном заседании обвиняемый Стрельцов А. В. виновным себя в предъявленном обвинении не признал и суду показал, что узнал из размещенного в интернете сообщения о проходящем митинге. Вначале митингующие находились на площади, затем люди направились по проспекту Независимости в сторону площади Независимости. Поскольку сотрудники милиции выстроились заградительной цепочкой, колонна вышла на проезжую часть.

Допрошенные в судебном заседании обвиняемые Сергеев В. П., Койпиш А. В., Тишкевич Т. С., Бондарь А. М., Дубский А. С., Чернышев А. И. виновными себя в предъ-

явленном им обвинении также не признали и от дачи показаний отказались.

Несмотря на непризнание своей вины обвиняемыми, их виновность в совершении инкриминируемых им деяний подтверждается показаниями потерпевшего, свидетелями, видеозаписями указанных событий, а также письменными материалами дела.

Так свидетель Абрамов В. С. суду показал, что он работает в УГАИ Мингорисполкома в должности старшего госавтоинспектора. 10 января 2008 года по указанию начальника УГАИ в 13 часов выбыл в район Октябрьской площади для охраны общественного порядка, в связи проведением там массового мероприятия – митинга индивидуальных предпринимателей. С ним прибыли также другие сотрудники штаба УГАИ. Они должны были в районе Октябрьской площади обеспечивать безопасность дорожного движения. Когда прибыли в район площади, то там уже находилось большое количество людей. Данные граждане выкрикивали различные лозунги, размахивали флагами. Сотрудники милиции находились в автобусах. Через 10 минут после прибытия поступила команда в пешем порядке выстроиться цепочкой вдоль пр. Независимости, в районе пл. Октябрьской, для предотвращения выхода митингующих на проезжую часть. В этот момент митингующие стали прорываться через их оцепление, прорвались и вышли на проезжую часть, перекрыв движение транспортных средств по проспекту Независимости, в районе Октябрьской площади, ближе к пересечению улиц Энгельса и пр. Независимости. Тут же рядом находились патрульные машины УГАИ, которые по громкоговорящей связи (СГУ) предупреждали граждан, перекрывших движение, чтобы те вернулись на тротуары, не мешали движению транспорта, так как их действия противозаконны. Но вышедшие на проезжую часть митингующие граждане никак на это не реагировали, вступали с сотрудниками милиции в конфликты, толкали. Затем митингующие по проезжей части двинулись в сторону площади Независи-

мости, среди них была видна группа людей, которая руководила действиями митингующих. В это время сотрудники УГАИ на автомашинах по СГУ предупреждали шедших по проезжей части о неправомерности их действий. В районе площади Независимости, митингующие остановились напротив Дома Правительства, а затем обратно вернулись на проезжую часть, перегородив движение транспорта по проезжей части. В это время поступила команда принять меры к пропуску общественного транспорта, и он с другими сотрудниками ГАИ вошел в автобус маршрута 69, чтобы проинструктировать водителя как, соблюдая все меры безопасности, попробовать проследовать по маршруту. Проехав примерно метр, дорогу автобусу перегородили митингующие, которые стали бить руками и ногами по кузову и стеклу автобуса, зеркалам, закрыли флагом бело-красного цвета лобовое стекло автобуса и пытались в него войти. Затем стали раскачивать автобус, открыли форточку водителя и ударили его кулаком по лицу. Кто конкретно наносил удар по лицу водителя и закрывал обзорность места водителя, опознать не может. В результате действий митингующих был повреждён автобус и лобовое стекло автобуса.

Допрошенные в качестве свидетелей сотрудники УГАИ ГУВД Мингорисполкома Шеремет А. Г. и Kochin A. B. дали показания, аналогичные показаниям Абрамова В. С.

Свидетель Пантелеев А. А. суду показал, что 10 января 2008 года нёс службу по охране общественного порядка в районе Октябрьской площади, в связи с проведением там митинга. Около 14 часов митингующие стали выходить на проезжую часть проспекта Независимости, тем самым останавливая движение общественного транспорта. На требования сотрудников УГАИ, которые по СГУ просили освободить проезжую часть и дать возможность движению общественного транспорта, никак не реагировали. Толпа полностью перекрыла проезжую часть проспекта Независимости на пересечении ул. Энгельса – проспект Независимости. Стоя на проезжей части, скандиро-

вали и выкрикивали различные лозунги. Затем толпа по проезжей части направилась в сторону Дома правительства, куда на автомашинах выдвинулись и они. Прибыв на площадь Независимости, он и его коллеги выстроились в цепочку перед Домом Правительства, куда к ним вплотную подошла толпа митингующих, которые стали выкрикивать различные лозунги и призывы. Митингующие простояли на площади Независимости около часа, а затем стали выдвигаться к зданию БГУ. Всё это время по громкоговорителю сотрудники милиции призывали собравшихся разойтись, на что те не реагировали. Затем митингующие перегородили проезжую часть проспекта Независимости, автотранспорт полностью остановился, и только после вмешательства сотрудников милиции, митингующих удалось оттеснить с проезжей части и они направились в сторону Октябрьской площади, где часть из них в количестве 20-30 человек в районе универмага «Центральный» вышла на проезжую часть проспекта, перекрыв движение транспорта на 15-20 минут. Затем от руководства поступила команда задержать указанных лиц, после чего он со своим напарником Шпаковым В. М. выдвинулись к толпе и произвели задержание Тишкевич Т. С., которую доставили для разбирательства в Центральный РУВД г. Минска.

Свидетель Коржик Д. М. суду дал показания, аналогичные показаниям Пантелейева А. А., при этом дополнил, что совместно с Баканом О. Н. задержали Дубского А. С., который 10 января 2008 года около 17 часов совместно с другими лицами выбежал на проезжую часть проспекта Независимости, перекрыв движение транспорта.

Свидетель Бакан О. Л., дал показания, аналогичные показаниям Коржика Д. М.

Свидетель Караваев Е. В. дал показания, аналогичные показаниям Коржика Д. М., при этом дополнил, что задержал Кривова М. Ю., который 10 января 2008 года около 17 часов совместно с другими лицами выбежал на про-

еезжую часть проспекта Независимости, перекрыв движение транспорта.

Свидетель Радевич А. М. суду показал, что работает директором филиала КУП «Минсктранс». Все виды городского транспорта имеют свои графики движения и маршруты, и в связи с данным графиком каждый вид городского транспорта имеет свой маршрут движения и контрольное время его прохождения. 10 января 2008 года городской транспорт работал в обычном режиме. Около 14 часов он находился в районе Октябрьской площади, выполнял свои служебные обязанности и стал свидетелем того, как собравшиеся на площади граждане перекрыли проезжую часть проспекта Независимости. На требования сотрудников милиции о прекращении противоправных действий и освобождения проезжей части проспекта Независимости собравшиеся граждане никак не реагировали, а наоборот, продолжили движение в направлении площади Независимости, митингующие также перекрыли движение транспорта по проезжей части. В результате транспорт не мог работать в нормальном режиме и осуществлять перевозки пассажиров по маршрутам движения. Через некоторое время митингующие, перекрывавшие проезжую часть, были вытеснены сотрудниками милиции с проезжей части, и движение было восстановлено. В результате действий митингующих КУП «Минсктранс» был причинён ущерб.

Свидетель Наумов А. М. суду показал, что 10 января 2008 года по указанию начальника УГАИ он в 13 часов выбыл в район Октябрьской площади для охраны общественного порядка, в связи с проведением на Октябрьской площади массового мероприятия – митинга индивидуальных предпринимателей. Когда прибыли в район площади, то там уже находилось большое количество людей. Данные граждане выкрикивали различные лозунги, размахивали флагами. Через 10 минут после прибытия поступила команда в пешем порядке выстроиться цепочкой вдоль проспекта Независимости, в районе Октябрьской площа-

ди, для предотвращения выхода митингующих на проезжую часть. В этот момент митингующие стали прорываться через их оцепление, прорвались и вышли на проезжую часть, перекрыв движение транспортных средств в районе Октябрьской площади. Затем митингующие по проезжей части двинулись в сторону площади Независимости. Впереди находилась группа молодых людей в количестве 10-15 человек с флагами и транспарантами, которая возглавляла колонну и вела их по проезжей части. В районе площади Независимости митингующие остановились напротив Дома Правительства, А затем вернулись на проезжую часть, перегородив движение транспорта. В это время поступила команда выйти сотрудникам УГАИ на проезжую часть, предупредить митингующих, перекрывших проезжую часть, о неправомерности их действий и, не вступая в конфликт, попросить сойти с проезжей части, что ими и было сделано, однако на это митингующие никак не отреагировали и продолжали стоять на проезжей части, перекрывая движение.

Свидетель Деревянко И. И. дал показания, аналогичные показаниям Наумова А. М.

Свидетель Гаркун В. Н. суду показал, что 10 января 2008 года он на служебной автомашине заступил на службу по обеспечению безопасности дорожного движения и охране общественного порядка. Поскольку около 12 часов нарядами, несущими службу, было отмечено скопление граждан в области Октябрьской площади, он также выбрал на площадь, где увидел большое количество людей, число их постоянно увеличивалось. Около 14 часов собравшиеся стали выходить на проезжую часть пр. Независимости. Перед этим руководством были приняты меры и выставлены сотрудники УГАИ по периметру площади. Параллельно с этим принимались меры по оповещению собравшихся по автомобильному громкоговорителю и СГУ патрульных автомобилей УГАИ о том, что их действия незаконны, о необходимости соблюдения ПДД и общественного порядка. Группа людей, организован-

ной толпой оттолкнув сотрудников УГАИ и разорвав цепочку, выбежала на проезжую часть проспекта Независимости, создавая помехи для движения транспорта. В районе ул. Энгельса и проспекта Независимости движение было остановлено полностью на некоторое время. В это время он выехал на перекрёсток Энгельса и проспекта Независимости и по СГУ призвал собравшихся освободить проезжую часть, не создавая помех для движения транспорта. Однако собравшиеся на это никак не реагировали. Усилиями сотрудников милиции удалось митингующих оттеснить с проезжей части, но только со стороны движения по направлению к площади Победы. Проезжая часть в направлении площади Независимости оставалась перекрытой собравшимися. Затем колонна дошла до площади Независимости, где митингующие сошли с проезжей части и подошли к Дому Правительства. Затем около 15 часов 30 минут основная масса собравшихся стала перемещаться в направлении проезжей части проспекта Независимости. Для упреждения возможных попыток выхода на проезжую часть было дано указание сотрудникам УГАИ выставить цепочку по краю проезжей части. После этого часть собравшихся прорвала цепочку, выбежала на проезжую часть и заблокировала движение транспорта в двух направлениях. На требование сотрудников милиции покинуть проезжую часть, митингующие никак не реагировали. Затем сотрудниками ПМСН собравшиеся были вытеснены с проезжей части и сотрудниками УГАИ возобновлено движение по проспекту в обоих направлениях. После этого остатки толпы вновь возобновили движение по тротуару в сторону Октябрьской площади, куда и он выбыл на автомашине. Группа молодых людей в районе пересечения ул. Энгельса и проспекта Независимости вновь выбежала на проезжую часть и попыталась заблокировать движение транспорта. Предпринятыми мерами данная попытка была пресечена.

Свидетель Подберёзкин М. М. суду показал, что 10 января 2008 года он осуществлял руководство личным со-

ставом УГАИ, задействованным для обеспечения безопасности дорожного движения. Около 10 часов он на служебном автомобиле прибыл в центральную часть города на пересечение улиц Энгельса и проспекта Независимости, где находился и корректировал работу нарядов ДПС ГАИ, задействованных в центральной части города. Около 12 часов обратил внимание, что на Октябрьской площади появилась группа граждан, к которой с различных сторон площади, в том числе с прилегающих территорий начали подходить граждане, некоторые из которых несли собранные телескопические удочки для рыбной ловли, сложенные матерчатые транспаранты, сложенные флаги Евросоюза и БНФ. Находясь в непосредственной близости, он услышал призывы из толпы о необходимости выйти на проезжую часть проспекта Независимости и устроить шествие. С учётом услышанного им была дана команда о необходимости выставления сотрудников ГАИ по бордюрному камню вдоль проспекта Независимости. Также 4 автомашины ГАИ, включая его, по команде начали активно работать по громкоговорящим устройствам, призывая граждан вести себя корректно, вежливо, не делать попыток выйти на проезжую часть, так как эти действия создадут угрозу безопасности дорожного движения и являются грубым нарушением общественного порядка и законодательства Республики Беларусь. Несмотря на неоднократные предупреждения со стороны сотрудников УГАИ, граждане одновременно начали резкое движение в направлении проезжей части, оказали неповиновение сотрудникам, проявили явное неуважение к участникам дорожного движения и цинично проигнорировали требования законодательства с использованием физической силы, толкая, нанося удары и пытаясь сбить с ног сотрудников ГАИ, выбежали на проезжую часть проспекта Независимости. Затем митингующие направились по проезжей части проспекта Независимости в сторону площади Независимости, при этом осуществляя движение, перекрыв всю проезжую часть по ходу их движения, а также в рай-

оне перекрёстка проспекта Независимости – ул. Ленина попытались также перекрыть и движение транспортного потока, движущегося им навстречу, что было пресечено сотрудниками ГАИ. Однако граждане продолжили далее движение, перекрыв проезжую часть. В таком порядке они дошли до площади Независимости, где граждане сошли с проезжей части и собирались в районе памятника, где снова прозвучали призывы перекрыть проезжую часть по ходу их движения. В таком порядке они дошли до площади Независимости, где граждане сошли с проезжей части и собирались в районе памятника, где снова прозвучали призывы перекрыть проезжую часть, после чего организованно двинулись в направлении проезжей части и идентично событиям на Октябрьской площади перекрыли проезжую часть проспекта Независимости, в районе Мингорисполкома.

Свидетели Шестериков Д. К., Корзюк А. М., Субоч А. И. дали показания, аналогичные показаниям Подберёзкина М. М.

Потерпевший Сычев И. С. суду показал, что 21 января 2008 года он находился в резерве, и примерно в 13 часов по указанию руководства резерва вдоль бордюрного камня на Октябрьской площади была выставлена цепочка из сотрудников ГАИ для предотвращения выхода митингующих на проезжую часть. около 13 часов 30 минут митингующая толпа граждан направилась в сторону ул. Ленина, вследствие чего их «заградительная цепочка» из сотрудников резерва ГАИ направилась также в сторону, предотвращая выход митингующих граждан на проезжую часть. На перекрестке улиц Ленина и проспекта Независимости примерно около 30 человек вышло на проезжую часть, где стали препятствовать проезду автотранспорта, движущегося по проспекту Независимости, а также по ул. Ленина. Он в составе «заградительной цепочки» сотрудников ГАИ попытался указанных граждан, вышедших на проезжую часть, сместить на тротуар, при этом к указанным гражданам какая-либо физическая сила и специальн-

ные средства не применялись. Также данных граждан неоднократно информировали как устно, так и по громкой связи о том, что бы они покинули пределы проезжей части и не нарушили безопасность дорожного движения. Однако, граждане, находящиеся на проезжей части, продолжали двигаться в сторону перекрестка ул. Комсомольская, при этом нарушая, как правила дорожного движения, так и общественный порядок. В районе универмага «ГУМ», неподалеку от магазина «Книги», он и его коллеги в составе «заградительной цепочки» продолжали требовать от группы молодых людей, нарушающих правила дорожного движения и общественный порядок, покинуть пределы проезжей части и вернуться на тротуар. В этот момент один из молодых людей, которым оказался Ким А. И., находящийся среди толпы на проезжей части, подбежал к нему и попытался разорвать своим весом тела «заградительную цепочку», а когда у него не получилось, Ким А. И., внезапно умышленно нанёс ему удар рукой в область левого глаза, от чего у него образовалось рассечение под левым глазом. После этого Ким А. И. сразу же спрятался за спинами молодых людей в толпе. Примерно через 20 минут ему сообщили, что данный гражданин, который нанес ему удар кулаком по лицу, задержан и доставлен в Центральный РУВД г. Минска, где впоследствии он сразу опознал данного гражданина. В момент нанесения удара Ким А. И. был одет в серо-зеленую куртку с капюшоном, на спине был рюкзак серо-зеленого цвета, волосы черного цвета, длинные, собранные в хвост.

Свидетель Корзюк А. М. дал показания, аналогичные показаниям потерпевшего Сычева И. С.

Свидетель Сирач Д. М. суду показал, что 21 января 2008 года примерно в 12 часов он, совместно с милиционером взвода ППСМ ГУВД Мингорисполкома, старшим сержантом милиции Блещевым С. О., заступил на службу по охране общественного порядка в районе Октябрьской площади. От руководства им была поставлена задача, находясь в толпе митингующих граждан, выявлять лиц, ко-

торые призывают иных участников митинга к свержению власти. Примерно в 13 часов 40 минут, он и Блещев С. О. находились в толпе митингующих, которые двигались по проезжей части проспекта Независимости в сторону пе-рекрестка ул. Комсомольская, неподалеку от универма-га «ГУМ», тем самым нарушили правила дорожного дви-жения, общественный порядок, мешали движению об-щественного и личного автотранспорта. Следую в толпе митингующих, он обратил внимание, как молодой чело-век, которым оказался Ким А. И., через толпу митингую-щих граждан стал прорываться в сторону «заградитель-ной цепочки» сотрудников ГАИ. Далее, когда Ким А. И., со своими знакомыми подошли вплотную к сотрудни-кам ГАИ, то они сразу стали прорывать «заградительную цепочку», путем сдавливания своим телом сотрудников ГАИ, в том числе и потерпевшего Сычева И. С., отчего тот немного согнулся назад, и в этот момент Ким А. И. внезапно нанес ему удар кулаком в область левого глаза, после чего сразу, развернувшись лицом к Сычеву И. С., скрылся в толпе, надев на голову капюшон. Он вместе с Блещевым С. О. стали преследовать Кима А. И. в толпе, а затем задержали его во дворе дома 19 по проспекту Не-зависимости в г. Минске, когда он пытался забежать в подъезд. В момент нанесения удара Ким А. И. был одет в серо-зеленую куртку с капюшоном, на спине был рюк-зак серо-зеленого цвета, волосы черного цвета, длинные, сорбранные в хвост.

Свидетель Блещев С. О. дал показания, аналогичные показаниям свидетеля Сирача Д. М.

Свидетель Гудкова Д. В. суду показала, что 21 января 2008 года находилась на проспекте Независимости, где встретилась с Андреем Кимом, с которым все время были вместе. Затем они решили уйти с митинга. Когда зашли во двор одного из домов, возле подъезда были задер-жаны сотрудниками милиции.

Свидетель Ледник И. А. суду показал, что 10 января 2008 года он находился на митинге, организованном в

поддержку индивидуальных предпринимателей. Митинг не был санкционированным. Он вместе с колонной шел по проезжей части проспекта Независимости в сторону площади Независимости. Сотрудники милиции неоднократно предупреждали о том, что митинг несанкционирован, и требовали разойтись.

Виновность обвиняемых подтверждается также письменными доказательствами.

Так, виновность Кима А. И. в совершении насилия в отношении сотрудника милиции подтверждается видеозаписями по событиям 21 января 2008 года, состоящими из трех фрагментов записей с различных ракурсов, выемка которых произведена ЭКЦ ГУВД Мингорисполкома, (т.4 л.д. л.д.19-21), исследованных в судебном заседании, из которых усматривается, что в ходе движения по проезжей части проспекта Независимости группы митингующих граждан Ким А. И., одетый в серо-зеленую куртку с капюшоном и в черных перчатках на руках, выскочив из колонны, направился в сторону сотрудников ГАИ, толкая потерпевшего Сычева А. И. в грудь, затем нанеся ему удар. Из указанной видеозаписи также видно, что в один из моментов после нанесенного потерпевшему удара, последний, наклонив голову, отходит от митингующих (т.4, л.д.22-25).

Согласно заключению судебно-медицинской экспертизы №398, у Сычева И. С. обнаружены телесные повреждения в виде кровоподтека и ссадины век левого глаза, относящиеся к категории легких телесных повреждений, не повлекших за собой кратковременного расстройства здоровья (т.4, л.д.117).

Судом также исследованы видеозаписи событий, имевших место 10 января 2008 года, выемка которых произведена в ЭКЦ ГУВД Мингорисполкома, ЗАО «Столичное телевидение» (т.1 л.д. л.д. 273-283), подтверждающих виновность Кима А. И., Пашкевича М. В., Бондаря А. М., Дубского А. С., Стрельцова А. В., Чернышева А. И., Койпиша А. В., Кривова М. Ю., Сергеева В. П., Тишкевич Т. С. в со-

вершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь, из которых усматривается, что с 13 часов 50 минут, находясь на Октябрьской площади, среди большого количества людей обвиняемые Пашкевич, Стрельцов, Чернышев, Бондарь, стали совершать активные действия, направленные на грубое нарушение общественного порядка и явное неповинование законным требованиям представителей власти. Впоследствии к ним присоединились Сергеев, Ким, Тишкевич, Дубский, Кривов. Из видеозаписей усматривается, что обвиняемые в первых рядах колонны, растянув транспарант и перекрыв движение транспорту, двигаясь по проезжей части проспекта, не реагируя на призывы сотрудников милиции, соблюдать безопасность движения, громко скандируют, увлекая за собой митингующих. У некоторых из них, в частности у Пакевича, Тишкевич, в руках белые, голубые, бело-красно-белые флаги. Усматривается также, что обвиняемые совершали активные действия, направленные на нарушение общественного порядка и неповинование сотрудникам милиции, которые требовали разойтись, неоднократно напоминали о том, что митинг является несанкционированным, также и на пл. Независимости, где к обвиняемым присоединился Койпиш А. В., который также стал совершать противозаконные действия, направленные на нарушение общественного порядка. Из видеозаписей усматривается, что движение транспорта полностью перекрыто митингующими. Из видеозаписей также виден автобус 100 маршрута, у которого разбито лобовое стекло, лобовое стекло автобуса 69 маршрута закрыто флагом. Противоправные действия обвиняемых продолжаются примерно до 17 часов 10 минут (т.3 л.д. л.д. 12-29).

Из исследованных фотоматериалов, сделанных по видеозаписи событий 10.01.2008 года и предоставленных сотрудниками УКГБ по г. Минску и Минской области, установлены среди собравшихся лиц 10.01.2008 в период времени с 13:50 на Октябрьской площади, в ходе движения по проезжей части проспекта Независимости и в дальней-

шем в ходе митинга на пл. Независимости обвиняемые, которые совершили активные действия, направленные на грубое нарушение общественного порядка и явное неповиновение сотрудникам милиции (т.2, л.д. л.д. 78-167).

Согласно ответу из мингорисполкома за № 03-07-54 от 21.01.2008, в Минский горисполком заявлений на проведение 10.01.2008 года массовых мероприятий не поступало. В свою очередь Мингорисполком решений о проведении 10.01.2008 каких-либо массовых мероприятий не выносил (т.2 л.д.43).

Согласно сведениям, предоставленным УГАИ ГУВД Мингорисполкома 10 января 2008 года во время несанкционированного шествия митингующих были созданы задержки движения транспорта на общее время, которое составило 151 минуту (т.2л.д.193).

Согласно заключению амбулаторной судебно-психиатрической экспертизы №322, Ким А. И. в период инкриминируемого ему деяния хроническим психическим заболеванием, временным расстройством психики, слабоумием, иным болезненным состоянием психики не страдал, не страдает и в настоящее время, при этом мог сознавать актический характер действий и руководить ими. В принудительных мерах безопасности и лечении Ким А. И. не нуждается, способен самостоятельно защищать свои права и законные интересы в уголовном процессе.

Оценивая представленные по делу доказательства, суд находит виновность обвиняемого Кима А. И. в насилии в отношении работника милиции в целях воспрепятствования его законной деятельности, доказанной полностью, и его действия следуют квалифицировать по ст. 364 УК Республики Беларусь.

Виновность обвиняемых Пашкевича М. В., Бондаря А. М., Дубского А. С., Стрельцова А. В., Чернышёва А. И., Кима А. И., Койпиша А. В., кривова М. Ю., Сергеева В. П., Тишкевич Т. С. в активном участии в групповых действиях, грубо нарушающих общественный порядок и

сопряженных с явным неповиновением законным требованиям представителей власти, повлекших нарушение работы общественного транспорта суд также считает доказанной полностью. Их действия подлежат квалификации по ч. 1 ст. 342 УК Республики Беларусь.

Суд не принимает во внимание показания обвиняемого Кима А. И., отрицающего нанесение удара сотруднику ГАИ, поскольку его показания опровергаются показаниями потерпевшего Сычева, свидетелей Сирача, Блещева, Корзюка, не доверять которым у суда оснований не имеется, поскольку они логичны, последовательны и подтверждаются письменными доказательствами по делу, в частности заключением эксперта, установившего наличие телесного повреждения у потерпевшего Сычева, а также исследованной видеозаписью, из которой видны противоправные действия Кима А. И., направленные на совершение насилия в отношении Сычева, являющегося сотрудником милиции, выполняющего свои служебные обязанности, с целью воспрепятствования его законной деятельности.

Доводы защиты о том, что из просмотренной видеозаписи не усматривается, что Ким А. И. нанес удар потерпевшему, суд считает несостоятельными, поскольку явно видно, что Ким А. И. совершил конкретное движение вперед в сторону сотрудников милиции правой стороной тела, плечем вперед. В этом же направлении двигалась и его рука, в черной перчатке, а затем видно движение потерпевшего назад, что свидетельствует о произошедшем физическом контакте.

Кроме того, сам обвиняемый Ким А. И. в ходе очной ставки, проведенной 31 января 2008 года между ним и Сычевым И. С., не отрицал в категоричной форме нанесение Сычеву удара (т.4 л.д. 63).

Утверждая в судебном заседании о том, что он не имел в виду нанесение умышленного удара потерпевшему, объясняя случайностью физические контакты с гражданами, Ким А.И., по мнению суда, занял защи-

ную позицию с целью смягчить свою ответственность за содеянное.

Свидетель Гудкова, допрошенная в судебном заседании по инициативе стороны защиты, лишь подтвердила обстоятельства задержания Кима, ее показания не имеют доказательного значения при определении степени виновности или невиновности Кима А. И. в совершении указанного противоправного деяния.

Ее показания в той части, где она пояснила, что в РУВД, куда их привезли вместе с Кимом А. И., после задержания, потерпевшему Сычеву на Кима А. И. указали как на лицо, его ударившее, суд не считает доказательством, опровергающим то, что Ким применил насилие в отношении Сычева, поскольку потерпевший сам с уверенностью утверждает данное обстоятельство, пояснив, что именно Ким, которого он опознал по внешнему виду, умышленно нанес ему удар в лицо, причинив тем самым телесное повреждение. Ранее потерпевший и обвиняемый знакомы не были, в связи с чем оснований оговаривать обвиняемого у потерпевшего не имелось.

Не принимает суд во внимание и доводы стороны защиты о том, что в судебном заседании не нашло свое подтверждение предъявленное обвинение Киму А. И. в совершении преступления, предусмотренного ч.1 ст. 342 УК Республики Беларусь, как не принимает во внимание и показания Пашкевича М. В., Стрельцова А. В., Кривова М. Ю. о том, что, участвуя в митинге в поддержку индивидуальных предпринимателей, не совершали никаких противозаконных действий, поскольку их показания опровергаются также исследованными выше доказательствами по делу, в том числе показаниями свидетелей, не доверять которым также у суда оснований не имеется, письменными доказательствами: справками, фотоснимками, видеозаписью событий 10 и 21 января 2008 года.

Анализируя действия Пашкевича М. В., Бондаря А. М., Дубского А. С., Стрельцова А. В., Чернышева А. И., Кима А. И., Койшиша А. В., Кривова М. Ю., Сергеева В. П.,

Тишкевич Т. С., суд приходит к выводу о том, что их действия были направлены на активное участие, то есть непосредственное выполнение действий, грубо нарушающих общественный порядок, сопряженных с явным неповиновением законным требованиям представителей власти или влекущих нарушение работы транспорта.

Так, нарушение работы транспорта выразилось в краткосрочном прекращении его нормальной работы, невозможности проезда по транспортным коммуникациям.

Высказывание работниками милиции требований разойтись является стандартным требованием представителей власти, так как они были отданы сотрудниками милиции в пределах своей компетенции по охране общественного порядка, в надлежащей форме и являлись обязательными для исполнения, поскольку касались поддержания общественного порядка.

Доводы обвиняемых о том, что они действовали в соответствии с требованиями Конституции Республики Беларусь, суд находит несостоятельными, поскольку согласно ст. 35 Конституции Республики Беларусь, регулирующей свободу собраний, митингов, уличных шествий, демонстраций и пикетирования, указано, что реализация указанных прав возможна при ненарушении правопорядка и прав других граждан Республики Беларусь, что также гарантируется государством.

В судебном заседании установлено, что митинг 10 января 2008 года не был санкционирован.

Таким образом, ни КУП «Минсктранс», ни другие автоперевозчики и водители личного транспорта не должны были планировать объездные пути своего движения. Соответственно, работники милиции не могли полностью предусмотреть беспорядочные выходы на проезжую часть дороги митингующих.

Доводы обвиняемых, что им не было известно о том, что митинг не является санкционированным, суд не принимает во внимание, поскольку их показания в той части, где они утверждают, что не слышали разъяснений и тре-

бований сотрудников ГАИ, являются несостоительными, они опровергаются показаниями допрошенного по инициативе защиты свидетеля Ледника И. С. Кроме того, данные доводы опровергаются, как указано выше, видеозаписью событий 10 января 2008 года, из которых явственно усматривается, что в средства СГУ сотрудники милиции неоднократно разъясняли, что выход на проезжую часть дороги вне пешеходного перехода опасен и может создать проблемы всем участникам движения, неоднократно требовали разойтись митингующих граждан, разъясняя, что их действия являются противозаконными.

Несостоительными являются также и доводы обвиняемых о том, что работники милиции спровоцировали их действия, направляли на них транспорт, в том числе и автобусы.

Так как видно из просмотренных видеоматериалов, именно митингующие препятствовали движению транспорта, наносили удары по кузову автобуса, закрывали лобовое стекло флагом, совершили иные действия, препятствующие движению транспорта.

Суд находит несостоительными также и доводы обвиняемых о том, что на видеозаписях имеет место монтаж, поскольку сами обвиняемые не отрицали своего участия в митинге, обвиняемые Тишкевич, Кривов, Бондарь, Чернышев, Дубский не отрицали свое сходство с изображением на видеозаписях. Таким образом, на видеозаписи установлены действительные события, что не может иметь места при монтаже, где события подменяются вымыщенными.

Таким образом, учитывая изложенное, суд считает виновность обвиняемых доказанной.

Назначая наказание за содеянное, суд учитывает характер и степень общественной опасности совершенных преступлений, относящихся к категории менее тяжких, мотивы и цели содеянного, данные о личности обвиняемых, в том числе характеристики с места жительства, учебы, работы, данные ИАЦ МВД Республики Беларусь и УВД Миноблисполкома, наличие постоянного места жи-

тельства, роль каждого в совершении преступлений, состояние здоровья.

Обстоятельств, смягчающих и отягчающих ответственность обвиняемых суд не усматривает.

С учетом вышеперечисленных обстоятельств, суд считает, что в данном случае цели уголовной ответственности могут быть достигнуты при назначении обвиняемому Киму А. И. наказания в виде лишения свободы, обвиняемым Пашкевичу М. В., Кривову М. Ю., Тишкевич Т. С., Стрельцову А. В., Бондарю А. М., Дубскому А. С., Чернышеву А. И. наказания в виде ограничения свободы без направления в исправительное учреждение открытого типа, а обвиняемым Сергееву В. П. и Койпишу А. В. наказание в виде штрафа.

Органами досудебного производства указано, что действиями обвиняемых причинен ущерб ряду транспортных предприятий: ТКУП «Минсктранс», ГУ «Столичный транспорт и связь» – 1 576 000 руб.; ОДО «Второй день» – 150 000 руб.; ЧТУП «АвтоДарника» – 130 000 руб.; НП ООО «ФАУНА-2002» – 144 000 руб.; ООО «МТ-ЭКСПРЕСС» – 220 000 руб.; ТП ЧУП «ТРАНЗИТПЛЮС» – 100 000 руб.; ТЧУП «МАРСУНД» – 432 000 руб.; ПТУП «ВЛАДТРАНСАВТО» – 200 000 руб.; ТЧУП «Просиявших» – 200 000 руб.

Вместе с тем в судебном заседании установлено, что в указанную сумму ущерба транспортными предприятиями наряду с реально полученным ущербом включены также и суммы недополученной выручки, а кроме того, реальный ущерб не подтвержден всеми необходимыми документами.

При таких обстоятельствах суд приходит к выводу о необходимости признания за указанными предприятиями права на возмещение ущерба в порядке гражданского судопроизводства.

Руководствуясь ст. ст. 148, 349-352, 356, 358-361 УПК Республики Беларусь, суд

ПРИГОВОРИЛ:

Кіма Андрея Івановіча призначаць вінавітным у насильстві ў звяртанні пасякоў міліцыі ў целях воспрепятствання яго законнай дзейнасці і на аснове ст.364 УК Рэспублікі Беларусь назначыць яму наказанне ў форме адмежавання свабоды на 1 (один) год і 6 (шасць) месяцаў.

Кіма Андрея Івановіча, Пашкевіча Міхаіла Валер'евіча, Кривова Міхаіла Юр'евіча, Сергєева Владимира Петровіча, Койпіша Антона Васільевіча, Тышкевіч Татьяну Сергеевну, Стрельцова Александра Владимировіча, Бондаря Алексея Міхайловіча, Дубскага Артёма Сергеевіча, Чэрнышёва Александра Ігоревіча призначаць вінавітнымі ў актыўнай ўдзельніцтве ў груповых дзеяніях, грубо нарушавшых грамадзянскі порядак і супрацьпастаўленых з явным непавінавечнем законнымі требованиямі прадставітэляў власті, павлекшых нарушэнне работы транспорта і на аснове ч.1 ст. 342 УК Рэспублікі Беларусь назначыць наказанне:

Кіму А. І., Пашкевічу М. В., Кривову М. Ю., Тышкевічу Т. С., Стрельцову А. В., Бондарю А. М., Дубскому А. С., Чэрнышеву А. І. ў форме адмежавання свабоды на 2 (два) года кождому;

Сергееву В. П. і Койпішу А. В. ў форме штрафа ў размере 100 базовых величин у сумме 3 500 000 рублей кождому.

В супадзеніі з ч.ч. 1, 2 ст. 72 УК Рэспублікі Беларусь па совокупности преступлений путем поглошэння менш строгага наказання больш строгім, окончательно Кіму А. І. назначыць наказанне ў форме адмежавання свабоды на 1 (один) год і 6 (шасць) месяцаў з выконаннем наказання ў исправітальнай колоніі ў умовах общага режима.

Меру пресечэння обвіняемому Кіму А. І. зарабіць прежнюю – заключэнне под стражу, строк выканання наказання исчисляць з 21 студзеня 2008 года.

Меру пресечения обвиняемым Пашкевичу М. В., Кривову М. Ю., Тишкевич Т. С., Стрельцову А. В., Бондарю А. М., Дубскому А. С., Чернышеву А. И., оставить прежнюю – подписку о невыезде и надлежащем поведении до постановки на учет в уголовно-исправительной колонии по месту жительства, исчисляя срок отбытия наказания с указанного момента.

Меру пресечения Сергееву В. П. и Койпишу А. В. оставить прежнюю – подписку о невыезде и надлежащем поведении до вступления приговора в законную силу.

Взыскать с Кима А. И., Пашкевича М. В., Кривова М. Ю., Тишкевич Т. С., Стрельцова А. В., Бондаря А. М., Дубского А. С., Чернышева А. И., Сергеева В. П., Койпиша А. В. судебные издержки по 3500 рублей с каждого.

Вещественные доказательства по делу – видеокассеты и DVD – RW – диск – хранить при деле.

Признать за ТКУП «Минсктранс», ГУ «Столичный транспорт и связь»; ОДО «Второй день»; ЧТУП «АвтоДарника»; НП ООО «ФАУНА-2002»; ООО «МТ-ЭКСПРЕСС»; ТП ЧУП «ТРАНЗИТПЛЮС»; ТЧУП «МАРСУНД»; ПТУП «ВЛАДТРАНСАВТО»; ТЧУП «Просиявших» право на возмещение вреда, причиненного преступлением в порядке гражданского судопроизводства.

Приговор может быть обжалован или опротестован прокурором в Минский городской суд через суд Центрального района г. Минска в течение 10 суток со дня провозглашения, а обвиняемым Кимом А. И. – в тот же срок со дня вручения ему копии приговора.

Судья: подпись

Крыніца: coipish.livejournal.com

Эксьпертнае заключэнне па «справе 14-ці»

Перададзена ў суд 08.12.2008 на пачатку разгляду крымінальнай справы апошняга з абвінавачваемых Аляксандра Баразенкі.

ЗАКЛЮЧЭННЕ (незалежная грамадзкая юрыдычна экспертыза)

Згодна са Статутам РПГА «Беларускі Хельсінскі камітэт» (далей – БХК) зъяўлецца незалежным, некамерцыйным праваабарончым грамадзкім аб'яднаньнем, зарэгістраваным Міністэрствам юстыцыі 1 лістапада 1995 г. (быў перарэгістраваны Рашэннем ад 08.05.2007 № 82, пасьведчаньне аб рэгістрацыі № 01867). Мэта БХК – абарона ў Рэспубліцы Беларусь правоў чалавека, якія гарантуюцца Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь, дзейсным заканадаўствам, а таксама дэклараўанымі Хельсінскімі пагадненіямі, іншымі міжнароднымі дамовамі аб правах чалавека ў Беларусі і сьвеце.

Дадзеная незалежная грамадзкая юрыдычна экспертыза была праведзеная па рашэнні Рады РПГА «Беларускі Хельсінскі камітэт» ад 20 лістапада 2008 году на падставе абзака 2 п. 2.4. Статута БХК (у рэд. ад 08.05.2007 г.) і службы мэтам абароны публічнага інтарэсу. У міжнароднай практыцы гэтая дзеяйнасць (*amicus curiae*, з лац. – «сябра суду») выкарыстоўваецца як інструмент для ўдасканалення прававой сістэмы. Такога кшталту дасьледаваньні праваабарончых арганізацый праводзяцца не ў інтарэсах працэсуальнага боку, а як магчымасць выказаць незалежнае меркаванье аўтараў з глубокай павагай і прызнаньнем высокага аўтарытэту і незалежнасці суду. Прадметам дасьледаванья зъяўлецца судовая практыка па крымінальных справах па арт. 342 КК Рэспублікі Беларусь (арганізацыя і падрыхтоўка дзеянняў, якія парушаюць грамадзкі

парадак, альбо актыўны ўдзел у іх). Нагодай і падставай для ўзбуджэння крымінальнай справы паслужылі факты масавых акцыяў індывідуальных прадпрымальнікаў 10 студзеня 2008 году, якія пратэставалі супраць уваходжання ў сілу Загада Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 760 ад 29.12.2006 году. Па пазначаных справах да крымінальнай адказнасці былі прысягнутыя 14 чалавек, 13 з якіх былі асуджаныя (*на той момант.* – Рэд.).

Намі былі вывучаныя прысуды ды іншыя матэрыялы па абвінавачаньні А. І. Кіма, М. У. Пашкевіча, М. Ю. Крывава, У. П. Сяргеева, А. У. Койпіша, Т. С. Цішкевіч, А. У. Стральцова, А. М. Бондаря, А. С. Дубскага, А. Г. Чарнышова, а таксама М. А. Субача, П. Ю. Вінаградава, М. У. Дащука, спраўваздачы назіральнікаў БХК, якія праводзілі назіранье за правядзеннем дадзеных мерапрыемстваў.

Названыя асобы прызнаныя вінаватымі і былі асуджаныя ў адпаведнасці з санкцыяй ч.1 342 арт. КК за актыўны ўдзел ў групавых дзеяньях, што груба парушаюць грамадзкі парадак, і спалучаным з імі відавочным непадпрадкаваньнем законным патрабаваньням прадстаўнікоў улады, што пацягнула за сабой кароткачасовае парушэнне працы транспарту, а А. І. Кім і ў гвалце ў дачыненьні да супрацоўніка міліцыі ў мэтах перашкаджэння ягонай законнай дзеянасці.

Разгляд справы ў дачыненьні А. Баразенкі, аднаго з удзельнікаў акцыі, быў прызначаны на 8 сінегня 2008 году ў судзе Цэнтральнага раёну г. Менску.

На падставе вывучаных матэрыялаў лічым неабходным паведаміць наступнае:

1. Арганізатарамі акцыі выступілі індывідуальныя прадпрымальнікі, якія пратэставалі супраць уваходжання ў сілу з 1 студзеня 2008 году нормы Загаду № 760 аб найманыні працаўнікоў толькі з ліку членаў сям'і і блізкіх сваякоў. Увядзенне дадзенай нормы закранала іх эканамічныя інтэрэсы і значна пагаршала магчымасці ажыццяўлення прадпрымальніцкай дзеянасці. Свой пратэст супраць дзеяньяў Ураду ўдзельнікі акцыі

выказалі ў форме дэманстрацыі і мітынгу. Гэта зъяўляеца па сэнсе ч. 2 арт. 19 Міжнароднага Пакту аб грамадзянскіх і палітычных правах (далей Пакт) рэалізацыяй права на свабоднае выказванье свайго меркаваньня. Шляхам сходу на Кастрычніцкай плошчы яны патрабавалі выхаду да іх прадстаўнікоў Адміністрацыі Прэзідэнта з мэтай правесыці перамовы і данесыці сваю пазіцыю па гэтай грамадзка значнай праблеме да кіраўніцтва краіны. Затым удзельнікі акцыі, не дамогшыся сустрэчы са службоўцамі, рушылі да Дому ўраду на плошчу Незалежнасці для сустрэчы з чальцамі Савету Міністраў з мэтай перадачы петыцыі са сваімі патрабаваньнямі. Падчас акцыі прадпрымальнікі і грамадзяне, якія далучыліся да іх, выказвалі эканамічныя і палітычныя патрабаваньні, скандавалі лозунгі, жадаючы прыцягнуць увагу да сваіх патрабаваньняў. З гэтай мэтай кароткачасова быў перапынены рух транспарту па праспекце Незалежнасці ў раёне Кастрычніцкай плошчы і Дома ўраду. Пры гэтым дэманстранты праpusкалі машыны «хуткай дапамогі» ды іншых съпецыяльных службай.

У акцыі ўзяло ўдзел ад 3 да 5 тысяч чалавек. Дзеяньні і лозунгі дэманстрантаў мелі мірныя харктар.

З відэа-ды фотаматэрываў, што былі прадстаўленыя суду, паказаныя ѿ съведкаў, а таксама са справа здачаў назіральнікаў РПГА «Беларускі Хельсінскі камітэт», якія прысутнічалі на акцыі 10 студзеня 2008 г., бачна, што ў дзеяньнях па перакрыцці праспекту Незалежнасці ў раёне Кастрычніцкай плошчы і Плошчы Незалежнасці і руху па праезнай частцы ўдзельнічалі больш за сотню чалавек. Акцыя цягнулася з 13 гадзін 30 хвілін да 17 гадзін 10 хвілін, а агульны час затрымкі руху транспорту, згодна з дадзенымі УДАІ ГУУС Менгарыканкаму, склаў каля 151 хвіліны. Пасля чаго акцыя была разагнаная супрацоўнікамі сіл съпецыяльнага прызначэння. Некаторыя ўдзельнікі былі затрыманыя, дастаўленыя ў аддзяленыні міліцыі і пазней прыцягнутыя да адміністрацыйнай адказнасці па арт. 23.34 КаAP Рэспублікі Беларусь (парушэнне парадку

арганізацыі або правядзеняня масавага мерапрыемства альбо пікетаванья).

2. Згодна з Канстытуцыяй Рэспубліка Беларусь – унітарная дэмакратычна сацыяльная прававая дзяржава (арт. 1). Вышэйшай каштоўнасцю дзяржавы зьяўляецца забесьпячэнне правоў і свабодаў грамадзянаў (арт. 21). У якасці асновы канстытуцыйнага ладу абвяшчаюцца: плуралізм палітычных інстытутаў, ідэалогій і меркаваньняў (арт. 4); прынцыпы вяршэнства права (арт. 7); прызнанне аўтарытэту агульнапрызнаных прынцыпаў міжнароднага права (арт. 8) і інш.

Паводле ч. 4 арт. 1 КПК міжнародныя дамовы Рэспублікі Беларусь, якія вызначаюць права і свабоды чалавека і грамадзяніна, у крымінальным працэсе ўжываюцца нараўне з нормамі Крымінальна-працэсуальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь.

Артыкулы 19 і 21 Міжнароднага пакту аб грамадзянскіх і палітычных правах 1966 году (далей – Пакт) замацавалі права на свабоднае выказванье свайго меркаваньня і права на мірныя сходы. Карыстаньне гэтымі правамі не падлягае ніякім абмежаваньням, акрамя тых, якія накладаюцца ў адпаведнасці з законам і якія неабходныя ў дэмакратычным грамадзтве ў інтарэсах дзяржаўнай ці грамадзкой бяспекі, грамадзкага парадку, аховы здароўя і маральнасці насельніцтва альбо абароны правоў і свабодаў іншых асобаў. Далучыўшыся да Пакту, Беларусь узяла на сябе абавязкі выполніць і забяспечваць усе замацаваныя ў ім права. Пазначаная норма Пакту імплементаваная ў Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь (арт. арт. 33, 35). Артыкул 23 Канстытуцыі ўсталёўвае рамкі абмежаваньня правоў і свабодаў асобы, якія зьяўляюцца дапушчальнымі толькі ў выпадках, прадугледжаных законам, у інтарэсах нацыянальнай бяспекі, грамадзкага парадку, абароны маральнасці, здароўя насельніцтва, правоў і свабодаў іншых асобаў.

Важна адзначыць, што свабода выказваньня меркаваньня і свабода мірных сходаў непасрэдна звязаныя з

правам на ўдзел у вырашэньні дзяржаўных справаў (арт. 25 Пакту і арт. 37 Канстытуцыі) і складае аснову так званих палітычных правоў.

Наяўнасць умоваў для іх паўнавартаснай рэалізацыі зьяўляецца важнай гарантыйяй існаваньня дэмакратычнага грамадзтва. Ужывальныя абмежаваныні канстытуцыйных правоў грамадзянаў павінны адпавядаць прынцыпу мінімальнай неабходнасці і не выходзіць за межы разумнасці і мэтазгоднасці ў дэмакратычным грамадзтве. Незахаванье дадзеных прынцыпаў, адсутнасць неабходнага балансу могуць прывесці да выпустошваньня самой існасці гарантаваных Канстытуцыйных правоў.

Улады абавязаныя адшукаць баланс паміж захаваннем правоў, якія ўступаюць у супярэчнасць, – важна га права на свабоду сходаў і правамі іншых людзей, якія жывуць, працуяць, робяць пакупкі, займаюцца гандлем і бізнэсам у зоне прывядзення сходу.

Да прыкладу, у справе Юджын Шмідбергер, Intenationale Transporte i Planzuge супраць Аўстрыйскай рэспублікі (2003 г.) Еўрапейскі суд пастановіў, што расшэньне аб дазволе прывядзення дэмманстрацыі, якая блакавала шашу Брэнэр паміж Германіяй і Італіяй амаль на 30 гадзін, не зьяўлялася несуразмерным абмежаваньюю свабоды перасоўваньня тавараў, прадугледжанай Артыкулам 28 Дамовы аб ЕС. У аргументаванье было прыведзена трох прычын: 1) блакаванье руху было адносна непрацяглым і прадстаўляла собой адзіны ізаляваны выпадак; 2) былі прадпрыятыя заходы для абмежаванья перакрыцця руху; 3) ужыванье празмерных абмежаваньняў да гэтай дэмманстрацыі магло парушыць права яе ўдзельнікаў на свабоду выказваньня меркаваньняў і сходаў, што таксама магло прывесці да яшчэ большага парушэнья руху транспорту. Улады Аўстрыі вырашылі, што яны былі вымушаныя дазволіць гэтую дэмманстрацыю, таму што яе ўдзельнікі ажыццяўлялі сваё асноўнае права на свабоду меркаваньняў і сходаў, гарантаванае Канстытуцыйяй Аўстрыі.

Арганізацыя альбо ўдзел у мірных сходах, хай нават з парушэннем усталяванага нацыянальным заканадаўствам парадку папярэдняга атрыманьня дазволу на іх правядзенне, мяркуем, не павінны карацца арыштамі і зъняволеніем. Мірнымі варта лічыць такія сходы, арганізатары і ўдзельнікі якіх не ўжываюць непасрэдна гвалтоўныя дзеяньні, не выказваюцца ў іх падтрымку і не падбухтоўваюць да іх. Тэрмін «мірнае» варта распаўсюджваць і на паводзіны, якія могуць раздражняць або абураць асобаў, нязгодных з ідэямі ці заявамі, якія вылучаюцца дадзеным сходам, а таксама на паводзіны, якія накіраваныя на наўмыснае замінанье або стварэнне перашкодаў дзеяньням трэціх асобаў. Напрыклад, сход, звязаны выключна з пасіўным супрацівам альбо блакаваньнем дарог у выглядзе сядзячых дэманстрацыяў варта прызнаўваць мірным».

Камітэт па правах чалавека ААН (КПЧ) (справа Муконг супраць Камеруна, справа Лео Р. Херцберг і іншых супраць Фінляндыі ды іншыя справы), Еўрапейскі суд па правах чалавека (справа Балтык і інш. супраць Турцыі, 2008) пасълядоўна рэалізоўваюць дадзены падыход у сваёй практыцы.

Так, са справы Ківенмаа супраць Фінляндыі і іншых угледжваецца, што аўтар і чальцы яе арганізацыі ўдзельнічалі ў дэманстрацыі супраць парушэнняў правоў чалавека ў іншай краіне без апавяшчэння паліцыі аб намеры правесыці акцыю. Яны распаўсюджвалі ўлёткі і ўздымалі плакаты, знаходзячыся ў ліку больш буйной групы асобаў, якія зьбіраліся вітаць лідэра іншай краіны, што прыбыў у Фінляндыю з афіцыйным візітам. «Не падвяргаючы сумневу сумяшчальнасць з артыкуулам 21 закону, які ўтрымлівае патрабаванье апавясьціць паліцыю аб намеры правядзення маніфестацыі ў грамадzkім месцы за шэсць гадзін да яе пачатку, Камітэт, тым меней, прыйшоў да высновы, што ў абставінах дадзенай справы ўмяшальніцтва паліцыі і наступнае вырашэнне суду аб прызначэнні аўтару пакараньня ў выглядзе выплаты

штрафу выходзіць за рамкі законных абмежаваньняў» – як сказана ў меркаваньнях Камітэта па справе. Камітэт вызначыў, што мела месца парушэнне артыкулаў 19 і 21 Пакту.

Адпаведна, нацыянальныя суды павінны разглядаць пытаныні дапушчальнасці абмежавання правоў і свабодаў грамадзянаў, гарантаваных Канстытуцыяй і міжнароднымі дамовамі Беларусі, з пазіцыі іх законнасці і аргументаванасці з улікам практыкі Камітэту ААН па правах чалавека і патрабаваньняў арт. арт. 31-33 Венскай канвенцыі аб праве міжнародных дамоваў 1969 г. у частцы тлумачэння міжнародных нормаў права. Ацэньваючы харектар наступстваў блакавання ўдзельнікамі маніфестацыі транспартных магістраляў важна ўлічваць тыя абставіны, што хоць акцыя не была загадзя санкцыянуваная, аднак сілы аховы правапарарадку ведалі аб месцы і часе яе правядзення задоўга да яе пачатку, паколькі падрыхтоўка праводзілася адкрыта. Гэта значыць, што было дастаткова часу падрыхтаваць перанакіраванье транспартных плыняў па іншых маршрутах, як гэта робіцца, напрыклад, падчас візітаў замежных дэлегацый, правядзення рамонтных, аварыйных работ і г.д.

3. Варта адзначыць, што ў прысудах па справах аб удзеле ў акцыі 10 студзеня 2008 году не дас্যледаванае пытаныне, чаму менавіта дадзеныя асобы (14 чалавек) аднесеныя да актыўных удзельнікаў групавых дзеянняў, прадугледжаных у дыспазіцыі ч.1 арт. 342 КК, чым іх дзеяньні прынцыпова адрозніваліся ад дзеяньняў іншых удзельнікаў акцыі. Між тым менавіта актыўнасць удзелу зьяўляецца абавязковай прыкметай складу злачынства, якое аналізуецца. Аналіз паказвае, што прыцягнутымі да крымінальнай адказнасці аказаліся выключна актыўісты апазіцыйных палітычных партыяў і рухаў. Так, Пашкевіч зьяўляецца чальцом палітрайды Аб'яднанай грамадзянскай партыі, адным з лідэраў «Маладых дэмакратаў»; Бондар, Чарнышоў, Крываў зьяўляюцца чальцамі АГП; Стральцоў – адзін з актыўістаў БСДП (Г); Койпіш – сябра

моладзі БНФ; Дубскі і Сяргеев – чальцы «Маладога Фронту», Цішкевіч, Баразенка, Дащук, Вінаградаў – чальцы грамадзянскай кампаніі «Еўрапейская Беларусь»; Субач і Кім зъяўляюцца актывістамі іншых незарэгістраваных моладзевых структураў апазіцыйнай накіраванасці.

У той жа час ні адзін з індывідуальных прадпрымальнікаў, якія актыўна ўдзельнічалі ў акцыі пратэсту і перакрывалі транспартныя камунікацыі, ня быў прыцягнуты да крымінальной адказнасці.

Важна адзначыць, што 29 лістапада 2005 году ў г. Менску некалькі сотняў працаўнікоў ААА «Мотавела», якія не атрымалі ў прызначаны тэрмін заробак, стыхійна выйшлі з тэрыторыі прадпрыемства, скандуючы «Зарплату! Зарплату!», і насупраць прахадной перакрылі Партизанскі праспект, паралізаваўшы тым самым рух на адным з найбольш ажыўленых дарожных участкаў у сталіцы з 14 да 15 гадзінаў. Іх дзеяньні таксама зъяўляліся формай пратэсту супраць дзеяньняў уладаў. Тады ні адзін з удзельнікаў стыхійнай акцыі ня быў прыцягнуты ні да адміністрацыйнай, ні да крымінальной адказнасці.

Відавочна, што крымінальныя рэпрэсіі за ўдзел у масавай дэманстрацыі былі накіраваныя толькі супраць палітычных актывістаў.

Мяркуем, што такі выбарчы падыход да ўжывання санкцыяў можа сведчыць аб дыскрымінацыі па палітычных матывах, што зъяўляецца парушэннем арт. 22 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, якой усталівана роўнасць перад законам без усялякай дыскрымінацыі на роўную абарону правоў і законных інтарэсаў, а таксама арт. 2 і 26 Пакту, у адпаведнасці з якім кожная дзяржава-ўдзельнік Пакту абавязваеца паважаць і забяспечваць усім асобам, хто знаходзіцца ў межах ягонай тэрыторыі і пад ягонай юрисдыкцыяй, права, якія прызнаюцца Пактам, без якога то ні было адрозненія, як-то: удачыненіні расы, колеру скуры, полу, мовы, рэлігіі, палітычных ці іншых перакананьняў, нацыянальнага ці сацыяльнага паходжання, маёмастага стану, нараджэння альбо іншых абставінаў.

4. Як угледжваецца з матэрыялаў справы, большасць з ліку асуджаных за ўдзел у несанкцыянаваных акцыях 10 студзеня 2008 г. былі прыцягнутыя да адміністрацыйнай адказнасці і падвергнутыя спагнаньням у выглядзе арышту па арт. 23.34 КаАП Рэспублікі Беларусь (А. І. Кім, М. У. Пашкевіч, М. Ю. Крываў, У. П. Сяргеев, А. У. Койпіш, Т. С. Цішкевіч, А. У. Стральцоў, А. М. Бондар, А. С. Дубскі, А. І. Чарнышоў, М. А. Субач, П. Ю. Вінаградаў, М. У. Да-шук).

Дадзеныя пастановы пасля іх абскарданьня ўступілі ў законную сілу і на момант вынясеньня прысуду ў дачыненіі да пазначаных асобаў не былі адмененыя ва ўсталяваным парадку. Такім чынам, паводле судовых пастановаў дзеяньні асуджаных асобаў яшчэ да вынесенных прысудаў кваліфікаваныя як адміністрацыйнае правапарушэнне, за што яны і былі пакараныя. Пазначаныя акалічнасці не былі ўлічаныя органам крымінальнага перасъеду і не ацэненыя судом першай і касацыйнай інстанцыяй.

Між тым, паводле ч. 6 арт. КК Рэспублікі Беларусь, ніхто ня можа несьці крымінальную адказнасць двойчы за адно і тое ж злачынства. Прынцып недапушчальнасці падвоенага пакараньня заснаваны на п. 7 арт. 14 Пакту. У артыкуле замацаваныя прынцыпы справядлівага разьбіральніцтва. У прыватнасці, у ім адзначана: «ніхто не павінен быць двойчы асуджаным альбо пакараным за злачынства, за якое ён ужо быў канчаткова асуджаны ці апраўданы ў адпаведнасці з законам і крымінальна-працэсуальным правам кожнай краіны».

Дадзеная міжнародная дамова ратыфікаваная Рэспублікай Беларусь і ў адпаведнасці з арт. 20 Закону «Аб нарматыўных прававых актах Рэспублікі Беларусь» зьяўляецца часткай дзейснага на тэрыторыі Беларусі заканадаўства і падлягае непасрэднаму выкарыстанню. Пры гэтым суд павінен зыходзіць з таго, што мэта і прызначэнне Пакту як інструменту абароны правоў чалавека і ягонае ўжыванье павінны быць такімі,

каб гарантыі, закладзеныя ў ім, былі б канкрэтнымі і эфектыўнымі.

Практыка Камітэту ААН па правах чалавека і Еўрапейскага суда па правах чалавека съведчыць аб tym, што патрабаваньні, выкладзеныя ў ч. 6 арт. 3 КК Рэспублікі Беларусь, павінны трактавацца ў съятле агульных прынцыпаў адносна недапушчэння другаразовага пакарання за адно і тое ж дзеяньне незалежна ад таго, нормамі адміністрацыйнага або крымінальнага закону яно прадугледжана (справа С. Залатухіна супраць Расіі, разгледжаная Еўрапейскім судом па правах чалавека). Такім чынам, суд быў абавязаны ацаніць такія фактары, як прававая класіфікацыя злачынства ў адпаведнасці з нацыянальным законам; характар злачынства; прававая характарыстыка меры, прынятай на нацыянальным узроўні; яго мэта, характар і цяжкасць; ці была мера прынятая пасля прызнаньня вінаватым ва ўчыненых адміністрацыйнага правапарушэння альбо крымінальнага злачынства. Что тычыцца прававой класіфікацыі, міжнародныя інстытуты абароны правоў чалавека прызнаюць, што галіна, вызначаная ў накаторых прававых сістэмах (у tym ліку і ў Беларусі) як «адміністрацыйная», уключае асобныя правапарушэнні, якія па прыродзе зьяўляюцца злачыннымі, але занадта малазначнымі, каб разглядаць іх у рамках крымінальнай судавытворчасці.

Вынікае, што прынцыпы крымінальнага закону, выкладзеныя ў ч. 6 КК Рэспублікі Беларусь, мусіць ужывацца да блізкіх па зъместу саставу, як у дачыненых дзеяньняў, прадугледжаных у КаAP, так і ў дачыненых злачынстваў, замацаваных у КК.

Акрамя таго, пры адзначаных вышэй абставінах, на нашую думку, па прыведзеных вышэй меркаваньнях парушаны і прынцып прэюдыцыі, закладзены ў арт. 106 КПК Рэспублікі Беларусь.

Дадзеныя парушэнні прызнаюцца законам істотнымі і служаць падставай для адмены зъдзейсьненых прысудаў (ч. 2 арт. 303, арт. 391 КПК).

5. Дасыледаваньне і ацэнка судом фактычных абставінаў справы, звязаных з ацэнкай пазітыўных абавязкаў дзяржавы па забесьпячэнні свабоды меркаваньня ў і свабоды сходаў, суразмернасці ўжытых уладамі абмежаваньняў гэтых правоў, рэалізацыяй прынцыпу роўнасці ўсіх перад законам без усялякай дыскрымінацыі, неабходнасцю разъмежаваньня актыўнага і пасіўнага ўдзелу ў групавых дзеяньях, забесьпячэннем прынцыпу недапушчальнасці двайнога пакараньня зьяўляюцца неабходнай умовай для поўнага, усебаковага і аб'ектыўнага разгляду справы і прыняцца па ёй рашэння ў адпаведнасці з патрабаваньнямі нацыянальнага заканадаўства і міжнароднымі стандартамі ў галіне правоў чалавека.

У практыцы беларускага правасуддзя, на жаль, яшчэ не сформавалася прававая традыцыя, заснаваная на глыбокай павазе да правоў чалавека. Таму асобныя судовыя пастановы прыводзілі да того, што міжнароднымі арганізацыямі прызнавалася наяўнасць у Беларусі палітв强迫леных.

Крытэрыі вызначэння панятку «палітв强迫леных» распрацаваныя незалежнымі экспертамі Савету Еўропы ў сувязі з падрыхтоўкай дакладу па палітв强迫нях у Азербайджане і Арменіі. Асаба, пазбаўленая свабоды, падпадае пад панятак «палітычны зняволены», калі:

– пазбаўленне свабоды было ўжытае ў парушэнне аднаго з асноўных правоў, гарантаваных Еўрапейскай Конвенцыяй па Правах Чалавека (ЕКПЧ) і Пратаколамі да яе, у прыватнасці, свабоды слова, сумлення, рэлігіі, свабоды выказваньня меркаваньня і інфармацыі, а таксама свабоды сходаў і асацыяцыяў;

– пазбаўленне свабоды было ўжытае па відавочна палітычных прычынах без сувязі з якім-небудзь правапарушэннем;

– па палітычных матывах працягласьць зняволенія і ягоныя ўмовы зьяўляюцца відавочна несуразымернымі ў дачыненіі да правапарушэння, у якім асаба была прызнаная вінаватай або падазраецца;

– асоба пазбаўленая свабоды па палітычных матывах на дыскрымінацыйнай падставе ў параўнаньні з іншымі асобамі;

– пазбаўленыне свабоды зьяўляеца вынікам разъбіральніцтва з відавочнымі парушэннямі працэсальных гарантыйяў, што звязана з палітычнымі матывамі ўладаў (з дакументу Савету Еўропы SG\Inf(2001) 34\24 October 2001).

Грунтуючыся на павазе да суда, падкрэсліваючы значнасць незалежнасці суда, выказваем спадзяваныні, што пры разглядзе крымінальнай справы па абвінавачаньні А. Баразенкі ва ўчыненых злачынства, прадугледжана-га ч.1. арт. 342 КК Рэспублікі Беларусь за ўдзел у мірнай акцыі прадпрымальнікаў у г. Менску 10 студзеня 2008 го-ду суду будуць карыснымі звесткі і меркаваныні, прывед-зеныя ў дадзеным заключэнні.

*Старшыня юрыдычнай
камісіі РПГА «БХК»,
эксперт Г.П. Паганяйла*

Зъмест

Прадмова	3
Пратэсты прадпрымальнікаў і «працэс 14-ці»	17
1. Аляксандр Зьдзівіжкоў	28
2. Кацярына Салаўёва.....	36
3. Сяргей Парсюкевіч.....	44
Працэс 14-ці	
4. Андрэй Кім	61
5. Міхаіл Пашкевіч	68
6. Міхаіл Крываў.....	74
7. Аляксей Бондар	78
8. Тацяна Цішкевіч	85
9. Алесь Стральцоў	90
10. Алесь Чарнышоў	96
11. Уладзімір Сяргееў	102
12. Арцём Дубскі	107
13. Антон Койпіш	114
14. Павал Вінаградаў	120
15. Міхаіл Субач.....	125
16. Максім Дашук	130
17. Аляксандр Баразенка	138
Дадаткі па «працэсу 14-ці»	146

Складаньне, рэдактура: Алена Лапцёнак
Карэктурата: Алена Высоцкая

Druk: «Offset-Print», ul. Broniewskiego 14, Białystok